
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00011842 2

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

42. KÖTET

ARANY JÁNOS MUNKÁI

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

ARANY JÁNOS

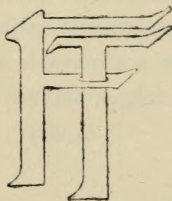
MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

RIEDL FRIGYES

II. kötet

Kisebb költemények. 2.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

Franklin-Társulat nyomdája.

REG ÉS EST.

Szeretem a reggelt,
Mikor a jegenyék sudarára
Legelébb esik a
Születő nap arany sugára
S kiderűl a vidék,
Szine, illata, hangja föléled:
Tova még, tova még!
Enyim a nap, enyém az élet...

Ah, az est!
Bágyad akkor elme, test;
Hazaszáll a megtört lélek;
Nő a lombárny... félek, félek.
Mit hozál *ma,* vándor szellem,
Hogy *holnapra* fölemeljen?...
Boldog, ha visszanéz a mára
Öntudatod nyájas sugára! —

(1854.)

A BAJUSZ.

Volt egy falu — nem tudom hol
Abba' lakott — mondjam-é, ki?
Se' bajusza
Se' szakálla,

Egy szőr szála
Sem volt néki ;
Annálfogva helységében
Nem is hítták egyéb néven :
Kopaszszáju Szűcs György bátya ;
E volt az ő titulája.
No mert (közbe legyen mondva)
Azt az egyet meg kell adni,
Hogy a Szűcs György falujában
Könnyű volt eligazodni :
Mivel ottan minden ember
Névhez jutott olcsó szerrel
Azon felűl, mit az apja
Adott neki, meg a papja.
Nem tudom, ha más vidéken
Meg-van-é e szép szokás,
Nem tudom ; de nagy kár lenne
Ha divatból úgy kimenne,
Mint például — hogy többet ne
Mondjak... a káromkodás!

Egyébiránt Szűcs György gazda
Semmit is el nem mulaszta,
Hogy bajuszát megnövelje,
Meglévén... a puszta helye.
Kente, fente ő azt irral,
Kigyóhájjal, medvezsirral,
Ebkaporral, kutyatéjjel ;
Meg is nőtt az minden éjjel
— Tudniillik, álmában ;
S ha fölébredt, mennyi kéjjel
Tapogatta... hiában!

A mi pedig Szűcs György gazdát
Máskülönben illeti :
Nem bolond ember volt ám ő :
Ládájába' pénz egy bögre,
Azonkívül juha, ökre
És — szamara volt neki.
Sőt az is szent, hogy már régen
Ott ülne a birószéken,
Hasa, hája, kék nadrága...
Minden kész e méltóságra :
De mit ér, ha nincs bajusz!
Ily anyám-asszonyos képpel
Sohsem választá a nép el ;
Szavazott rá tíz, vagy húsz.

Oh ti, kiket a természet
Bajusz-áldással tetézett,
Ti nem is gondolhatjátok,
A csupasz száj mily nagy átok!
Ti, midőn a szúrós serte
Sima állotok kiverte,
Minden szentet sorra szedtek
S a beretvától sziszegtek!
Ti, ha egyszer, hébe-korba'
Beleér levesbe, borba
Szegény ártatlan bajusz ; vagy
Télen át rá jégcsap, zúz fagy :
Már az olyan nagy sor nektek!
Már ollót mit emlegettek,
Nem tudván, e szőr mily drága,
Becsesebb a drága gyöngynél :
E hiányzott *csak* Szűcs Györgynél,

S lám! hiányzott boldogsága.
Mily irígyen nézte másnak,
A legutolsó kapásnak,
Hogy mohos a szája-széle:
Bezzeg, cserélt volna véle!
De mi haszna! mind hiába!
Nincs orvosság, patikába,
Széles mezőn, drága kertben,
Vagy más helyen,
A mi neki szőrt neveljen!
S már a bajszot úgy gyülölte,
Hogy legott a méreg ölte,
Látva, hogy nő más embernek,
Vagy korommal fest a gyermek;
Sőt csupán ezér' a macskát
Sem türhette udvarában, —
S bajuszt kapván áldott nője,
Elkergette, vén korában.

Történt, hogy oláhczigányok,
(Tudvalevő nagy zsiványok)
Kóborlának a vidéken,
S megszálltak a faluvégen.
Nosza mingyár' sátort ütnek,
Tüzet rakva, főznek, sütnek
Abból, a mit valahonnan
Más faluból idehoztak,
Minthogy onnan
Éhen szomjan
Búcsú nélkül eltávoztak.
Meghíják a rokonságot,
A helybeli czigányságot

És ezeket tőrül hegyre
Kivallatják mindenképen:
Mi van? hogy' van a helységben?
S a hallottat szedik begyre.
Épen mint a jó vezér,
Ha az ellenséghez ér,
Minden bokrot és fatörzsöt,
Minden zegzugat kikémel;
Lassan mozdul seregével,
Küld vigyázót, előörsöt,
Puhatolja merre gyengébb,
Hol erősebb az ellenség;
Nem siet, de csupa szemfül,
S mikor aztán ütközetre
Megy a dolog: gyors a tettre,
Veri a vasat, míg meg nem hűl.
Nemkülönben a bölcs vajda
Haditervet kohol mingyárt:
Nincsen egy ház, nincs egy pajta,
Hogy ne tudná csinja-binját:
Hol lakik dús özvegy asszony,
Kit jó móddal megkoppaszszon?
Melyik háznál van eladó,
Sári, Panni, Zsuzsi, Kató,
Ki legény után bolondul?
Mert az a jövendölést
Megfizeti ám bolondul!
Kinek esett holmi kára
S van szüksége prófétára,
Hogy nyomába *ne* jöhessen,
Sőt, a mi több, *ráfizessen?*

Ki szeretne gazdagodni,
Könnyü módon pénzhez jutni :
Ásni onnan, hova nem tett,
Vagy, *ha tett is,*
A letett kincs
Idő közben elszelentett?
Mind ez a vén vajda gondja,
Ki nem adná egy vak lóért,
Hogy a magyar kész bolondja.

Nem kerülte ki figyelmét
Szűcs György uram nyavalyája,
Gondolván, hogy ő kigyelmét
Egy kissé *megberetválja*.
Nem kell ahoz neki szappan,
A nekül is mester abban :
Szőrmentibe, vagy viszára
Beretválni nincsen párja.
Kivált most, hogy az idő
S alkalom oly kedvező :
Ripeg-ropog
A sarló-fog,
Munkától ég a mező ;
Nincsen otthon,
Csak az asszony,
Hogy megfőzzön,
Vagy dagaszszon ;
Vagy ha néhol egy beteg
Szalmaágyon fentereg ;
Vagy a *seprű,* házőrzőnek
Felállítva küszöbre ;

De ha Isten meg nem őrzi,
Ott lehet az örökre.

Egyedűl van Szűcs György gazda,
Egy lélek sincs udvarában:
Hát im! a furfangos vajda
Beköszön a pitvarában.
«Ejnye gazduram, a kőbe!
Mi dolog az, hogy kigyelmed
Bajuszát *levágja* tőbe?
Magyar ember-é kigyelmed?»
Milyen szemmel nézett rája
Szűcs György gazda képzelhetni:
A vasvillát sem lehetne
Mérgesebben odavetni;
De a czigány győzte szóval,
Hízelgővel, úsztatóval:
Míg György el nem panaszolta
Hogy áll a dolog mivolta.

«Szent Pilátus! minő szégyen!
Hát miér' nem mondta régen?
Soha sem volt? nem is *termett?*
Hát miért nem mondta kelmed?
Nagy bajusza volna régen:
Hisz ez az én mesterségem!»

Megörűle György a szónak,
Hogy bajusza lesz maholnap,
S mintha nőne a szép sörte,
Már a helyét is pödörte.

Sonka, sódar,
Füstös oldal,
Liszt, szalonna,
Főzelék,
Van elég;
Ráadásul jó ozsonna,
S valamit a vajda kére,
Megalkudva, megigérve.
Nosza, tüzet rak legottan,
Lobog a láng, bőg a katlan,
Száll a szikra, fojt a füst,
Fő a fürdő, forr az üst,
Benne mindenféle gyimgyom,
Holmi gizgaz, holmi ringyrongy
A mi úton, útfelen
Elhányódik, vagy terem.
E bübájos fürdőlében
Nő meg a György bajsza szépen;
S ha hibáznék egy kicsi:
A *babona ráviszi.*

Kész immár a bornyomó kád:
Szűcs György, jó remény fejébe,
Nyakig ül a szennyes lébe,
Istennek ajánlva dolgát.
A czigány sereg azonban
Beszivárog alattomban;
Jön elébb egy, aztán kettő,
Mintha csak úgy történetből,
Szerencsére a vajdának
Épen jó, hogy *bebotlának!*

Egy tüzet rak, más vizet mer,
Másik fát hoz... kell az ember;
Úgy szaladnak! úgy segítnek!
Dolgot ád a vajda mindnek.

Hogy pedig a hasznos pára
Szűcs uram fejét megjárja:
Elővesznek egy nagy ponyvát
És a fürdőkádra vonják;
S a kád mellett körbe-körbe
Táncz kezdődik, fürge, pörge;
Kalapácstól dong a donga,
«Tiktak, tiktak» foly a munka,
S egy bűvös dal
Ümmög halkal:
«Bajusza *lesz* Szűcs Györgynek,
Igen biz a, szegénynek.»
S míg a ponyvát sietősen
Jó erősen
Apró szeggel *odaszegzi,*
A czigányhad ujra kezdi:
«Bajusza *van* Szűcs Györgynek:
Ne *irígyeld* szegénynek!»

Ez alatt a pénzes bögre
Búcsújárni ment örökre,
Követé a füstös oldal,
A szalonna, meg a sódar,
Az ágynémü, fehérnémü,
A vasféle, meg a rézmü,
Szóval, a mi könnyen mozdult,
Lába kelvén, mind elpusztult,

Mert a gazda — «tiktak, tiktak» —
Nem hallá, hogy zárat nyitnak.

Meddig űle György a kádban
Lepedővel leszögezve,
Nincs megirva krónikámban.
Csak annyi van följegyezve,
Hogy mihelyt abból kilépe,
Tükröt vévén a kezébe,
Hogy bajuszát felsodorja:
Nem tehette, mert nincsen mit!
Mert bajusza nem nőtt semmit,
De *igen* a füle s orra!

(1854.)

EGY KIS HYPOCONDRIA.

Meddő napok! üres lapok!
Kezdet elég: de semmi vég.
Lesz-e idő valaha még,
Melyben erőt s kedvet kapok?

Mi az erő? Önbizalom!
Kedvet s hevet a munka ád:
Folyó viznek nincs semmi gát,
Halál tesped álló tavon.

Nézd a napot: bár alkonyul,
Képén vidor az estbibor...
Ha! infámis rossz kerti bor!
Az ember még kijózanul!

(1854.)

A PUSZTAI FŰZ.

Ki ültetett engem sivatag pusztába
Örökös botrányul a csavargó szélnek?
Ki ásta gyökerim' égető buczkába,
Hogy ne virulhassak, hanem mégis éljek?
Oh, legyen átkozott
A kegyetlen kéz, mely engem ide hozott!

Zöld berek aljában, enyhe patak szélén
Ifjú napjaimat oly vidáman élém!
Szél s nap ellen védve, kristály nedvet ittam,
Kék hegy és ég tiszta levegőjét szíttam;
Minden áldott reggel
Rakva lőn fris lombom csillogó gyöngyekkel.

Mosolygva köszönte a kelő vidor nap,
Alája tekintvén tölgyfa sátoromnak;
Este visszanézett, bucsút venni tőlem
S én felé bókoltam a szelid szellőben;
Délbe' megkimélt s én
Nem aléltam össze forró ölelésén.

Alattam kövér fű, puha pázsitszőnyeg,
Virágzó pompája íratos mezőnek!
Ezüst levelimen hímes lepke rengett,
Hajló ágaimon víg madárdal zengett;
Rám szállt éjszakára
A bús fülmile, — nem a kevély tölgyfára.

Majd, ha a lég izzó fehér fényben ége,
Lehajoltam a víz árnyas tűkörébe,
S míg én fürteimet nézdelém, futtában
Száz tündér habocska mosogatta lábam;
Örvénykét csinált ott,
S odagyüjté mellém az úszó virágot.

Karcsu leányzó járt fürdeni vizemben,
Hófehér szépséggel, piros szeméremben;
Karom' nyujtám neki, óva lesegítém,
Szűzi szép alakját zöld lombbal körítém;
Gondosan takartam,
Hogy senki ne lássa, féltve beárnyaltam.

Jött az ifju pásztor, üldözé a bánat,
Nem sajnáltam tőle vékony ágacskámat:
Kimélve lemetszé, furulyának fúrta,
Aztán oly szomorún, keservesen fútta,
Oly bús volt az ének!
De szive azóta könnyebb a legénynek. —

Állok most egyedül, sivár pusztaságon,
Rekedt hangu szöcske minden társaságom;
Nézek a hőségtől délibábos tájra,
Szomjamat növeli csalogató árja;
Amott volna egy kút!
De nekem vizéből egy csöppecske sem jut.

Mellettem vonúl egy régen elhagyott gát,
Senki sem jár rajta, hidját is ellopták:
Minek is ott a híd, hol se víz, se medre,
Lecsapták az útat kétfelől a gyepre;

Oh! az ég harmatját
Lombomon ez útak sárrá változtatják.

Lombom oly szinetlen és levelem oly gyér;
Jő az alélt vándor s pihenő helyet kér,
Nem talál, tovább megy és engem elátkoz:
«Soha ki ne zöldülj, soha ne virágozz'!»
De mit ér az átok,
Ha fonyadva mégis több-több tavaszt látok!

(1852.)

A FÜLEMILE.

Hajdanában, a mikor még
Így beszélt a magyar ember:
Ha per, úgymond, hadd legyen per!
(A mi nem volt épen oly rég) —
Valahol a Tiszaháton
Élt egy gazda: *Pál* barátom,
S *Péter,* annak tőszomszédja;
Rólok szól e rövid példa.

Péter és Pál (tudjuk) nyárban
Összeférnek a naptárban,
Könnyü nekik ott szerényen
Megárulni egy gyékényen;
Hanem a mi Péter-Pálunk
Háza körűl mást találunk:
Zenebonát, örök patvart,
Majd felfordítják az udvart;

Rossz szomszédság: török átok,
S ők nem igen jó barátok.

Ha a Pál kéménye füstöl,
Péter attól mindgyár' tüszköl;
Ellenben a Péter tyukja
Ha kapargál
A szegény Pál
Háza falát majd kirugja;
Ebből aztán lesz hadd-el-hadd,
Mely a kert alá is elhat!
Ez sem enged, az se hagyja,
S a két ház, kicsínye, nagyja
Összehorgolnak keményen;
Mint kutyájok a sövényen
Innen és túl összeugat
S eszi mérgében a lyukat.

De, hogy a dologra térjek,
Ember emlékezet óta
Állott egy magas diófa,
Diszeűl a Pál kertjének.
A szomszédba nyult egy ága,
Melyet Péter, minthogy róla
A dió is odahulla,
Bölcsen eltűrt, le nem vága.
Történt pedig egy vasárnap,
Hogy a fentirt fülemile
Ép' a közös galyra üle,
Azt szemelvén ki oltárnak,
Honnan Istent jókor reggel
Magasztalja szép énekkel:

Megköszönve a napot,
Melyre im, felvirradott,
A sugárt és harmatot,
A szellőt és illatot;
A fát, melynek lombja zöld,
A fészket, hol párja költ,
Az örömet, mely teli
Szivecskéjét elteli;
Szóval, a mi benne él
S mit körében lát, szemlél
Azt a pompát, fényt és szint,
Mely dicsőség
— Semmi kétség —
Ő érte
Jött létre
Csupán ő érette, mind!
Elannyira, hogy Pál gazda,
Ki gyönyörrel ott hallgatta,
Így kiáltott örömében:
«Istenem uram,
Beh szépen
Fütyöl ez az *én madaram!*»

«Kendé bizony az árnyéka!
Mert olyat mondok, hogy még a...»
Hangzik átal a sövényen
Egy goromba szó keményen.
«Hát kié — pattogja Pál —
Mikor az én fámra száll?»
«De az én portámon zengett:
Hogy illetné a *fütty* kendet!»

Pál nem hagyja: őtet uccse!
Péter ordit: ő meg úgy se!
Többrül-többre, szórul-szóra,
Majd szitokra, majd karóra,
Majd mogorván
Átugorván
Ölre mennek, hajba kapnak;
Örömére a szent napnak
Egymást ugyan vérbe-fagyba, —
Hanem a *just* mégsem hagyva.

Pál azonban bosszut forral,
És a hogy van, véres orral
Megy panaszra, bírót búsit,
S melyet a vérszenny tanúsit
A bántalmat előadja,
Jogát, úgymond, ő nem hagyja,
Inkább fölmegy a királyig
Térden csuszva: de a füttyöt,
Mely az ős diófárul jött,
Nem engedi, nem! halálig.
Nyomatékul egy tallért dob
Az igazság mérlegébe,
Mit a biró csúsztat a *jobb*
Oldalon levő zsebébe.

Pétert sem hagyá pihenni
A nagy ártatlan igazság:
Nem rest a biróhoz menni,
Hogy panaszát meghallgassák.
Így s úgy történt, — elbeszéli,
Övé a fütty, ő azt véli

Nincs vármegye,
Ki elvegye,
Nincsen törvény, nem lehet per,
Hisz azt látja Isten ember! —
De, hogy a beszédet össze
Annál jobb rendben illeszsze,
Az ütlegből sokat elvesz
És a joghoz egy tallért tesz,
Mely is a birói zsebben
Bal felől, a szív iránt
Meghuzódik a legszebben.

Felderűle a kivánt
Nap, mely a vitát eldöntse,
Hogy a fülemile-pörben
Kinek szolgál a szerencse.
Amde a birót most cserben
Hagyja minden tudománya,
És ámbátor
Két prokátor
Minden könyvét összehányja,
S minden irást szélyeltúr is:
Ilyen ügyről,
Madárfüttyről
Mit sem tud a *corpus juris*;
Mígnem a biró, haraggal
Ráütvén a két zsebére
S rámutatván a két félre,
Törvényt monda e szavakkal
A szegény fülemilére:
Hallja kendtek!

Se *ide* nem, se *oda* nem
Fütyöl a madárka, hanem
(Jobb felől üt) *nekem* fütyöl,
(Bal felől üt) s *nekem* fütyöl:
Elmehetnek.

*

Milyen szép dolog, hogy már ma
Nem történik ilyes lárma,
Össze a szomszéd se zördül,
A rokonság
Csupa jóság,
Magyar ember fél a pörtül.
Nincsen osztály, nincs egyesség
Hogy szép szóval meg ne essék,
A testvérek
Összeférnek,
Felebarát
Mind jó barát:
Semmiségért megpörölni,
Vagy megenni, vagy megölni
Egymást koránsem akarja.
De hol is akadna ügyvéd
Ki a *fülemile füttyét*
Mai napság felvállalja!?

(1854.)

BARANOVSZKY MIKLÓS SIRKÖVÉRE.*

Bús Tisza partjaitól, vándor, ha kit erre hoz útad:
  Íme! hazád nyelvén szól veled e ravatal.
Itt *Baranovszky,* honod fia, ment el örök nyugalomba,
  Messzefutó pályán itt pihenésre talált.
Ős Buda bölcsőjét, — vagyonát nyujtá idegen föld,
  Szorgalom, áldással fogva baráti kezet.
Majd a munka után megjött a kényelem, izlés:
  Művészet, tudomány honn vala termeiben.
Sírja fölé koszorút, mely el nem hervad, örökzöld
  Hála virágaiból hű rokonok szive font.

*

Futva-fut a csermely, szaporán növekedni folyóvá;
  S míg tova és tova száll: bérczhona messze marad.
Végre közös tengerbe vegyűl. Azt gondolod, elvész?
  Záporalakban jő: s felbuzog a honi bércz.

(1854 deczember 25.)

HATVANI.

Népmonda után.

Kitelt az év, a percz lejára,
Hogy Debreczen hires tanára,
Mint vérrel esküvé egy rossz nap,
Átadja székét — a Gonosznak.

* Nyugszik Homburgban. Írtam Tomori Anasztáz kértére.
A. J. jegyzete.

Az ifjuság tömöttebb rendben
Gyűl össze a hallóteremben,
Meghatva titkos borzalomtul,
Midőn az éji óra kondul.

Nincs semmi nesz. Hallgatva várnak
Jöttére a tudós tanárnak,
Ki a fekete könyvben olvas,
S kohán aranynyá válik a vas.

Mi sors vár rád a csillagokban,
A csízionál tudja jobban,
Bölcsek kövét régóta birja,
Nap- s holdfogyatkozást megirja.

Télen, szobában, érlel dinnyét
Csiklándni a vendégek ínyét,
S az asztallábból, mint varázslás,
Csapon dől a tokaji máslás.

A szobapadlón vizet áraszt,
Hogy nem lelsz egy tenyérnyi szárazt,
Sikolt, ugrál a női vendég:
De a viz egyre árad mindég.

Mert ezt kétségtelen forrásból
(Ki más után, ki hallomásból)
Az ifjuság vallotta szentnek:
Vénebb diákok nem füllentnek.

Most a perczet borzadva várja
Midőn belép hires tanárja,
Nincs semmi zúgás, — légy ha rebben
Meghallik a népes teremben.

Sötét az éj. Künn vad vihar dul,
A szélkakas meg-megcsikordul;
Benn ösztövér gyertyák lobognak
Elősejtelmén nagy dolognak.

Az asztalon pedig halommal
Egy gólyalábu czirkalommal
Sötét, kormos edények állnak:
Eszközi bűvös mágyiának.

Ott serpenyő, ott szerteszélyel
Kisebb-nagyobb szelencze, tégely,
Üvegcső, lombik és retorta...
Tán a — majd megmondám ki hordta!

Mellettök egy magasabb állvány,
Fából csinált rezes nagy bálvány,
Üvegtányérral, mint malomkő:
S ha hozzá érsz, megüt a mennykő.

De ím az ajtó, tudniillik
A műterem ajtója, nyílik
S jő a tanár, miként szokása...
Nem a tanár! csak *képe-mása.*

A suhogó fekete öltöny
Halkal seper végig a földön,
És kezdi, mint dologhoz értő,
Beszédjét a ravasz kisértő.

De, mint ama bölcs csízióban,
Homály uralkodik a szóban:
Mi a planéták befolyása?
Mit jósol a tenyér vonása?

Kik e s ama *jegyben* születnek
Sírnak-e többször, vagy nevetnek?
A teli hold, a görbe ujság
Szeszélyiből mi a tanulság?

Ha *tigris* a *medvét* lebirja,
(Miként Albertus Magnus irja,
Vagyis ha két ércz egybeolvad)
Hogy áll elő más *oktalan vad?*

Mind e csodát kifejti bőven
S mutatja tűzön, serpenyőben;
Sok görbe szám s ABRACADÁBRA
Firkáitól hemzseg a tábla.

De, a mint egy gonosz planétát
Rajzolna, elejti a krétát:
Egy kis deák (röstebb a nagyja)
Utána szökken és feladja.

Hanem... egek!... az ifjú sápad
Meglátva egy pár csodalábat;
«Lóláb!» suttogja félelemben,
«Lóláb!» fut végig a teremben.

S egyszerre, mint vihar zugása
Dördűl az ének harsogása,
Merész hangon, őszinte hitben:
«Erős várunk nekünk az Isten!»

És mind magasbra szárnyal a szó,
Üvölt a *discant,* búg a *basso,*
Mikéntha Luther lelke szólna:
«Ha e világ mind ördög volna!»

Egy pillanat . . . kénkőszag érzik,
Hová lett a kisértő? nézik:
Hült helye a tanári széken,
Maga? . . . tán már pokolfenéken.

De a tanár jő, a valódi,
(Többé vele nem bír Asmódi)
S mi a természet zára, nyitja?
Isten dicsőségűl tanítja. —

(1855.)

EMLÉKEZÉS PETŐFIRE.

1.

Ki nékem álmaimban
Gyakorta megjelensz,
Korán elhúnyt barátom,
Van-é jel síri fádon,
Mutatni, hol pihensz?

Oh! mert hiába költ már
A hír nekem mesét,
Hogy még tán eljövendesz:
Tudom én mit jelent ez
Ellenmondó beszéd.

Igen, a hír halálod
Kimondani haboz,
S hogy a nehéz követség
Nagyon zokon ne essék,
Szavában ingadoz.

Majd elragadja tőlem
A már adott reményt;
Majd, a midőn elillant,
Távolról visszacsillant
Még egy csalóka fényt.

Hány bús alakban látom
Éjente képedet!
Sírból megannyi árnyak...
S kik onnan visszajárnak,
Nem hoznak életet.

II.

Behantozatlan áll
Hamvai fölött a hely.
Hol, merre nyugszik ő,
Nem mondja semmi kő,
Nem mondja semmi jel.

S hazám leányi közt
Nincs egy Antigoné,
Ki sirját fölkeresve,
Hantot föléje nyesve,
Virággal hintené!

(1851.)

III.

De nyugszik immár csendes rög alatt,
Nem bántja többé az Egy gondolat.

Mely annyit érze, hamvad a kebel,
Nyugalmát semmi nem zavarja fel.

A lázas álom, a szent hevülés,
Ama fél jóslat . . . vagy fél őrülés,

Mely a jelenre hág, azon tipor
S jövőbe néz — most egy maréknyi por.

De jól van így. Ő nem közénk való —
S ez, a mi fáj, ez a vigasztaló.

A köny nem éget már, csupán ragyog;
Nem törlöm még le, de higadt vagyok.

Gyakran, ha az ég behunyta már szemét,
Gyakran érzem lobogni szellemét.

Szobámba leng az a nyilt ablakon,
Meg-megsimítja forró homlokom.

Hallom suhogni könnyü lépteit
És önfeledve ajkam szól: te itt? . . .

S döbbenve ismerek fel rajzomon
Egy-egy vonást, mit szellemujja von.

«Övé! kiáltom, itt, ez itt övé:
A szín erős, nem illik együvé.»

És áldom azt a láthatlan kezet . . .
Múlass velem soká, szelíd emlékezet!

(1855.)

NÉPNEVELÉS.

Híres falu Gömörben J....,
Még híresebbé tette jósa,
Kiről bár még nem zönge ének,
Hét ország vet határt nevének.

Jövendöl egyre, télen-nyáron,
Túltesz a százéves naptáron:
Mikor lesz szél, eső, zimankó,
Mikor kell bunda, vagy szürkankó.

Hol az okosság mécse rögtön
Kialszik, őt vezérli ösztön,
Mint a kaszáspókot vezérli, ...
Vagy a mi a szelet megérzi.

Mint egy garabonczás, legottan
Vihart csinál, ha kedve szottyan;
S mit szája mond — probátum! — meglesz:
Nyáron meleg, télben hideg lesz.

Ha ő egyszer kimondja, várhadd:
Lesz jégeső, a víz megárad,
Gyümölcskertünk hernyó emészti,
Betegek a szőllő gerézdi.

«Csitt! — közbevág — csitt!» és az apró
Naptárak ajkán elhal a szó;
Vagy azt se' tudják, mit beszélnek:
Derűt, borút össze-izélnek.

A Győri, Váczi s több e féle,
Mind hosszu orral búnak félre;
S a Lőcsei (oly nagy korábban!)
Meg-megfordúl halott porában.

Az üstökös feljőni sem mer,
Csúffá tevé egy földi ember:
Ide s tova lesz (ő ha rest is)
Lesz háború, éhség, vagy pestis.

Örüljetek, szegény parasztok!
Többé ne halljam egy panasztok;
Mit zúgolódtok az időre?
Azért papoljuk mi előre?

Nem! — féltse más, hogy magva veszszen,
A babonát: korántse'! dejszen!
Ha egyszer mi, tanultak, űzzük,
S mint tudományt, rendszerbe fűzzük.

A véges ember mit se' tudna,
Ha olykor nincs egy J . . . . , R . . . . ,
Mely e hitetlen, vak sötétség
Korában szítsa Veszta mécsét.

(1855.)

DAL ÉS ÖT FORINT.*

(Ömledezés egy szerkesztőhöz.)

Csak öt forintot kértem: megtagadtad.
Te egy dalt kértél. Íme itt adom!
Pedig hogy öt forint egy dalt megérjen,
Már ezt — bocsáss meg — tisztán tagadom.

Öt rossz forint a bank rongy-szűleménye,
Szél fúja el, már a mint születik;
De lám, ha a dalt egyszer könyvbe nyomták,
Ott megmarad örök itéletig.

Öt rossz forint egy éji múlató *kört*
Alig idéz a «Komló»-ban elő:
A dalkör egy aczél *pánt*, melyen izzadt
Kohó tüzében — pőröly és üllő.

Öt rossz forintért kapsz olcsó szerelmet:
Dalban csak úgy dől szerelem, forint:
Mert a dalban — s pedig minél silányabb —
Marokkal a gyémánt, arany, rubint.

S te mégsem adnál öt szegény forintot?....
Majd adnak ott fenn hát az angyalok!
Síromra állíts szobrot — öt forintig,
Ha majd a dallásban — megszakadok.

(1855 körűl.)

* Sárossy egy versének paródiája. A vers *után*, de nem *ellene*.
A. J. jegyzete.

ÁRVA FIÚ.

Árva fiú sír az ablak alatt,
Ifi'asszony a szobában múlat.
«Anyám, anyám! hideg van itt
Bocsáss be,
Bocsáss be.»
«Megállj poronty ... megyek ki csak,
Megállj te!»

Ifi'asszony gyújt lobogó lángot,
Süti annál a csőröge-fánkot.
«Anyám, anyám! ereszsz be már,
Ehetném,
Ehetném.»
«Csak *ezt* is még a föld alá
Tehetném!»

Árva fiú marad a sötétben,
Özvegy asszony kedvese ölében.
«Anyám, anyám! nem tudom én
Mit látok,
Mit látok;
Félek nagyon; ne oltsd el a
Világot!»

Temetőben árva fiú apja
Lepedőjét, szemfödelét kapja.
«Anyám, anyám, az Isten szent
Nevére,
Nevére!

Amott jön az édes apám
Fehérbe.»

Kimene az özvegyasszony éjjel,
Veri fiát a vizes kötéllel.
«Ne bántsd, ne bántsd gonosz r.....!
Az árvát,
Az árvát:
Te ölted meg, te adod meg
Az árát.

«Temetőben csendes az én házam,
Jobb neki ott énvelem egy házban;
Oda viszem karon fogva
Magammal,
Magammal:
Ne bánjon úgy senki az én
Fiammal!»

S ifi'asszony elszalad egy ingben;
Ismeri őt a faluba' minden:
Körűl, körűl csatangol a
Temetőn,
Temetőn.
Szegényt, szegényt szánd meg uram
Teremtőm!

(1855.)

A VÉN GULYÁS.

Egy pohár bor a kezében,
Bora elfoly, keze reszket,
Vén gulyás ül a karszéken,
Mult időkre emlékeztet.

Hosszu évsor nyomja vállát,
Száz esztendőt emlegetnek;
Elég volna hagyománynak,
Elég volna történetnek.

Ifj' urakkal iddogál sort,
Kik, mint gyermek a toronyra,
Oly bámulva, oly szédülve
Néznek e nagy életkorra.

Elgondolják, hogy ha évök
Összeraknák hárman, négyen,
Az ha lenne olyan lépcső
A mi e tetőig érjen.

S elgondolják, hogy kedélyre
Három, négy sem ér ez aggal,
Ki nevet, iszik, danolgat
Tréfaűző ifj' urakkal.

«Azt a régit, Marczi bátya!»
S felkurjant a kedvencz nóta,
Ki tudná hanyadszor fúja!
És ki tudná, hogy mióta!

«Hej Nagy-Kőrös híres város,
Ez s ez ottan a nótáros...»
De az mégsem oly keserves,
Mint a: «gonosz komiszáros.»

Erre még most is neheztel,
Nem felejti a vén pásztor:
Sok borsot törhettek *egymás*
Orra alá, egyszer másszor.

S ki a rövidebbet húzá,
Az *ellenfél,* hol azóta?...
Csak a Marczi bácsi ajkán
Élteti egy öreg nóta.

Így danolgat, így beszélget
Ama régi jobb időrül,
Közbelopván egy-egy *rejtélyt*
Hol tinórul, hol üszőrül.

Körben ülnek hallgatói
S egyik így szól ingerkedve:
«Hát a halál, Marczi bátya?...
Volna-e már hozzá kedve?»

Nem felel rá; most az egyszer
Úgy tesz, mint a ki nagyot hall,
Néz sokáig a padlóra
S döföli az ónas bottal.

Végre homlokát felütve
Néz merően, szól nyugodtan:
«Beszámoltam minden őszszel,
Kárban soha nem maradtam.

«Egy borjúfark sem hibázott,
Ennyit sem tud rám a gazda;
Még apjának, nagyapjának
Sem volt soha rám panaszsza.»

S leül biztos öntudattal
Hogy rendén a számadása.
Nem hiányzik-é majd végül?
Nem én dolgom, — azt ő lássa.

S ujra felpirúl kedélye,
Hadd búsuljon a ki káros;
Jót iszik rá és felkurjant:
«Hej Nagy-Kőrös híres város!...»

(1855.)

A VÉN GULYÁS TEMETÉSE.

Viszik Marczi bácsit, nem is hozzák vissza,
Hova ő most indul, nem csekély út lessz a!

Nincs is benne mód, hogy gyalog odaérjen:
Mint urat kell vinni fekete szekéren.

Harminczhat ökör van fogva a járomba...
Majd csak bévontatják a paradicsomba.

Hát még a kiséret! az egyszer a fényes:
Előtte a gulya, utána a ménes.

S a lágyszívű barmok, mintha búsulnának,
Mind olyan ostoba képeket csinálnak.

De az neki mindegy: ő már deszkát árul,
Vagy tud, vagy nem is tud e komédiárul.

A gulyát sem kérdi: hever-e? szalad-e?
Csak egyszer se mondja: *tala te, tala te!*

Csöndesen nyujtózik hátán a szekérnek,
Már nincs messze a hely, tüstént odaérnek.

Ott örök bucsút vesz tőle ménes, gulya;
Mögötte bezárul más világ kapuja.

De kiséri két pap, két egyház imája...
No, hisz valamelyik majd csak eltalálja,

S a mit száz esztendő *nyilt kérdésül* hagyott,
E szegény bitang juh fölleli itt, vagy ott.

Lelje is föl *nyáját,* lelki üdvösségét;
Béke födje hamvát... fátyol az emlékét.

(1855.)

BOR VITÉZ.

Ködbe vész a nap sugára,
Vak homály ül bérczen, völgyön.
Bor vitéz kap jó lovára:
«Isten hozzád, édes hölgyem!»

Vak homály ül bérczen, völgyön,
Hűs szél zörrent puszta fákat.

«Isten hozzád, édes hölgyem!
Bor vitéz már messze vágtat.»

Hűs szél zörrent puszta fákat,
Megy az úton kis pacsirta.
Bor vitéz már messze vágtat,
Szép szemét a lyány kisirta.

Megy az úton kis pacsirta:
Hova megyen? hova ballag?
Szép szemét a lyány kisirta:
Szólt az apja: férjhez adlak!

Hova megyen? hova ballag?
Zúg az erdő éji órán.
Szólt az apja: férjhez adlak:
Eskü elől szökik a lyány.

Zúg az erdő éji órán,
Suhan, lebben a kisértet.
Eskü elől szökik a lyány:
Szól vitéz Bor: «jöttem érted».

Suhan, lebben a kisértet,
Népesebb lesz a vad táják.
Szól vitéz Bor: «jöttem érted
Elesett hős, puszta árnyék».

Népesebb lesz a vad táják,
Szellem-ajkon hangzik a dal.
«Elesett hős, puszta árnyék,
Édes mátkám, vígy magaddal!»

Szellem-ajkon hangzik a dal,
Indul hosszu nászkiséret.
«Édes mátkám, vígy magaddal!»
— «Esküvőre! úgy igérted.»

Indul hosszu nászkiséret,
Egy kápolna romban ott áll.
«Esküvőre! úgy igérted.»
Zendül a kar, kész az oltár.

Egy kápolna romban ott áll,
Régi fényét visszakapja.
Zendül a kar, kész az oltár,
Díszruhában elhunyt papja.

Régi fényét visszakapja,
Ezer lámpa, gyertya csillog.
Díszruhában elhunyt papja;
Szól az eskü: kéz kezet fog.

Ezer lámpa, gyertya csillog, —
Künn az erdő mély árnyat hány.
Szól az eskü: kéz kezet fog;
Szép menyasszony színe halvány.

Künn az erdő mély árnyat hány,
Bagoly sí a bérczi fok közt.
Szép menyasszony színe halvány —
Halva lelték a romok közt.

(1855.)

A TETÉTLENI HALMON.

Még áll a domb s én állok a felett,
Játszik velem bűbájos képzelet.

Csekély a domb, alig emelkedő,
Ormán csak fű, nem a bércz fenyve nő.

Csak, mintha pajzán szélfiak szeszélye
Egykor magát mulatta volna véle,

Midőn a porba' játszván, mint szokott,
Fövényből a pusztán csibét rakott.

Vagy, mintha ember hányta volna nem rég...
Ki gondolná, hogy százados nagy emlék!

Hogy épen e halmon verette sátrát
Honunk szerzője, diadalmas Árpád!

Innen tekinte szét uralkodó
Szemekkel a vitéz honalkotó,

Le a Tiszáig, melyen túl ama
Berek sötétül, a táj karama,

S le Alpárnak, hol a kevély Zalán
Földönfutóvá lesz... holnap talán!

Ma még a zászló mind nyelére függ,
Ma még a harczlovat békózza nyűg;

Békén legelnek a halom körűl
Ropogva, mint láng, mely avarba dűl.

Egy ménes ez, egész a látkörig,
Hol a nap fénye játszva megtörik.

Csúcsos süveggel a tengernyi sátrak
Elszórva mindenütt, — s a dali bátrak,

Mint a köpűből méh, ha rajt ereszt,
Körüldonogják a szellős ereszt.

Itt ősi dal zeng bujdosó Csabárul,
Bús vigalomban a szív öble fájul;

Ott kanczatejnél, mely borrá megerjed,
Harsány mulatság nyers lármája gerjed,

Mígösztörűfán egy-egy vizsga kém
Függ, mint árbocz fölött hajóslegény,

Vagy egy vezér, a hadnak pásztora,
Vágtat s nyomán fölkél a föld pora.

Megszólal egy kürt napnyugat felé,
Csatára hívó — ez a Lehelé . . . !

Nem, nem, — csak a szomszéd Abony, vagy Törtel
Kanásza múlatá magát a kürttel.

Gulyát növel a tábor helye s ők
Alusznak régen, a honkeresők.

De te virulj lábuk nyomán, Tetétlen!
Bársony füvet, sarjút tenyészsz a réten,

Hogy a kaszás, ha egymást sarkalá,
Kövér rend dőljön a csapás alá.

Terhes kalászok habzó aranya
Borítsa földed, — s a csinos tanya,

Mely ott fehérlik zöld fasor megett,
Hordjon magán jólléti bélyeget;

Körözze mindég színe-telt majorság,
Hogy lássa hasznát Isten, ember, ország, —

És álljon a domb, a multak jele,
Kimélve bánjon a vész is vele.

(1855.)

STANZÁK «MÁTYÁS DALÜNNEPE»

EPOSZI KISÉRLETBŐL.

1.

A király ünnepét fogom énekelni,
Mikor összegyültek a dal fejedelmi
  Fényes Visegrádra, Mátyás udvarában,
Díjért, dicsőségért nagy versenyre kelni.
  Oh lantom! ha értél valamit korábban,
  Ha egy szikra lélek volt az asszu fában:
Most, igazán most kell magadér' kitenned,
Mert nem szabad nevét hiába fölvenned.

2.

Nem mondom, hogy zengjed győzelmes csatáit —
Ki merné feszítni énekét odáig!
  Ő békében is nagy... vajha békenapján
Érjenek nyomába egyszerű nótáid! —
  Andalog, andalog a történet lapján
  S felszökken a lantos, hangszeréhez kapván:
De meg' alácsügged szíve, szeme, karja;
Mintha mondaná, hogy: «ki meri? ki hallja?...»

3.

Ki meri? ki hallja? és talán: ki birja?...
De engem eléget szégyen rozsda-pirja,
  Hogy időmhöz képest oly keveset tettem,
És hogy az *én könyvem* még nincsen megirva.
  Állj meg, élet napja, oh állj meg fölöttem,
  Csak míg ezt az egy dalt szépen elzöngöttem!
Azután nem bánom, hadd jöjön az este:
Édes lesz a harmat, mely sirom megeste. —

4.

Ama fényes időt hozom emlitésbe,
Mikor a nagy király bevonúla Bécsbe.
  Lobogók lobogtak száz diadal-íven,
Száz harang némúlt el az ágyu dörgésbe'.
  Csillogó követség, hódolatra híven,
  Üdvözölte Mátyást, győzödelmes néven,
S a bámúló népnek, bár látott elégszer,
Csaknem elvakítá szemeit az ékszer.

5.

Legelül vivék a győzelem tanúit,
Fegyveren, zászlókon a harcz koszorúit;
  Azután a síp, dob, tárogató zenge,
S diadal dagasztá a kürtök szarúit.
  Azután egy őrhad; azután a gyenge
  Bécsi szűzek hosszú, ünnepélyes rendje;
Aztán a királyné, vert arany hintóban;
Országot ér, a mi rajta ragyogó van.

6.

Nem messze a király egyszerü köntösben
Lovagol. De előbb ott menének közben
  Aranyos apródok, mind ifjú növendék,
Herczegek és grófok fiai legtöbben.
  Majd a holló czímert hordozó leventék
  Mátyás közeledtét kürtszóval jelenték;
S valamennyi ország czímere, zászlója
Hirdeté, hogy ímhol nagy uralkodója.

7.

Ott a négy ezüst csík szép vörös mezőben,
Látszik, hogy piros vér megáztatta bőven,
  De a hét oroszlány nincsen immár közte
(Hét magyar vezérünk) mint egykor-időben.
  Hanem ott az András érseki keresztje,
  Jeruzsálemnél azt ő maga szerezte.
Mind ez ábrázolva mesterűl egy képen,
S Hunyadi hollója gyűrüvel középen.

8.

Ott lebeg Csehország büszke oroszlánja,
Jóllehet mérgében a nyelvét is hányja;
Koronás fő három, melylyel bír a dalmát,
S a szomszéd horvátok egyszerű koczkája.
Kardos kar jelenti Ráma birodalmát,
Vadkan feje s négy hold a szerbek uralmát;
Hármas koronával Gácsország dicsekszik,
A szerémi szarvas zöld fa tövén fekszik.

9.

Hát ama nap és hold, a hét sziklavárral,
S aranyos mezőben a turul madárral?
Te vagy az, te vagy az, gyöngy kis ország, Erdély!
Aztán a bolgár föld a három agárral.
Azután Etelköz, melyet ősi kard-él
Szerze a Bog mellett, a szőke Szerednél;
Jő Kunország ebe, s a moldvai marha,
S Havas-el hollója, kis keresztjét tartva.

10.

De ki győzze mind azt sorra énekelni:
Elmondani is sok, hát még véren venni! —
A király azonban egymaga kiválik,
Mert csupán őrajta nincs ragyogó semmi.
Fegyver-öltözetje, felburkolva állig,
Annyi drágaság közt egyszerűn barnállik:
De a fényes lélek, mint egy fényes felhő,
Homlokán sugároz, mint a nap, ha feljő.

11.

Homlokán sugárzik, ül az eszes képen,
Mosolyog az ajkán, lángol a szemében.
Alatta enyeleg harczi méne, Kánya,
S mivel oly lassan kell, nem tudja, hogy' lépjen.
Maga az aranypénzt jobbra-balra hányja:
Arany pénz helyett van szeme ragyogványa,
A szelid kegyesség, a nyájas tekintet,
Melyet a nép közzé jobbra-balra hintett.

12.

Oldalán egy ifjú lépdelteti ménjét,
Tőle, mint szerény hold, kölcsönözve fényét.
János az, Korvínusz, kinek születése
Nem ismert egyéb, mint szerelem' törvényét.
Szeretet! ez bűne, ez lesz bűnhödése
Ha feltámad egykor a nagyok önzése;
Oh! ha mint szeretni, úgy tudna gyülölni:
Nem látna idegent atyja székin ülni . . .

(1855.)

ZÁCS KLÁRA.

(Énekli egy hegedős a XIV-ik században.)

Királyasszony kertje
Kivirult hajnalra:
Fehér rózsa, piros rózsa . . .
Szőke leány, barna.

«Királyasszony, néném,
Az egekre kérném:
Azt a rózsát, piros rózsát
Haj, beh szeretném én!

«Beteg vagyok érte,
Szívdobogást érzek:
Ha meghalok, egy virágnak
A halottja lészek!»

«Jaj! öcsém, Kázmér,
Azt nem adom százér' —
Menj! haragszom... nem szégyelled?...
Félek, bizony gyász ér!

«Sietős az útam,
Reggeli templomra;
Ha beteg vagy, hát feküdj' le
Bársony pamlagomra.» —

Megyen a királyné,
Megyen a templomba;
Szép virágok, deli szűzek
Mind követik nyomba.

Könyörögne, nem tud,
Nem tud imádkozni;
Olvasóját honn feledé:
Ki megyen elhozni?

«Eredj fiam, Klára,
Hamar, édes lyányom!
Megtalálod a térdeplőn,
Ha nem a diványon.»

Keresi a Klára,
Mégsem akad rája:
Királyasszony a templomban
Oly nehezen várja!

Keresi a Klára,
Teljes egy órája;
Királyasszony a templomban
De hiába várja.

Vissza se' megy többé
Deli szüzek közzé:
Inkább menne temetőbe
A halottak közzé.

Inkább temetőbe,
A fekete földbe:
Mint ama nagy palotába
Ősz atyja elébe!

«Hej, lányom, lányom!
Mi bajodat látom?
Jöszte, borúlj az ölemre,
Mondd meg, édes lyányom.»

«Jaj, atyám! nem — nem —
Jaj, hova kell lennem!
Hadd ölelem lábad porát, —
Taposs agyon engem!...»

Harangoznak délre,
Udvari ebédre;
Akkor mene Felíczián
A király elébe.

A király elébe,
De nem az ebédre:
Rettenetes bosszuálló
Kardja volt kezébe'.

«Életed a lyányért
Erzsébet királyné!»
Jó szerencse, hogy megváltja
Gyönge négy ujjáért.

«Gyermekemért gyermek:
Lajos, Endre halj meg!»
Jó szerencse, hogy Gyulafi
Rohan a fegyvernek.

«Hamar a gazembert...
Fiaim, — Cselényi!...»
Ott levágák Felícziánt
A király cselédi. —

«Véres az ujjad,
Nem vérzik hiába:
Mit kivánsz most, királyi nőm,
Fájdalom díjába?»

«Mutató ujjamért
Szép hajadon lányát;
Nagy ujjamért legény fia
Borzasztó halálát;

«A más kettőért
Veje, lánya végét;
Piros vérem hullásaért
Minden nemzetségét!»

Rossz időket érünk,
Rossz csillagok járnak:
Isten ója nagy csapástól
Mi magyar hazánkat! —

(1855.)

SZONDI KÉT APRÓDJA.

Felhőbe hanyatlott a drégeli rom,
Rá visszasüt a nap, ádáz tusa napja;
Szemközt vele nyájas, szép zöld hegy-orom,
Tetején lobogós hadi kopja.

Két ifiu térdel, kezökben a lant,
A kopja tövén, mint ha volna feszűlet.
Zsibongva hadával a völgyben alant
Ali győzelem-ünnepet űlet.

‚Mért nem jön a Szondi két dalnoka, mért?
Bülbül szavu rózsák két mennyei bokra?
Hadd fűzne dalokból gyöngysorba füzért,
Odaillőt egy huri nyakra!‘

«Ott zöldel az ormó, fenn zöldel a hant
Zászlós kopiával a gyaur basa sírján:
Ott térdel a gyöngypár, kezében a lant,
És pengeti, pengeti, sirván:»

..... S hogy feljöve Márton, az oroszi pap,
Kevély üzenettel a bősz Ali küldte:
Add meg kegyelemre, jó Szondi, magad!
Meg nem marad itt anyaszülte.

«Szép úrfiak! immár e puszta halom,
E kopja tövén nincs mér' zengeni többet:
Jertek velem, ottlenn áll nagy vigalom,
Odalenn vár mézizü sörbet —»

Mondjad neki Márton, ím ezt felelem:
Kegyelmet uradtól nem vár soha Szondi,
Jézussa kezében kész a kegyelem:
Egyenest oda fog folyamodni.

«Serbet, füge, pálma, sok déli gyümölcs,
Mit csak terem a nagy szultán birodalma,
Jó illatu fűszer és drága kenőcs . . .
Ali győzelem-ünnepe van ma!»

Hadd zúgjon az álgyu! pogány Ali mond,
És pattog a bomba, és röpked a gránát;
Minden tüzes ördög népet, falat ont:
Töri Drégel sziklai várát.

«Szép úrfiak! a nap nyugvóra hajolt,
Immár födi vállát bíbor szinü kaftán.
Szél zendül az erdőn, — ott leskel a hold:
Idekinn hideg éj sziszeg aztán!»

A vár piaczára ezüstöt, aranyt,
Sok nagy becsü marhát máglyába kihordat;
Harczos paripái nyihognak alant:
Szügyeikben tőrt keze forgat.

«Aztán — no, hisz úgy volt! aztán elesett!
Zászlós kopiával hős Ali temette;
Itt nyugszik a halmon, — rövid az eset —;
Zengjétek Alit ma helyette!»

Két dalnoka is volt, két árva fiú:
Öltözteti czifrán bársonyba puhába:
Nem hagyta cselédit — ezért öli bú —
  Vele halni meg, ócska ruhába'!

«S küldött Alihoz... Ali dús, Ali jó;
Lány-arczotok' a nap meg nem süti nála;
Sátrában alusztok, a széltül is ó:
  Fiaim, hozzá köt a hála!»

Hogy vítt ezerekkel! hogy vítt egyedűl!
Mint bástya, feszült meg romlott torony alján:
Jó kardja előtt a had rendre ledűl,
  Kelevéze ragyog vala balján.

«*Rusztem* maga volt ő!... s hogy harczola még,
Bár álgyugolyótul megtört ina, térde!
Én láttam e harczot!... Azonban, elég:
  Ali majd haragunni fog érte.»

Mint hulla a hulla! veszett a pogány,
Kő módra befolyván a hegy menedékét:
Ő álla halála vérmosta fokán,
  Diadallal várta be végét.

«Eh! vége mikor lesz? kifogytok-e már
Dícséretiből az otromba gyaurnak?
Eb a hite kölykei! vesszeje vár
  És börtöne kész Ali úrnak.»

Apadjon el a szem, mely czélba vevé,
Száradjon el a kar, mely őt lefejezte;
Irgalmad, oh Isten, ne légyen övé
  Ki miatt lőn ily kora veszte.

(1856.)

IRJAK? NE IRJAK?

I.

Irjak? ne irjak? egyre számolom
Határozatlan az öt ujjomon.
Nem irni, vétek; irni, kész harag...
De mikor Bikficz is verset farag!
Eh, félre tőlem együgyű szerénység!
Máshol megy az: itt *minden* a legénység;
Szerény koldúsnak táskája üres;
Ki mer, nyer, és talál az, ki keres.

Nincs szebb dolog, mint az őszinteség;
Elrejtett gyertya mi haszonra ég?
Vagy, példáúl, mit érne a tojás,
Ha nem kiáltná a tyúk: «kotkodás!»
Czégér fityeg hol a kancsó kerülget,
Czégér nekül a jó bor is elülhet,
Kivált az érdem olcsó vakbora, —
Nehezen akad erre czimbora.

A nagy Simon (ki nem ismeri őt!)
Az ál szerénységből szépen kinőtt.
Ő az, kitől (bizony már jó minap)
Egy hirdetést hoz valamennyi lap:
Hogy ő az apja lelkinek se vár
(Nem oly bolond ő mint Shakespeár')
Elismerésre, költői babérra,
Halál után egy foghagymát sem ér a;
Patkó se' kell, ha már nem él, a lónak,
S jobb egy veréb ma, mint egy túzok holnap:

Ismerje meg hát a világ jelenben
És bálványozza lángeszét; különben . . .

No, mások ezt más útakon teszik,
S mindegy az út, ha összeérkezik.
Ezt elragadja «villám képzelet»
És hordja fenn «a csillagok felett»;
Azé «miként sas» röptiben merész,
Felhőt eszik, s bátran a napba néz;
Sok a babért fitymálja, megveti
Mint gyermek a babot: «kell is neki!»
Míg más, ki páva-tollakkal ragyog,
Fennyen kiáltoz: «én költő vagyok!»
Némelyik «pálma», ezt ő mondja, ő;
Már most is óriás . . . hát még ha nő!
A másik így zár minden éneket:
«Lesz oly idő még, mely megemleget!» . . .

II.

Hogyan? nem irni most? letenni tollamat,
Midőn, ha nem csordul, csöppen egy kis kamat?
Midőn az olvasó már-már olvasni kezd,
S talán még rá is áll, ha mondom! vedd meg ezt!
Hála az égnek! ím, lendűl a könyv-ipar:
Iró, ha kurta is, lesz néki, ha kapar;
Az űzlet új, hanem elég böcsűletes,
A czikk olcsó ugyan, de kél, bár szemetes;
Aztán, szó a mi szó, nekünk sem sokba áll,
Oly könnyen *termelünk*, mint a ki úgy . . . talál;
Mint a kosárkötő, s a még olcsóbb koma . . .
De hisz oly régi már s kopott ez adoma.

Minden kezdet nehéz. Nálunk kivált soká
Lőn, míg a házalást a Múzsa megszoká:
Hogy mint tirol leány, ajtón ablakon át
Unszolja készletét s mindig kész mosolyát.
Mert a kereskedést — ha tiszta, ha vegyes —
Fitymálva nézte a fönhéjazó begyes;
A legtisztábbik is, gondolta, nehezen
Ha nem hagy olykor egy kis piszkot a kezen.
Nem volt inyére a hétköznapi modor,
Virágillat helyen nem a *lucri odor;*
Üzér, ügyér, hajhász, csőd, firma, company,
Ily szókat ő ki sem birt volna mondani.
Nagyon rátarti volt: fen-űlt a glórián,
Övedzve néha mint karcsú görög leány,
Vagy olykor mint a Seine partjárul egy najád,
Vagy szőke Rajna-szűz, ontá arany haját.
Idegen volt, de szép, a szép «Xenidion»,
S nem árulá kecsét . . . leszállított dijon! . . .

III.

Irjak? ne írjak? . . . Egy istencsapás:
Szólnom kisebbség, bűn a hallgatás.
Mert kinek arcza van, és háta ép,
Ily had közé bizony átallva lép,
Kivált ha nincs is méltó fegyvere,
(Mit ér a szó, hol ostor kellene!)
S a közmondás hamar fejére gyűl:
«Ki, úgymond, e' s ama közé vegyűl . . .»
De mikor a czivódás tére szent!
Patkóiktól még az oltár se' ment!
Fut a kilencz szűz, döng a két halom!
Ocsmány ökölharcz az irodalom!

E szentegyházbul ostorral sem árt
Kiűzni alkuszt és galamb-kufárt.

«Vitatkozás az elmét növeli,»
Koczódni kissé, ez is emberi,
S az iró, hogyha másnál *emberebb,*
Bizonyos pontig jól áll a szerep:
Míg tárogatva zeng a csatadal,
Lovagkeztyűben foly a viadal,
S borítja bár az arczot vas lemez,
Hiszszük, nemes vonásokat fedez.
Így tört minap láncsát Kazinczy, Bajza,
Így fedte Kölcseyt Achilles pajzsa;
S ha olykor közbe szólt a szenvedély,
Ha nem mindig volt más az ügy s személy:
Nem kofanyelven hallá a közönség:
Az, és philippica . . , van ám különbség.

Való, hogy a személyes galibát
Az ügygyel összevétni nagy hibád:
De mit teszesz, ha egy masült zseni
Arczodba körmöl és fogát feni?
Ha rossz poéta és rossz költemény —
Apa s fiú — ugyanazon személy,
Mert, mint a tigris védi kölykeit,
Ugy védi a papa szülötteit?
Ilyenkor nagy baj a határvonás:
— De egy epigram' még se' záptojás! . . .

(1856.)

MIRZA SHAFFYBÓL.

(Bodenstedt.)

I.

ZULEIKÁHOZ.

Ha nézem gyönge lábadat,
Nem foghatom meg, oh kedves leány,
Hogy' birja ennyi bájodat!

Ha nézem apró kezedet,
Nem foghatom meg, oh kedves leány,
Hogy' vághat ily szörnyű sebet!

Ha nézem rózsa-ajakad,
Nem foghatom meg, oh kedves leány,
Hogy egy kis csókot megtagad!

Ha nézem két okos szemed,
Nem foghatom meg, oh kedves leány,
Hogy' kétli még szerelmemet?

Nézz rám! ne légy oly mostoha!
Hőbben szivemnél érted, oh leány,
Egy embersziv se' vér soha!

Hasson meg e szerelmi dal,
Szebben szerelmet nálam, oh leány,
Neked egy emberajk se vall!

II.

Kertjében a kis fülmile
Fejét búsan ereszti le:
Mi haszna, mond, szép énekem?
Az édes hang mit ér nekem,
Ha szürke tollaim helyett
Nem a rózsa szép színe fed!

Virágágyán a rózsa sír:
Az élet rám mi becscsel bír?
Mit nékem a szín, illatár,
Királyilag pompás szirom,
Ha e silány fakó madár
Ének-varázsát nem birom!

«Hagyjátok a pört és panaszt»
Dönté el Mirza-Shaffy azt:
«Te rózsa, illatos ruháddal,
Te fülmile, szép hangu száddal,
Ti bájos színek, zöngzetek:
Dalomban egyesűljetek.»

III.

Hol a költő a végtelenbe vész,
Könyvét, tanácslom, tedd le hirtelen:
Mit meg nem ért a józan emberész,
Hiányzik abban egy, — az értelem.

(1856.)

AZ IHLET PERCZE.

Mint a szerelmes boldog álminál
Tündér alakká lesz bálványa képe:
Úgy lebben olykor a müvész elébe
Teljes tökélyben a szűz ideál.
De oh, ha vére csillapodni száll,
A gráczia̋k övét elejti szépe:
Más hölgy tolong az istennő helyébe...
Asszony, minéműt köznap is talál.

Reszkess az égit így elveszteni!
Ha ő jelen, ha őt mosolygni látod:
Akkor, akkor ne múlaszsz költeni! —
Egyszerre, mint árny, tűn el az imádott,
És mint a rózsafelhő, nem sajátod; —
Percz a tiéd, egy percz, az isteni!

(1856.)

NÉMA BÚ.

Halnak, halnak,
Egyre halnak,
Színe, lángja a magyarnak.
Itt is egy név,
Ott is egy név,
Hányat elvisz minden egy év.

S a ki még él,
Minden névnél
Osszerezzen, búsan, árván:

Mint a néma
Lomblevél, ha
Egy-egy társa húll le sárgán.

(1856.)

A HEGEDŰ SZÁRAZ FÁJA...

A hegedű száraz fája,
Beh szomorú a nótája!
Úgy meg sí-rí, úgy kesereg,
Talán a könnye is pereg.

A hegedű bús nótája,
Magyar ember múlat nála:
Úgy meg danol, tánczol, vigad,
Hogy a szive majd megszakad.

(1856.)

PÁZMÁN LOVAG.

Víg ballada.

I.

Vára öblös teremében
Jár alá s fel bajnok Pázmán;
Lépteit majd csillapítja,
Majd megindul szaporázván;
Lába, szíve, egyre tombol,
Visszadöng a tölgyfa padló;
Udvaron áll, kész nyeregben,
Nyihog, prüszköl, fú a vad ló.

«Hova férjem? édes férjem?
Ily korán? ily éhgyomorral?
Panni! Gunda! hol maradtok?
Egy, kettő, a mézes borral!
Menten itt lesz, (boldog Isten!
Még hajamba' nem volt fésü) —
Ha egy perczig vár kegyelmed,
Lesz kalácsom, új sütésü.»

Hallja Pázmán, elfordúlva,
Háza zengő fülmiléjét;
Csak piroslό füle látszik,
Az mutatja szenvedélyét;
Feje búbján holdvilág van,
Melyet ércz-sisakkal föd be;
Nem felel, csak egyszer-kétszer
Kiköhent az őszi ködbe.

«Rossz idő van, édes apjok!
Nem tanácslom . . . hűs a reggel»
Mond az urhölgy, és befordul,
S visszatér nagy köpönyeggel;
Várva, félve, tűrve, kérve
Áll mögötte, hogy feladja:
De bosszúsan tiltja hátrább
Könyökének mozdulatja.

«Mire véljem, drága férjem?
Honnan e rossz kedve már ma?
Nem alutt jól? rosszul ébredt?
Kénye ellen volt a párna?

Én vetem fel, két kezemmel,
És puhítom minden este —»
Szól, s mint harmat gyenge fűvön,
Remeg a szép asszony teste.

Indul Pázmán, meg se' állván
Könnyes szemnek, rezgő szónak;
De nem mindjárt leli nyitját
(Sarka felől) az ajtónak.
Néz utána egy-két perczig
Szegény ifju asszony, Éva:
Úgy nevetne? s úgy meg-sír, hogy!...
Soha, soha ilyen tréfa.

Mikor aztán a küszöbnél
Azt se' mondja: Isten áldjon,
Vas kezére omlik a nő,
Csókkal hinti, hogy megálljon.
De az, fogja, visszadobja,
Egyet mordul: «vissza, kígyó!»
Ráfordítja a nagy kulcsot
S öve mellé szúrja: «így jó!»

II.

Visegrádon a király van heverő sorral,
Nem komoly tanácsot űl, nem hadi cselt forral,
Nincsenek is ma körötte nagy szakállu vének:
De van öröm, hejjehuja, táncz, muzsika, ének.

Odamene jó lovag, bús-haragos Pázmány,
Lépte alatt nyög a föld, csikorog a márvány.

«Ki dörömböl? ki csörömpöl?» — Ismeri fölsége:
«Kinek az a jó bora volt, s nyalka felesége.»

«Nosza hamar, a bolond! ülj le ide, Rikkancs!
— Gondolom én, mi a baj, hol töri a bakkancs —
Légy te király, én pedig egyszerü kiséret:
Mit te kiadsz, itt a szavam, álljon az itélet!»

Összeszedi a bolond sete-suta képét,
Ugy üli meg a király aranyos karszékét. —
Odakünn az öreg, ha ki útját állja,
Kilencz szobán keresztül döfi, taszigálja.

Megkövetem a király fölséges személyét:
Nagy harag és nagy panasz nyomja szivem mélyét;
Nem vagyok én boros ember — bor nekem a bánat!
Megkövetem, ha szabadabb szóra nyitom számat.

Jöttek, uram, udvarodtól ifiú legények — —
«Mi dolog ez? s idehaza maradtak a vének?»
Nem az a baj, uram király, más nekem a gondom:
Odajöttek, vadászni, fiatalok, mondom — —

«Vadasodat megrohanák? tilalomba törtek?»
Dehogy uram! annyi van ott, vigye el az ördög,
Annyi a vad erdeimen, se szeri se száma —
De ha szóhoz nem jutok, nem lesz vége márma.

Este magyar lakomán szívet melegíténk,
A királyért, hazáért, poharat üríténk —
«Teleitták magukat? összeverekedtek?»
Dehogy itták, dehogy itták! szépen lefeküdtek.

Reggel, uram, indulnak, köszönik a szállást —
«S nem fizetik, úgy-e bizony, a vacsorát, hálást?»
Beste kura fi . . . zetésért látni a vendéget!
Magyar ember nem teszi azt, tudja-e fölséged!

Reggel, uram, valamennyi útnak ered szépen,
De az egyik visszaoson — ez a bajom épen —
Azt az egyet, uram király, a radnai Szűzre!
Megölöm, — ha ma jutok is a gyehenna tűzre.

«Nagyon illő a panasz, jó lovagom, Pázmán;
Ilyen eset még nem esett magyar ember házán:
Útnak ered a vendég, visszaosont egyik;
Azt az egyet megölöd: nagyon helyes eddig.»

Átkozom is! . . . Nem vagyok én se bolond se részeg;
Hogy valaki jő-megy, azért gyilkosa nem lészek;
De mikor a küszöbön állt feleségem, Éva . . .
Ezer átok! megölöm, megölöm azt még ma!

«Nagyon okos a beszéd, jó lovagom, Pázmán;
Hiba lenne, ha valahogy félre magyaráznám:
Feleséged a folyosón — vagy küszöbön álla:
Pedig, úgy-e, ritka eset volt ez eset nála?»

Gyilkolom is! . . . Uram király, értse meg a szómat!
Elrabolá földi kincsem' és mennybeli jómat;
Megcsókolta — úgy segéljen! — szemeim láttára
Hej, hogy elébb nem tudék kapni paripára!

«Fejedelmi hitemre! — és a hit nem szellő —
Meglakol a vakmerő, a semmire kellő!

Tegyen a kar igazságot! víjon veled szembe!
Hogy is hívják? a neve nem jut már eszembe.»

A nevét . . . azaz hogy . . . azt nem tudom épen!
De talán meglelem felséged körében. —
Ez az, uram! itt van, uram: kutya egye máját!
— S kimutatá a lovag . . . magyarok királyát.

III.

Gyűl Visegrád kandi népe,
Férfi és nő, agg és gyermek:
Valami lesz a vár alján,
Hogy sorompót, sátort vernek;
A poroszlók ütlegéért
Nem adják e mai látást;
Otthon macska űl a padkán,
Utheti a kő a rántást!

Kapu kordul, szárnya fordul,
Lobog a toll, a kürt harsan:
Jó vitézek, harczra készek,
Mind lejőnek, gyűlve gyorsan.
Zárt sisakkal két levente
Olyan, mint a kéményseprő:
Ujjal mutat rá a gyermek,
Ölbe sír az aprócseprő.

«Félre, félre! . . . pálya mérve!
Fék szorosan! láncsa szögbe!
Jól vigyázz . . . fuss!» — Futnak aztán,
Dobog a föld, mintha nyögne;

Fogy a térség, nő az ember,
Paizs, dárda összeroppan:
Hátracsuklik a jó Pázmán,
S úgy leszáll, hogy szinte puffan.

«Talpra, bajnok! semmi, semmi:
Túl ugortál a veszélyen —»
Szól amaz, felütve siskát;
A király az: éljen! éljen!
«Éljen!» mondaná a harczfi
A mint szeme könybe lábog,
De szavak helyt vére buggyan,
S vérrel együtt három zápfog.

«Isten engem!» a király mond,
«Nem akartam, jó levente;
Három ily fog! aranyt érő!
És még birta volna, nemde?
Három ily fog! úgy sajnálom,
Nem mondhatom ki eléggé:
Jó szerencse, ha ezúttal
Közte nincs a bölcseségé.

De hogy, íme, jó tanácscsal
Fűszerezzem e kis tréfát:
Másszor ülj honn, ha bajod nincs,
És becsüld meg jobban Évát.»
Így a fölség; de tanácshoz
Kalácsban se' lett adósa:
Három fogért három falu
Lőn a díj: Som, Somogy, Pósa.

Vígan koczog haza Pázmán,
Tarsolyában kutyabőre;
Ám szekérrel asszonyához
Vásárfia ment előre.
Kérdi Éva, ezt is, azt is,
— Úgy jő neki, mint egy álom —
De a férje mind ezt hajtja:
«Tartsa Isten jó királyom!»

(1856.)

SIRVA JÖN A MAGYAR NÓTA...

I.

Sirva jön a magyar nóta világra,
Bánatos a magyar ember világa.
Mit keseregsz, atyámfia, rokonság?
Ez az egész merő élet bolondság.

Duna vize lefelé foly, nem vissza,
Régi baját magyar ember eliszsza!
Azt miveli széles-magas kedvében,
Majd megszakad belé a sziv keblében!

II.

Elesett a Rigó lovam patkója,
Jeges az út, majd kicsúszik alóla,
Fölveretem orosházi kovácsnál, —
Ej no! hiszen több is veszett Mohácsnál!

Volt nekem egy rigószőrű paripám,
Eladatta a szegedi kapitány,

Ott se voltam az áldomás-ivásnál, —
Ej no! hiszen több is veszett Mohácsnál!

Volt nekem egy fehér házam, leégett;
A telekem, azt se tudom, kié lett;
Be van irva vásárhelyi tanácsnál, —
Ej no! hiszen több is veszett Mohácsnál!

Volt szeretőm, esztendeig sirattam,
Az nekem a mindennapi halottam,
Most is megvan az a gonosz, de másnál, —
Ej no! hiszen több is veszett Mohácsnál!

(1856.)

BALZSAMCSEPP.

Szív, örömtől elszokott szív,
Multak gyászos özvegye!
Meghervadtál, meghajoltál —
Az vagy-é még, a ki voltál,
Árva szívem, az vagy-e?

Oh, neked már fáj a bú is,
Az öröm is fáj neked!
Bánt az árnyék, a derű is,
Bánt az édes, keserű is,
Mint a szegény beteget.

Nem a régi fájdalom már,
Évek folytán a mi rág:

Csupán mérgét hagyta benned,
S minden illetésre szenved
A tulérző fájvirág.

Jer! a multak hűs derével
A jelent tovább ne öld.
Mi okod van új panaszra?
Nézz a kikelő tavaszra:
Ege fényes, lombja zöld.

Jer! az áldott szép természet
Enyhe öle hívogat;
S temetőn bár ha bolyongok
Eltakarják üde lombok
A sötét sirhalmokat.

(1857.)

BÉRANGER HALÁLAKOR.

Siratni őt? Bérangert?
Barátim, és vajon minek?
Sirassuk azt, ki elhúllt
Félösvenyén küzdelminek.

Ő nem silányka vázlat,
Nem léha töredék vala:
De élte oly egész, oly
Tökéletes, mint egy dala.

Egy eszme benne folyvást,
Az alap-érzelem is egy:

Honszerelem a *végsor,*
A melybe minden szak kimegy.

(1857.)

HOLLÓSY KORNÉLIÁNAK.

(Emlékkönyvbe.)

Egy nép lakik túl tengeren,
Hol délre lejt az Álpok alja,
Hol fűszeres völgy, rónaság
Az erdős Apennint uralja:
Hajdan dicső nemzet, ma rab; – –
S hogy láncza csörgésit ne hallja
Énekkel űzi bús neszét,
S az ércz igát enyhíti dalja.
Oh, hát dalolj *nekünk!* ...

(1857.)

A BUJDOSÓ.

Dal.

Párjavesztett giliczének szíve fáj,
Fülemile panaszától zeng a táj;
Ne szomorkodj' fülemile, gerlicze:
A te bajod az enyémhez semmise'.

Égi madár hegyen-völgyön megszállhat,
Társa helyén társra megint találhat:
Jaj, de nekem nincs se hazám, se párom,
A világot egyes-egyedül járom.

Messzi honom tája körül jaj be kék...
Azt se' tudom, *hegy*-e az ott vagy az ég;
Azt se' tudom, eljutok-é oda még:
Vagy sohse' lesz egyéb hazám, mint az ég!

(1857.)

KÖSZÖNTŐ-DAL.

II. Endre korában.

Bort ide a billikomba! föl vele!
Csengjen össze tiszta ezüst kebele,
Mint szivünkből e kivánat égre száll:
Éljen a hon! éljen urunk, a király!

Harczra magyar! lelsz magadnak vívni tért:
Győzni dicső, halni dicső, a hitért;
Tűzz keresztet Jérusálem szent fokán:
Éljen a hit! veszszen el a vad pogány!

Egyesül a rózsavirág és kereszt:
Ily jegy alatt hű lovagszív vért ereszt:
Éljen urunk, hős királyunk, s leánya
Magyarország legdeliebb rózsája!

(1857.)

AZ UTOLSÓ FŐPAP.

Frankl után.

A büszke Szion elesett,
Az Isten vára omladék;
A délczeg oszlop- és tornáczsor,

Hol tömjénfüst gomolyga másszor,
Most puszta rom, feldúlaték.

Az oltár papja mind leölve;
Holt csecsemők hűs éjfelen;
Mély csend remeg körül, kivéve
Ha a merész bolt egy-egy íve
Leroppan, zúgva, hirtelen.

Egy pap maradt a gyilkolásból,
Hozzá a fegyver nem hatott.
Midőn későre vált az éjjel,
Vőn, ékesen arany szegélylyel,
Papi fehér ruházatot.

Az *urim* s *thummim* tiszta fénye
Ragyog keblén, mint szent tüzé;
Ezüst hajtincse a komoly
Sötétredős arczon lefoly
Szakállának hava közé.

Így járdal utczák vadonán,
Csak viszhang a kisérete;
A váz-rom elsápad körül,
Ha űzött fellegek közül
A hold reá bús fényt vete.

Némán az ősz felhág a templom
Hideg márvány koczkáira,
S meghatva sorsától, mely üldi,
Könyes szemekkel e szót küldi
Az ég sötét foszlányira:

«Te elhagyád ten-népedet,
Szent templomod feldúlva, ím!
Mely boltjain dereng vala,
A tiszta súgár elhala;
Homályba dölt a Cherubím.

«Haragod az oltárt megtöré,
Véráldozat minden papod;
Nem méltatál továbbra bennünk',
Hogy templomodra mi ügyeljünk;
Az oltár rom, néped halott.

«Vedd vissza hát a templom kulcsát,
Reszketve nyujtom föl neked!»
S míg térdre hull ködlepte szemmel,
Hall messziről, vad zöngelemmel,
Tompa diadal-éneket.

A mint imádva, kar-emelten,
A templom őre térdepel:
Egy légi kéz könnyű sugára
Ereszkedik le, és az árva
Kulcsot magához vonja fel.

Kik távol azt ragyogni látták,
Lesujtó villámnak hivék.
Hajnal pirult kelet vidékin:
S a templom márvány omladékin
A főpap holtan feküvék.

(1857.)

A WALESI BÁRDOK.

Edwárd király, angol király
  Léptet fakó lován:
Hadd látom, úgymond, mennyit ér
  A welszi tartomány.

Van-e ott folyó és földje jó?
  Legelőin fű kövér?
Használt-e a megöntözés:
  A pártos honfivér?

S a nép, az istenadta nép,
  Ha oly boldog-e rajt'
Mint akarom, s mint a barom
  Melyet igába hajt?

Felség! valóban koronád
  Legszebb gyémántja Welsz:
Földet, folyót, legelni jót,
  Hegy-völgyet benne lelsz.

S a nép, az istenadta nép
  Oly boldog rajta, Sire!
Kunyhói mind hallgatva, mint
  Megannyi puszta sir. —

Edwárd király, angol király
  Léptet fakó lován:
Körötte csend a merre ment,
  És néma tartomány.

Montgomery a vár neve,
  Hol aznap este szállt;
Montgomery, a vár ura,
  Vendégli a királyt.

Vadat és halat, s mi jó falat
  Szem-szájnak ingere,
Sürgő csoport, száz szolga hord,
  Hogy nézni is tereh;

S mind, a miket e szép sziget
  Ételt italt terem;
S mind, a mi bor pezsegve forr
  Túl messzi tengeren.

Ti urak, ti urak! hát senkisem
  Koczint értem pohárt?
Ti urak, ti urak!... ti welsz ebek!
  Ne éljen Eduárd?

Vadat és halat, s mi az ég alatt
  Szem-szájnak kellemes,
Azt látok én: de ördög itt
  Belül minden nemes.

Ti urak, ti urak, hitvány ebek!
  Ne éljen Eduárd?
Hol van, ki zengje tetteim —
  Elő egy welszi bárd!

Egymásra néz a sok vitéz,
  A vendég welsz urak;
Orczáikon, mint félelem,
  Sápadt el a harag.

Szó bennszakad, hang fennakad,
  Lehellet megszegik. —
Ajtó megől fehér galamb,
  Ősz bárd emelkedik.

«Itt van, király, ki tetteidet
  Elzengi», mond az ag;
S fegyver csörög, haló hörög,
  A mint húrjába csap.

«Fegyver csörög, haló hörög,
  A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
  Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei,
  Halomba mint kereszt,
Hogy sírva tallóz a ki él:
  Király, te tetted ezt!»

Máglyára! el! igen kemény —
  Parancsol Eduárd —
Ha! lágyabb ének kell nekünk;
  S belép egy ifju bárd.

«Ah! lágyan kél az esti szél
  Milford öböl felé;
Szűzek siralma, özvegyek
  Panasza nyög belé.

Ne szűlj rabot, te szűz! anya
  Ne szoptass csecsemőt!...»
S int a király. S elérte még
  A máglyára menőt.

De vakmerőn s hívatlanúl
  Előáll harmadik;
Kobzán a dal magára vall,
  Ez íge hallatik:

«Elhullt csatában a derék —
  No halld meg, Eduárd:
Neved ki dicscsel ejtené
  Nem él oly welszi bárd.

«Emléke sír a lanton még —
  No halld meg Eduárd:
Átok fejedre minden dal,
  Melyet zeng welszi bárd.»

Meglátom én! — S parancsot ád
  Király rettenetest:
Máglyára, ki ellenszegűl,
  Minden welsz énekest!

Szolgái szét száguldanak,
  Ország-szerin, tova.
Montgomeryben így esett
  A híres lakoma. —

S Edwárd király, angol király
  Vágtat fakó lován;
Körötte ég földszint az ég:
  A welszi tartomány.

Ötszáz, bizony, dalolva ment
  Lángsírba welszi bárd:
De egy se' birta mondani
  Hogy: éljen Eduárd. —

Ha, ha! mi zúg? . . . mi éji dal
London utczáin ez? . . .
Felköttetem a lord-majort,
Ha bosszant bármi nesz!

Áll néma csend: légy szárnya bent,
Se künn, nem hallatik:
«Fejére szól, ki szót emel!
Király nem alhatik.»

Ha, ha! elő síp, dob, zene!
Harsogjon harsona;
Fülembe zúgja átkait
A welszi lakoma . . .

De túl zenén, túl sip-dobon,
Riadó kürtön át:
Ötszáz énekli hangosan
A vértanúk dalát.

(1857.)*

NYERÉSZKEDÉS.

Moore után.

Kivánsz nagy nyereményt? ezt halld meg, üzér!
Ha kergeted a hasznocska szagát:
Végy embert, oly áron a mennyit megér;
És add el, a mennyire tartja magát.

(1857.)

* A történelem kétségbe vonja, de a mondában erősen tartja magát, hogy I. Eduárd angol király, Wales tartomány meghódítása (1277) után, ötszáz walesi bárdot végeztetett ki, hogy nemzetök dicső multját zöngve, a fiakat föl ne gerjeszthessék az angol járom lerázására.

A LEJTŐN.

Száll az este. Hollószárnya
Megrezzenti ablakom.
Ereszkedik lelkem árnya,
Elborong a multakon.
Nézek vissza, mint a felhő
Áthaladt vidékre néz:
Oly komor volt, — oly zöldellő,
Oly derült most az egész.

Boldog évek! — ha ugyan ti
Boldogabban folytatok, —
Multam zöld virányos hanti!
Hadd merengek rajtatok.
Bár panaszszal, bár sohajjal
Akkor is szám telve lőn:
Kevesebbem volt egy jajjal . . .
Hittel csüggtem a jövőn!

Most ez a hit . . . néma kétség,
S minél messzebb haladok
Annál mélyebb a sötétség;
Vissza sem fordulhatok.
Nem magasba tör, mint másszor —
Éltem lejtős útja ez;
Mint ki éjjel vizbe gázol
S minden lépést óva tesz.

(1857.)

BALLADA

AZ ELŰZÖTT ÉS VISSZATÉRT GRÓFRÓL.

(Goethe.)

Oh jöszte be, jó öreg énekesünk!
Itt lenn, a terembe', magunkra leszünk,
Zárjuk be reteszszel a zárat.
Anyánk könyörög, s az atyánk odakünt
Farkasra vadász, tova fárad.
Mondj szép regedalt, oh de többször is ám,
Míg bétanulom kis öcsömmel;
Már rég epedünk zene s dalnok után.
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Irtózatos éjben, ölő hadon át,
Elhagyja a fénylakot, ősi honát,
Kincsét idejében elásta.
A gróf tova illan a kis kapun át,
Mit burkol ölébe' palástja?
Mit rejteget és viszen oly szaporán,
Hogy visszatekinteni sem mer?
Kis lánya szegény az, aludva karán. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

No s virrad; előtte a messze világ,
Szállást neki völgy, neki hűs bokor ád,
Enyhet falu népe, daláér'.
Igy vándorol, így eped éveken át,
Szakálla alább meg alább ér;

Am nő kebelén is a szende alak,
Vihar ellen védve köpenynyel,
Nem fejtheti szebbé herczegi lak. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Év elhalad, évnek utána megyen,
Meghagyja, megadja magát a köpeny,
Nem is éri be termete teljét.
Néz apja reá, kire néznie menny!
Örömében nem leli helyét;
Oly gyönyörü, oly nemes a hajadon,
Fájárul a mag nem ütött el;
Oly kincs az apának e drága vagyon! —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

S ím vágtat elő fejedelmi lovag,
Felnyúl a leány keze, vélve hogy ad,
Alamizsnát nem veszen észre.
Ám gyönge kacsója szorítva marad:
Ez kell nekem! üdvöm e kézre!
Ismerve — az ősz felel — égi becsét,
Mint herczegi nőd' emeled fel;
Ott a lovag elgyürüzé jegyesét. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Megáldja pap őket az ima helyén,
Vígan, szomorún is, a hölgy vele mén,
Szomorún, hogy vészi bucsúját.
Azóta ide s tova jár-kel a vén,
Örömében viseli búját.
Ilyen vala drága leányom, ilyen
Unokákat vártam idővel!

Oh! nappal is, éjjel is áldja szivem. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Megáldja a gyermekeket; de mi hang?
Zörgetnek: atyánk jön! az ősz oda van!
Elrejteni őt hova tudjuk? —
Mit csábitod a gyereket, te bitang!
Fogjátok el, érczkezü hajduk!
Börtön fenekére a tolakodót! —
Anyjok veszi észre, hamar kel,
Fut, nyájasan esdeni, szólani szót. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Hajdú haboz, áll nemes arczczal az ősz,
Gyermek s anya esd, a hogy esdeni győz;
A herczegi dölyf nyeli mérgét.
De asszonya kértire lázad a bősz,
Míg vad dühe feltöri kérgét:
Vesztemre vevélek el, utczai rongy!
Koldus te! . . . hanem hiszen úgy kell!
Szennyet koronámra hoz ím e poronty. —
Gyerek ezt nem hallja örömmel.

Még áll, diadalmasan áll az öreg,
Döbbenve hanyatlik a szolgasereg,
A férj dühe dúl — kire töltse?
Átkos vala nászom, a kéjteli reg,
Viráginak itt a gyümölcse!
Nem pótol — igaz! — nevelés soha fajt,
Nemes érzet jár csak a nemmel,
Koldús anya szűlt ime koldusi rajt. —
Gyerek ezt nem hallja örömmel.

És el ha taszít apa, férj ha elűz,
Széttépi vadúl a mi együve fűz:
Oh jertek az őshöz, apához!
A koldus, az agg, a mezítelen ősz
Még fel bir emelni magához.
E vár az enyím! Te raboltad el azt,
Fajod űze ki gyilkos elemmel;
Itt rá a pecsét, a királyi malaszt! —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

Már jogszerü fejdelem űli a trónt,
Ő vissza hivének ad ősi vagyont,
Feltörhetem a kincs zárát.
Hagyján, fiam! így szeliden ipa mond:
Urunk kegyelem-szava vár rád.
Mind jóra üt ez ki; feledjük a bajt!
Ma szerencsénk csillaga tünt fel,
Nőd grófi leány, szüle herczegi fajt. —
Gyerek ezt hallgatja örömmel.

(1858.)

TANÁRI JUBILAEUMRA.

«Quem dî odere» — hangzott a panasz
Évszázadok hosszú során keresztül;
«Quem dî odere» — és a régi átok
Mind egyre zúg, nem szűnt meg a panasz.
Kedv, ifjuság, erő, szellem-vagyon
Ma is gyakorta mind hiába vesz;
Homályos a czél, tömkeleg az út,
S kit e pályára Isten átka sodrott,

Szívvérit ontsa bár, mint pellikán,
Hálátalanságot növel magának.

Te, ritka férfi! áldjad Istened,
Ki oly önérzettel dúsgazdagon
Allhatsz pihenni meg pályád felén.
Körödbe gyűlnek a felnőtt fiak,
(Egy ember-öltő) s érett *férfi*-észszel
Köszönve a mit *ifjakért* tevél,
Legszebb jutalmad így tőlük nyered.
S mi felkiáltunk: mily nagy érdem az,
Minő erény, mely e hálátalan
Pályán a késő hála ujra sarjadt,
Nem hervatag babérait szedi.

(1858.)

WOHL JANKA EMLÉKKÖNYVÉBE.

To love, to like, enyelgénk,
Amaz sok, ez kevés;
(Szótár segélye nélkül
Támadt az érezés;)
Egy szóba' most ezen per
Kiengesztelve lőn:
Zeng édesen: *remember!*
Át téren és időn.

(1858 junius 29.)

A POLOSKA.

Rímes próza.

Makámát irni — mint Abu-Mohammed Kazim Ben-Ali Ben-Mohammed Ben-Othman *Hariri* — nem tréfa dolog; — annyi, mint: repűlni gyalog, — s ki egyszer ebbe fog — nagy veszedelem érheti: — lábát ízibe megütheti, — orrát is betörheti. — Mindazonáltal én megkisértem, — úttörőnek bukni is érdem; — aztán meg nem szabad-e, kérdem — prózát versben irni — már így ni! — mikor annyi verset irnak prózában — a két nemes magyar hazában, — de kivált mostanában!

No tehát a csimaz vagy poloska — legyen lelkesedésem poczka, — a tárgy legalább nem ócska; — pedig ez is tesz valamit nálunk — hol annyi az ütött kopott — nem mondom, lopott — hogy csupa zsibvásárban járunk. — Aztán hisz tárgyam elég klasszikai: — szúnyog, csimaz egymásnak *vér*-rokonai, — s ha Virgil az elsőt megénekelte, — Poloska, jövel te!

Van egy, ki millió — az ő neve légió; — eredetileg szőke faj, — mint a vaj; — de ha más ég alatt meghonosul, — mások vérén megpotrohosul: — barnára fajul akkoron — mint a csöppentett . . . korom. — Világosság élő magzatja — Kant is megmondhatja;* — de szereti a sötétséget — philanthrop czéljai végett. — Külsejét a mi nézi, — rajta ugyan kevés a vitézi, — arcza penészesen úriás, — termete sem igen daliás —

* Kant a poloskák szaporodását a világosság befolyásának tulajdonítá; ezért hálószobája ablaktábláit nappal sohasem engedé fölnyitni. (Heine.)

háta pedig kifelé görbe, — karcsusága átmegyen a körbe, — noha pánczéllal is bir — mint egy kürazir, — evvel azonban nem mellét fedezi, — hátát védelmezi. — Van továbbá neki jó fegyvere, — csípni szúrni ugyan tud vele, — hanem a mivel ellenséget űz, — nem anynyira fegyver, mint a . . . bűz. — Egyik erénye a háziasság, — nincs vériben a zajos vigasság, — nem zavar egy könnyen rendet, — nem tör csendet; — természete birkai békes, — türelemmel ékes, — oly józan, oly éber — mint egy héber. — Éji magányban, rejtve működik — tiztől circiter ötig, — feláldozza szende nyugalmát — nem is üt semmi lármát, — virrasztja az emberiség álmát. — Nappal azonban visszavonul, — (gondolom: ir, tanul,) — ön lelkibe mélyed, — keresi a rejtve levő mélyet — mint egy philosoph. Ah — nincs kerevet, szófa, — nincs ágynyiladék — vagy falhasadék — oly mélyen magassan — hova ő be ne hasson, — mit föl ne kutasson. — Különösen tetszik néki — minden a mi régi, — vagyon ahoz privát gustusa, — ő annak született antiquariusa. — Gyönyörködik a müvészetben, — festett szobában, kép keretben, — nagy hajlamot érez rája, — van saját műiskolája, — s ha eljön az est — ő maga is fest. — Hát még minő kedélyes! — kivált mikor éhes, — szárnyával arczod gyöngén legyezi — mialatt véred veszi. — Sohasem ereszkedik nyilt csatába, — ha kergeted gyors neki a lába, — eltűnik egy percz alatt — mint villám s gondolat; — de legott visszatér, — noha engedelmet se kér, — gallérodba ragad,— s «eszi a nyakad!» — aztán megint ill' a — berek! mint az ügyes guerilla, — meglapul az egész kamarilla. — Tulszerénység neki nem kenyere, — nem várja hogy hiják szépen: gyere! —

hova egyszer vendégül beférkezik, — onnan ugyan szűrit többé ki nem teszik. — Egyébiránt nagyvároson született, — lenézi a nomád életet; — paplan alatt jobb szeret hálni — mint rusticálni. — Hazája müvelt Európa, — szerelmes a civilizatióba; — s míg honn marad a tábor törzse, — mindig elébb nyomul előörse — szárazon úgy, mint vízen át; — neki találták fel a gőzmasinát: — nyugat felől keletre vándorol, — békésen hódít, még nem is porol. — Mint polgár: cosmopolita, — ő nem mondja: «si est vita — non est ita»; — hanem megindul apraja, véne — hazát keresni ott «ubi bene». — Bú nélkül hagyja el az ősi lakot, — és mint madár ha elejt egy fűmagot — dúsan tenyész föl a meddő kopár: — csimazból is elég egy pár. — Kiválóan ügyes telepedő: — ha egyszer ráülhet, övé a lepedő, — lepedővel az egész nyoszolya, — aztán a ház legkisebb zugolya; — pár nap mulva hemzseg a gyarmatos, — ha nem tetszik, pusztuljon a lakos! — Nincs korlátozva bizonyos geogr. fokig, — minden klimát azonnal megszokik, — s ne félj hogy elszökik! — nem háborgatja ily könnyelműség, — jelleme a ragaszkodó hűség! — Bármely idegen elembe' — teszi magát otthonos kényelembe, — ősi szokásit el nem hagyja, — vérit soha meg nem tagadja, — nem alkalmazza senkihez magát: — a ki vele van, tűrje a szagát! — Legörömestebb útfélen tanyáz — hol fogadó van, vagy más efféle ház, — és, mint jámbor apáink régen — kapva kaptak az új vendégen: — mindenki iránt megelőző, — vele bételni se' győző. — Igy terjeszti dicső faját, — viszi a civilisatio zászlaját — őrszemeit előre kitolva, — hátrál előtte barbárság, bolha, — ez kénytelen el-eblábóni: — «veteres migrate coloni!» — s

megújul a világ, ez az ócska; — no tehát: for ever poloska! . . .

GHAZEL.

«Kérdjétek a kalyibától: nem lappang-e ott egy bölcs,
Kit a nagyok pitvarától magához vont az erkölcs.»
Az megmondja: ott mély a viz, hol nem látni fenekét;
A diónak külső héja zöld ugyan, de nem gyümölcs.
A bolondot, ha bolondoz, neveti a sokaság:
De ha okos nincs szavában, időt vele te ne tölts.
Szomorúnak lenni mindig nem tanácsos: te, midőn
Szemét sorsod összehúzta, vidám képet akkor ölts.

(1858.)

AZ ÚJ MAGYAR KÖLTŐ.

(Parodia.)

Jár számkiüzötten az árva kölök,
Dalt zengedez és dala úgy nyöszörög,
Oly éhes-epedve foly ajkairól,
Hogy tégla repedne fal ormairól.
Zeng tetteket, a haza szebb idejét
Goromba csatákat, otromba vezért,
Zeng zsálya szerelmet: a lyányka haját,
A szép szemet, arczot, — egyéb nyavalyát.
S míg a dal epedve foly ajkairul,
Ábrándozik — praenumeránsairul!

«Jó gyermekem, a haza szebb idejét
— Nem tudsz te ahoz — sohse zengjed.
A lyányka nem érez, az ifju nem ért,
És nincs potya-pénze szerelmeidért:
Némúljon el ostoba versed.

Vagy zengj, de magadnak, erőtelenűl,
Hol senki ne hallja — kemencze megűl;
S méltó dali bért
Tűzd árva fejedre a fűzfa babért.»

És így köszörűtlen az ifju megyen,
Nem tudja, hol éte, hol ágya legyen
S míg gyomra tekergeni hagyja, kihal
Bús éneke, tört szusza hangjaival.

«Fedd, fűzfa, örökre az ifju nevét!
Kő-járda! te nyomd kebeledre szivét.
S tán csendes alunni tivornya után:
Zengd álmait éjiden árva czigány.»
Szól s nyugszik azóta egy ablak alatt,
Hol vargainas fut, ebecske szalad,
S vészhangon üvöltöz a bakter elé,
S villámgerelyét viszi ágya felé.

De feljön az ormokon a teli hold,
Mint egy kulacs, a hideg éjbe mosolyg.
Oh, ifju, mi álmod a mámor után?
Szép álmokat énekel annyi czigány.
S már nem fut az ebfi — szaglálva megáll:
S ott szendereg egy szivar, álmainál.

(1859.)

REMÉNYINEK.

(Emlékkönyvbe.)

Karddal melyet dicsővé tenni egykor
Híven ajánlád ifju véredet,
A hon, az úgy-e szent hon, félig élt már,
Halál árnyéka rásötétedett.
Te messze távozál, — mi itt maradtunk,
Tompán enyészve, mint sivár növény,
Mely élni nem tud, halni még nem érett,
Ledőlt fa korhadó tövén.

A honfibú, mely elzsibbaszta minket,
Tenálad munkás fájdalom leve,
Nagy, büszke, boldog népek közt forogván
Művészetedben a magyar neve.
És, kik panaszra mely szóban alél el
Fület zárnának, a dús boldogok,
Veled kesergik azt, a min te vérzel,
Midőn nyirettyüd úgy sir, úgy zokog.

Most a reménynek egy hangját, Reményi,
Vidd el nyugatra zengő húrodon;
Hirdesse szózatos fád a világnak,
Hogy újra érez, újra él e hon.
És élni fog, — menny, föld minden hatalma
Zúdúljon bár fel, — mert élni akar;
Öngyilkolásra hogy többé fajulna,
Sokkal önérzőbb a magyar.

(1859.)

JULISKA LEÁNYOMHOZ.

Bús azősznek hervadása.
Hulló lombok, néma táj:
De az ősznek van varázsa,
Enyészetben méla báj.

A gyümölcs hull — semmi: érett!
Hallgat a lomb — semmi: szólt!
Öltsön a mező fehéret —
Semmi: oly dús zöldje volt!

Csak, ha bimbó fővel asznak
A virágok: oh, ez fáj;
Ha reménye új tavasznak,
Most születve, sirba száll.

Oh, derülj hát, ifju lélek,
Légy a vídám hajdani;
Gyönge vagy még a zord télnek
Koszorúját hordani!

(1859.)

SZÉCHENYI EMLÉKEZETE.

1.

Egy szó nyilallott a hazán keresztül,
Egy röpke szóban annyi fájdalom;
Éreztük, a mint e föld szíve rezdül
És átvonaglik róna, völgy, halom.

Az első hír, midőn a szót kimondta,
  Önön hangjától visszadöbbene;
Az első rémület kétségbe vonta:
  Van-é még a magyarnak istene.

2.

Emlékezünk: remény ünnepe volt az,
  Mely minket a kétségbe buktatott:
Gyászról, halálról, szív-lesújtva szólt az,
  Napján az Úrnak, ki feltámadott.
Már a természet is, hullván bilincse,
  A hosszu, téli fásúlt dermedés,
Készíté új virágit hogy behintse
  Nagy ünneped, dicső Fölébredés!

3.

Immár az ég — ah, oly hideg korábban! —
  Irántunk hő mosolyra engede;
A négy folyó és három bércz honában
  Kilebbent a tavasz lehellete;
S melynek halálos — úgy tetszék — elaszta,
  Életre pezsdűlt a kór sivatag;
Lassú folyót önérzelem dagaszta,
  Büszkén rohant le a szilaj patak.

4.

S fölzenge távol a menny boltos alja,
  Gyümölcshozó év biztató jele,
Hallott korán megdördülő morajja —
  Midőn egyszerre villám sújta le.
«Széchenyi meghalt» — Oh, mind, mind csalékony:
  Te víg tavasz-nap! ujjongó mezők! . . .

«Széchenyi meghalt» — S e nagy omladékon:
«Élünk-e hát *mi?*» búsan kérdezők.

5.

Mert élni hogyha nem fajúlva-tengés,
Olcsó időnek hasztalan soka,
De vérben, érben a vidám kerengés,
Mely szebb jövendő biztos záloga;
Ha czélra küzdvén, nagy, nemes, dicsőre,
Így összehat kezünk, szivünk, agyunk,
Vezérszó: ildom, a zászlón: előre! —
Ő az, ki által lettünk és vagyunk.

6.

Megrontva bűnöd és a régi átok,
Beteg valál, s nem érzéd, oh magyar;
Nép, a hazában nem volt már hazátok:
Sírt még hogy adna, állt az ős ugar.
S mint lepke a fényt elkábulva iszsza,
Úgy lőn nekünk a romlás — élvezet;
Egy-két kebel fájt még a múltba vissza:
Nem volt remény már, csak emlékezet.

7.

De, mely a népek álmait virasztja,
Elhagyni a szelíd ég nem kivánt;
Széchenyit küldé végtelen malasztja
E holttetembe érző szív gyanánt,
Hogy lenne élet-ösztön a halónak,
Bénúlt idegre zsongító hatás,
Reménye a remény nélkül valónak
Önérzet, öntudat, feltámadás.

8.

Midőn magát ez nem tudá szeretni,
  Ő megszerette pusztuló faját.
Oh, nemzetem, *ha* fognád elfeledni
  Hogyan viselte súlyos nyavalyád?
És mennyi harczot küzde önmagával?
  Hány izgatott, álmatlan éjjelen?
Míg bátorító Macbeth-jóslatával
  Kimondá: «a magyar lesz» — hogy *legyen!*

9.

Bizton, ezer bajunk közt, megtalálta
  Azt a mi fő, s mindet befoglaló:
«Elvész az én népem, elvész — kiálta —
  Mivelhogy tudomány nélkül való.»
S míg kétle a bölcs, hátrált a tevékeny,
  Bújt az önérdek, fitymált a negéd:
Ő megjelenve, mint új fény az égen,
  Felgyújtá az oltár szövétnekét.

10.

És ég az oltár. Ím, körébe gyűltünk,
  Szétszórt bolyongók a vész idején.
Már is tüzénél szent lángra hevűltünk,
  Fénye világol sorsunk ösvenyén.
Oh, rakjuk e tüzet, hogy estve nála
  Enyhet találjon áldó magzatunk!
Ez lesz a méltó, a valódi hála,
  Mit a nagy Jóltevőnek adhatunk.

11.

De hogy' kövesse nyomdokát az ének?
Némúljon el, lant, gyönge szózatod.
Hazám tudósi, könyvet nagy nevének!
Klió, te készítsd legdicsőbb lapod!
Évezredek során mit összejegyzél
Honfi erény magasztos érdemét,
S arany betűkkel ércztáblába metszél:
Abból alkosd Széchenyi jellemét.

12.

Írd azt, ki a pusztán népét vezérli;
Ki kürtöl, és lerogy a régi fal;
Tarquín előtt ki arczát megcseréli;
Fülepet ostoroz lángajkival;
Ki győzni Athént csellel is szorítja;
Kit bősz csoport elítél, mert igaz;
Ki Róma buktán keblét felhasítja —
Elég... a példa fáj: Széchenyi az!

13.

Ő szól: s mely szinte már kővé meredten
Csak hátra néze, mint Lóth asszonya,
A nemzet él, a nemzet összeretten,
Átfut szivén a nemlét iszonya;
Szól újra: és ím lélek ül a szemben:
Rózsát az arczra élet színe fest;
Harmadszor is szól: s büszke gerjelemben
Munkálni, hatni, küzdni vágy a test.

14.

Hitel, Világ és Stádium! ti, három —
Nem kézzel írt könyv, mely bölcsel, tanít,
De a lét és nemlét közti határon
Egekbe nyúló hármas pyramid!
Ám, hadd üvöltsön a Számum viharja,
Dőljön nyugatról a sivár homok:
A bújdosók előtt el nem takarja,
Melyet ti megjelöltök, a nyomot.

15.

S lőn új idő — a régi visszacsökkent —
Reményben gazdag, tettben szapora;
A «kisded makk» merész sudárba szökkent;*
Ifjú! ez a kor: «Széchenyi kora.»
Nézd ez erőt: hatása mily tömérdek —
De ne imádj: a munka emberé —
Szellem s anyag, honszeretet s önérdek
Mily biztosan lejt a közjó felé.

16.

Majd elborúlni kezde láthatára:
Kik műve által lettünk magyarok,
Nem ügyelénk többé vezérnyomára,
Mi napba néző szárnyas Ikarok.

* «Minden jelenetek jövendő fényt mutatnak nemzetünknek, minek megjövendölésére semmivel több jóslói tulajdon nem kell, mint előre megmondani, hogy a *kisded makkból*, ha meg nem romlott, idővel termő tölgyfa lesz, csak senki el ne gázolja.»

Széchenyi,

Oh, hogy riadt fel intő jós-ajakkal! —
  S midőn a harcz dúlt, mint vérbősz Kain,
Hogy álla tört szívvel, merev hajakkal —
  Egy új Kasszándra Trója lángjain!

17.

Hosszú, nehéz, sötét lön akkor éjünk,
  Nyugalma egy álarczozott halál;
S midőn a szív feldobbant, hogy reméljünk:
  Nagy szellem! íme, köztünk nem valál.
Oh, mely irígy sors önző átka vett el,
  Hogy ébredésünk hajnalát ne lásd? —
Vagy épen egy utólsó honfi-tettel
  Tagadnod kelle — a feltámadást?...

18.

Nem, Üdvezűlt, nem!... fájdalmunk hevében
  Hamvad ne sértse káromló beszéd,
Oh, nézz egedből és örvendj e népen,
  Mely soha *így* még nem volt a tiéd!
Leomlunk sírodon szent döbbenéssel,
  A sujtó karra félve ismerünk:
De Antéuszként majd ez illetéssel
  Küzdelmeinkhez új erőt nyerünk.

19.

Emléket, oh hazám, mit adsz e sírra?
  Hová tekintesz földeden, magyar,
Hol Széchenyi nevét ne lásd megírva
  Örök dicsőség fénysugárival?

Ha büszke méned edzi habzó pálya,
  Ha eszmeváltó díszes körbe gyűlsz,
Ha szárnyakon röpít a gőz dagálya,
  Ha tenni, szépre, jóra egyesűlsz; —

20.

Duna, Tisza ... ez mely prüsszögve hordja
  Fékét, s szabályhoz törni kénytelen;
Amannak hódol a sziklák csoportja,
  S Trajánusz híre újból megjelen;
Az ifju szép Pest, ki bizton ölelve
  Nyújt Corvín agg várának hű kezet,
S az édes honni szót selypíti nyelve — —
  Széchenyié mind ez emlékezet!

21.

Széchenyi hírét, a lángész csodáit,
  Ragyogja minden, távol és közel:
Áldozni még jerünk — ah, oly sokáig
  Nem értők — Széchenyi szivéhöz el.
Nem láttuk, e szív néha mit palástol
  Hordván közöny havát és gúny jegét:
Hogy óvni gyönge csíráit fagyástól
  Őrizze életosztó melegét.

22.

Értünk hevűlt, miattunk megszakadt szív,
  Te, az enyészet ágyán porladó!
Késő, de tartozott szent hódolat hív:
  Egy nemzeté, ím, e hálás adó.

El kelle buknunk — haj, minő tanulmány! —
Meg kelle törnöd — oh, mily áldozat!
Hogy romjaidra s romjainkra hullván,
Adjunk, Igaz! tenéked igazat.

23.

Szentebb e föld, honunk áldott alapja,
Mióta, nagy szív, benne nyúgoszol;
Szentebb a múltak ezredévi lapja,
Mióta, nagy név, hozzá tartozol.
Koszorút elő!... morzsoljuk el könyűnket:
Az istenűlés perczi már ezek!
Borítsa ünneplő mirtusz fejünket:
Reménynyé váljon az emlékezet.

24.

Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dús élte kincsét, ámbár napja múl;
Hanem lerázván, a mi benne földi,
Egy éltető *eszmévé* fínomúl,
Mely fenmarad s nőttön nő tiszta fénye,
A mint időben, térben távozik;
Melyhez tekint fel az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik.

25.

Te sem haltál meg, népem nagy halottja!
Nem mindenestűl rejt a czenki sír;
Oszlásodat még a család siratja —
Oh, mert ily sebre hol van balzsamír?...

Mi fölkelünk: a fájdalom vigasztal:
Egy nemzet gyásza nem csak leverő:
Nép, mely dicsőt, magasztost *így* magasztal,
Van élni abban hit, jog, és erő!

(1860.)

A DALNOK ELHULLT...

A dalnok elhullt! — ám iga
Nem sujtja büszke szellemét;
Megnémul a kedves koboz,
Ő tépte hurját szerteszét;
Mondván: «ne láss bút, láncz miatt,
Szerelem s vitézség lelke, te!
Rabúl ne zöngjen húrjaid
Szabadnak termett éneke!»

(1860.)

AZ ÖRÖK ZSIDÓ.

Pihenni már. — Nem, nem lehet:
Vész és vihar hajt engemet,
Alattam a föld nem szilárd,
Fejem fölött kétélü bárd...
Tovább! tovább!

Az út, hová talpam nyomul,
Sűlyed, ropog, átvékonyul;
Ónsulylyal a kolosszi lég
Elzúzna, ha megállanék...
Tovább! tovább!

Rettent a percz, a létező,
S teher minden következő;
Új léptem új kígyón tapod:
Gyülőlöm a mát s holnapot...
Tovább! tovább!

Éhes vagyok: ennem iszony;
Láng az ital, midőn iszom;
Álmam szilaj fölrettenés,
Kárpit megől szivembe kés...
Tovább! tovább!

S melyet hazud a sivatag,
Mind délibáb: tó és patak;
Gyümölcs unszol, friss balzsamu:
Kívűl arany, belől hamu...
Tovább! tovább!

Rohannom kell — s a földi boly
Mellettem gyorsan visszafoly:
Ködfátyol-kép az emberek:
Én egy arczot sem ismerek...
Tovább! tovább!

Oh, mily tömeg! s én egyedűl,
Útam habár közé vegyűl;
Érzem, mint csónak a habot,
Hogy átmenet mind rám csapott...
Tovább! tovább!

Az üstökös meg' visszatér,
Kiröppent nyíl oda is ér,

Az eldobott kő megpihen:
Én czéltalan, én szüntelen
Tovább! tovább!

Pusztán folyam mért nem vagyok,
Hogy inna fel asszú homok!
Mért nem futó, veszett vihar,
Mely ormokon egyszer kihal...
Tovább! tovább!

Irígylem az ágról szakadt
Levelkét: hisz majd fennakad;
Irígylem az ördögszekért:
Árokba hull: czéljához ért...
Tovább! tovább!

Szegény zsidó... Szegény szivem:
Elébb-utóbb majd megpihen.
Az irgalom nagy és örök,
Megszán s átkom nem mennydörög:
Tovább! tovább!

(1860.)

RENDÜLETLENŰL.

Hallottad a szót: «rendületlenűl —»
Midőn fölzengi myriád ajak
S a millió szív egy dalon hevűl,
Egy lángviharban összecsapzanak?...
Oh, értsd is a szót és könnyelmü szájon
Merő szokássá szent imád ne váljon!

Sokban hívságos elme kérkedik,
Irányt még jóra, szépre is az ád;
Nem mondom: a hont ők nem szeretik;
De jobban a tapsot, mint a hazát...
Oh, értsd meg a szót és hiú dagályon
Olcsó malaszttá szent imád ne váljon!

Fényt űz csinált érzelmivel nem egy,
Kinek világát csak divat teszi;
Ő nála köntös, eb, ló egyre megy,
S a hon szerelmén a hölgyét veszi...
Oh, értsd meg a szót s függve női bájon
Kül csillogássá szent imád ne váljon!

Van — fájdalom! kinek czégér hona.
Hah! tőzsér, alkusz és galambkufár:
Ki innen! e hely az Úr temploma:
Rátok az ostor pattogása vár!...
Oh, értsd meg a szót: kincs, arany kináljon:
Nyerészkedéssé szent imád ne váljon!

Szeretni a hont gyakran oly nehéz:
Ha bűnbélyeg sötétül homlokán,
Gyarló erényünk öntagadni kész,
Mint Péter a rettentő éjszakán.
Oh, értsd meg a szót: fényben, vagy homályon —
De kishitűvé szent imád ne váljon!

Szeretni a hont — ah! még nehezebb
Midőn az ár nő, ostromol, ragad...
És — kebleden be-vérző honfi seb —
Bújsz a tömegben, átkos egymagad.

Oh, értsd meg a szót s győzve a ragályon
Káromkodássá szent imád ne váljon!

Hallottad a szót: «rendületlenűl!»
Ábránd, hiúság, múló kegy, javak, —
Lenn a sikamló tér, nyomás felűl,
Vész és gyalázat el ne rántsanak.
Oh, értsd meg a szót: árban és apályon
— Szirt a habok közt — hűséged megálljon!

(1860.)

KIES ŐSZ.

(Okt. 20.)

Még nem hallom a pacsirtát,
Mely tavaszról zengve hirt ád,
S égbe fúrja énekét;
A nap, a föld édes-ketten
Nem mulatnak önfeledten,
Váltva csókjok melegét.

Ősz ez! ősz ez! . . . mind hiába
Tűz virágot gyér hajába,
Színli csalfán a tavaszt;
A mezőt bár hogy' ruházza:
Szebb időnek rémes váza —
Közte sárgul a haraszt.

Zöld az erdők lombja bátor,
Fénylik este a mennysátor:
Van hiány már fönn és lenn;

Csillag és lomb egyre ritka:
Őszi hullás fájó titka
Rezgi által csöndesen.

Hasztalan, hogy új virágba
Borul ismét a fa ága,
S új szerelmet ünnepel:
Kit vidítson meddő éke!
Egy fuvallás... azzal vége:
Váltja szemfödő lepel.

Oh, ne bizzunk e varázsra:
Kész anyag gyűl hervadásra,
Az enyészet gazdagul;
Fű-fa zöldje azér' hajt csak
Hogy, mit sírva megsóhajtsak,
Több legyen majd, ha lehull.

★

Mit remegsz? él, bár lekötve
Szunnyad olykor téli nedve,
Természetben nincs halál;
Nyúgalom csak mély alélta.
— Mindig új az ősi példa —
A mi rég volt, most is áll.

És ha jő sugár, mely csábit
S el-elrugja csalvirágit:
Termő-elve ép marad;
Legjavából nem fecsérel, —
S mely gyümölcsöt ápol, érlel,
Ád az Isten új nyarat!

(1860.)

CZILINDER.

A kalapom czilinder
Nem holmi csekélység:
Ha fölteszem: magasság,
Ha leveszem: mélység.

(1860.)

1861.

Megüdvözöllek régi búm dalával
Remények éve! áldom jöttödet.
Oh, tégy irgalmat e szegény hazával!
Ha bünhödénk, elég a bünhödet,
S elég viselni — ha mint Jób — keresztünk;
Szirt is leroskad, nem hogy férfi váll.
Ne csalj, ne csalj midőn remélni kezdtünk,
Még egy csalódás: annyi mint — halál!

MAGÁNYBAN.

(Ápril 1861.)

Az óra lüktet lassu perczegéssel,
Kimérve a megmérhetlen időt;
Ébren a honfigond virasztva mécsel,
Homlokra összébb gyüjti a redőt.
Vajúdni meddig tart még e világnak?
Sors! óraműved oly irtóztató:
Hallom kerekid, a mint egybevágnak:
De nincs azokhoz számlap, mutató.

Jön, jön . . . egy istenkéz sem tartja vissza . . .
Mint mélybe indúlt sziklagörgeteg:
Élet? halál? átok, vagy áldás lessz? — Ah,
Ki mondja meg! ki élő mondja meg!
Vár tétován a nép, remegve bölcse,
Vakon előtte kétség és homály.
Idő! szakadna bár méhed gyümölcse . . .
Ne még, ne még — az istenért! — megállj.

Oh mert tovább e kétség tűrhetetlen,
A koczkarázás kínját érzenünk;
De nyujtanók a perczet, míg vetetlen
A szörnyü csont, ha rajta mindenünk.
Egy lépés a gomolygó végtelenbe,
Holott örvényzik a lét, a halál:
És mi fogódzunk a hitvány jelenbe:
Tarts még egy kissé, gyönge szalmaszál!

Még egy kevéssé . . . De mely kishitűség!
El, el! ne lássam e dúlt arczokat!
Ész, egybeforrt vágy, tiszta honfi hűség,
Bátorságot nekünk mindez nem ad?
Megvert reménynyel induljunk csatába?
Hitben feladjuk már a diadalt? . . .
Nem, nem! Szivünk egy vértanú imába'
Megedzve, kezdjük a győzelmi dalt!

Az nem lehet, hogy milliók fohásza
Örökké visszamálljon rólad, ég!
És annyi vér — a szabadság kovásza —
Posvány maradjon, hol elönteték.

Támadni kell, mindig nagyobb körökben,
Életnek ott, hol a mártir-tetem
Magát kiforrja csendes földi rögben:
Légy hű, s bízzál jövődbe, nemzetem.

Nem mindig ember, a ki sorsot intéz;
Gyakran a bölcs is eszköz, puszta báb;
S midőn lefáradt az erőtelen kéz,
A végzet tengelye harsog tovább;
Csüggedve olykor hagyja lomha gépűl
Magát sodorni az ember fia:
De majd, ha eszmél s öntudatra épűl,
Feltűnik egy magasb hármónia.

És vissza nem foly az időnek árja,
Előre duzzad, feltarthatlanúl;
Csak szélein marad veszteg hinárja,
S partján a holt-viz hátra kanyarúl.
Bízvást!... mi benn vagyunk a fő sodorban:
Veszhet közőlünk még talán nem egy:
De szállva, ím, elsők között a sorban,
Vásznunk dagad, hajónk előre megy!

PALÓCZY LÁSZLÓ HALÁLÁRA.

(1861 ápr. 27.)

Menj, fáradt veterán!... Egy nemzet látta halálod:
Kézben fegyverrel, harczon elesni dicső!

SZERKESZTŐI LEVÉL.

(Jókai Mórhoz.)

Vége az országgyülésnek,
  Már nem kell több dictió:
Tudjuk már, hogy a mért küzdénk
  Nem egyéb, csak fictió.
Egész ország csendes, nyúgodt,
Csupa boldogságban elring:
S hogy ne ébredjen, ne ríjon,
Legyezi Ritter von Sch.......

Nosza tehát, édes Mórom,
  Vesd le a nagy gondokat:
Múzeumba nem kell járni,
  Neugebäud' se hívogat.
Tarts egy kurta monológot,
Ilyenformát, édes Mórom:
«Füllentettem egyszer-másszor,
Hogyha megfogom az orrom;

«Igértem beszélyt, novellát
  Hindut, perzsát, arabot;
Tűztem is határidőket;
  Sohanapja holnapot;
Eltelt már azóta «kis-kedd»,
El a «borjunyúzó pintek»,
Hogy adott igéretimre
Még oda sem hederintek.

«Diszn . . . azaz hogy nem szép tőlem
  Cserbe' páczba' hagyni mást;
Annál szebb lesz a novella,
  Jó barátom, majd meglásd:
Ma fogom a penna végit,
S firkantok a «Figyelőnek»
Olyat, hogy sohse kivánjon
Szebbet jobbat . . . szemfedőnek!»

(1861.)

CYNISMUS.

Alkalmi szesszenés.

«Cynismus», tisztelt Allgemeine?
  Ez egyszer mégis sokra ment:
Ön dokter, és így fogja tudni
  Hogy a *cyon* kutyát jelent.
S e név illetné a magyart meg,
  Csupán hogy ő magyar marad? . . .
Fogadja, dokter, jó tanácsom:
  Ne bántsuk a kutyát: harap!

Hajdan bikákkal vítta harczát,
  Tüzes szelindek volt ez eb;
Erőre nem sok volt hasonló,
  Termetre egy se nála szebb:
Most, hogy pihen, a gyáva nyúl is
  Bosszantsa, mint vén agarat? . . .
Fogadja, dokter, jó tanácsom:
  Ne bántsuk a kutyát: harap.

— — — — — — — — — —

(1861.)

VOJTINA

ARS POÉTIKÁJA.

Tele vagyok, *dallal* vagyok tele,
Nem, mint virággal a rét kebele,
Nem mint sugárral, csillaggal az ég:
De tartalmával a «poshadt fazék»,*
Vagy mint csatorna, föld alatti árok,
A melybe nem csupán harmat szivárog. —
Tele vagyok. Nincs tűrni mód tovább:
Feszít a kóranyag, a zagyva táp.

Olvastam egy pár száz kötetre ment
Regény-, beszély-, poéma-speciment:
Kit meg ne rontson aztán ennyi zöld! s
Ne rágjon ennyi éretlen gyümölcs! —
Melyből világok lettek, a chaosz —
Bennem hasonló zűr támadt ahoz,
Hemzsegve tarkán, «mint a beteg álma»:
Lássuk, ha e zűrből valami válna.

Költő *leánynyal, borral* nagyra lát:
Tőlem ne várja senki már dalát.
Bort... legfölebb ha néha megiszom;
S a szerelem... rég volt az! rég bizon.
Én is szerettem: (oh, ez édes emlék
Szivemre most is oly enyhítve ömlék!)
De halkan, zaj nekül... mint a virág
Egymásra hajlik és hangot nem ád,

* Olla potrida.

Midőn felpattan illatos pora
S elönti a kéj boldog mámora.
Egy *mukk*omat se' hallád, vaksi hold!...
(Látta-e, nem tudom, vagy ott se' volt);
Nem kiabáltam a természetet,
Csak érzém, mit szivembe ültetett;
S midőn szerelmet a leánynak esdék:
Nem oly szagú volt mint a nyomdafesték.

De a *hazáról*... Úgy van, a haza!
Zengjen felőle hát a dal, nosza!..:
Késő ez is: mi haszna lelkesűl
Az ember, ha középen bele sűl!
De meg, mit érne gyöngéd szó nekik,
Midőn a hont ordítva szeretik? —
Midőn legszebb virág a mályva-rúzsa:
Köténybe rejti kis bokrát a múzsa.

Volt a hazának egy-két énekem.
Bágyadt, igaz, s «örömtől idegen»:
De honfi keble érzé a panaszt,
A csendben, éjben jól kivette azt;
S a fájdalomban, mely elfojtva sírt,
Ön-fájdalmát lelé, s hozzá az írt.
Sebet tör a dal, de balzsamteli
Ujjával ismét megengeszteli.

Most helyzetünk valóban istenáldás:
Ének se' kell, csupán hangos kiáltás,
Ki a hazáról mond nagyot, sokat:
Csak rajta! nem hiába kurjogat.

De bár a hont szeretjük egyaránt:
Van a modorban néha, a mi bánt;
Mert jóllehet az érzés egyre megy:
A költő, s a... czipész-inas, nem egy.

Én már ezentul ílyetén gyalog
Versen... csak így pálczán lovagolok;
Zúg, sistereg, szédűl szegény fejem:
Nincs odafent, szárnyas lovon, helyem.
S azóta, hogy nem mondtam éneket,
«Mély hallgatásban torkom elrekedt»;
S mint hangjavesztett opera-dalár,
Lettem éneklőből... énektanár.

Mendacem oportet esse memorem:
Költőnek ezt ajánlani merem.
Nem épen tisztes, de derék szabály,
Versembe jól fér, s a mellett — talál.
Azaz — magyarra téve a szavak:
«Költő hazudj, de rajt' ne fogjanak»;
Mert van egy példa, hogy: a sánta eb...
A sánta költő még keservesebb.

Hazudni rút. Ez ellen a morál,
A társas illem egykint perorál:
De költőnek, bár lénye isteni,
Nemcsak szabad — szükség fillenteni.
Avagy felettünk nem hazud az ég,
Bolttá simúlva, melynek szine kék?
A támadó nap burka nem hazud?
S fejünk felett, min jár, nem ál az ut?

A csillagok hullása nem csaló?
Távol hegy, erdő kék szine való?
Szivárvány hidja nem csak tettetés?
A látkör széle nem csúf rászedés?
A délibáb, midőn vizet csinál,
Melyben torony, fa kettészelve áll,
Lebegve orma, tótágast az alja:
Hát nem szemed, szomjad ingerli, csalja?..
Minden hazugság, földön a mi szép:
Csontváz, ijesztő a valódi kép;
Azt vérrel, hússal ékesíteni
Jer, jer költő!... hazudva isteni!

Győzz meg, hogy a mi *látszik,* az *való:*
Akkor neved költő lesz, nem csaló, —
A mint nem az volt rég az átheni,
Malacz-visítást tudva színleni;
Ellenben a pór, a ki szűr alatt
Ríkatta disznát, és kuhin maradt,
Bár a visítót gúnyosan emelte,
A hallgatók füttyét megérdemelte.
Mert a közönség *érzé,* hogy amaz
Úgy rí, miként *legtöbbször* a malacz,
Míg a valódi — csont és vér noha —
Tán úgy sikoltott, mint másszor soha.

Itt a különbség: hogy e látszatot
Igaz nélkül meg nem csinálhatod.
Csakhogy nem a mi *részszerint* igaz, —
Olyan kell, mi *egészben* s *mindig* az.
Tán nem való, hogy ez s ez úgy esett,
Tán ráfogás a felhozott eset:

Mátyás király nem mondta s tette azt;
Szegény Tiborcz nem volt élő paraszt;
Bánk, a nejével, megvénült falun,
Sohsem dühönge többé a szarun,
Evett, ivott, míg végre elalún:
De mit nekem *valód,* ha ez esetben
Bánk törpe lesz, Mátyás következetlen?
Ha semmi évszám, krónikás adat
Engem le nem győz, hogy nem tett vadat?
Nekem egész ember kell és király,
Vagy férj, nejéért a ki bosszut áll,
S ember-, király-, meg férjben az egyén:
Csip-csup igazzal nem törődöm én.

De bár egész, s örök — úgy puszta-nyersen
Feladva, nem segít valód a versen.
Itt kell már a szabály: «költő, hazudj!»
Nem olyan ám mind, hogy belőle tudj:
Mert van sok eszme, *igaz* fogalom,
Mitől előre borsózik dalom.
Az egyszeregy, bár meg nem dönthető,
Képzelmi szószszal bé nem önthető;
Sem oly igazság, min függ a peres;
Sem a rideg tan, elvont, rendszeres;
Vond bár kívül reá költői mázad:
A pőre tartalom fejedre lázad;
Vagy, mint midőn az óriás *boa*
Nagy martalékkal hömpölyög tova,
Gímet rabolván, vagy bölénytinót,
Fél testtel a mely még száján kilóg,
Hétszámra hordja az ágbogas fejet,
Vélné az ember, egy erdőt evett,

Hét számra látni, hogy szerv- és idomra
Különböző táppal vesződik gyomra:
Úgy jár az istenadta költemény
A nyers igazzal, mely daczos, kemény;
Csakhogy sokára sem emészti meg:
Marad nehéz, feloldatlan tömeg.

Akarsz repülni? hát csak rajta! höss!...
Hanem szárnyadra ólomsulyt ne köss.
Bár fontos a földszint némely való:
Ott fenn, a hígban, nem neked való;
Kivéve hogyha tán bölcsen rakod,
Mint léghajóba, megmért súlyagod:
Már tánczol a *gömb,* mint betyár lova
Kit nem bocsát a csárda oszlopa,
Már fel s alá kapkodja üstökét
Hogy elszakítsa tartó köldökét,
Recseg az oszlop, enged a kötél,
A tenger néző szívszorongva fél
Hogy felnyilallik a könnyű golyó,
S *egy* percz alatt eltűn a léghajó,
El, végtelen világokon keresztül,
A semmibe, örökre, mindenestül!...
De te nyugottan űlsz még a kosárba',
Előtted óra, és a perczre várva
Midőn kiálthatsz: «a kötélre! vágd!»
S többé a földdel semmi czimborád.
Ám érzi súlyát a szélházi gömb,
Megemelinti és azt mondja: öhm!
Lassan, nehézkesen úgy szárnyra kel,
Mint bérczi sas, ha nagy zsákmányt czipel.

És ím! előtted ég és föld kitárul,
Nézhetsz föl és le a közös határrul:
De, hogy ne szálljon vakmerőn veled,
A léghajót csinján mérsékeled,
S midőn egekben így zarándokol:
Azt sem felejted: «hátha lebukol!»

Ily czélra megjár a *bölcselmi* eszme,
Különben annyi, mintha kárba veszne.
S a mit *tapasztalsz,* a *concret* igaz,
Neked valóság, egyszersmind *nem az.*
Vásár az élet: a földnek lakossa
Lót-fut, könyökli egymást, és tapossa,
Ad-vesz, czivódik, káromol, kaczag;
Por, sár megöl, megfojt a hagyma-szag;
S ha kételkednél hogy mindez *való,*
Lépen bök egy rúd, feltaszít a ló: —
Mit gondolsz? ha énekbe öntenéd
Úgy, mint *van,* e sok mozgó pecsenyét;
Ha e vásárból egy karéjt levágva
Belé illeszthetnéd a dalvilágba:
Mit gondolsz, nyerne a költő vele,
Hogy *ily* igazzal zsúfolá tele?
Hogy macskástúl-ebestül átvevé
Azt, a minek *árnyéka* az övé?...
Állok Dunánk szélén, a pesti parton:
Előttem a kép, színdús üde carton:
Felleg s hegy által a menny kékje csorba,
A nap most száll le a város-majorba;
Büszkén a Gellért hordja bársonyát,
S fején, mint gondot, az új koronát;

Lenn a Tabánban egy toronytető
Gombjának fénye majdnem égető;
Míg fönt a Mátyás ódon temploma
Szürkén sötétlik, mult idők roma;
És hosszu rendje apró sűrü háznak
Fehérlik sorba', mint gyepen a vásznak;
Alant a zölden tiszta nagy folyam,
Mint egy smaragd tó bérczek közt, olyan,
Meg nem legyinti szellő' s fecske szárnya,
Csak mélyén lüktet forradalmas árja;
Felszíne tűkör, és abban, mikép
Tündéri álom, az előbbi kép
Tisztára mosdva, felfordítva ring,
Mint lenge kárpit, a merő fal ing...
Ábrándos lelkem a hullámba mélyed,
Vágyban elúszva búvárlom a mélyet:
Itt, itt a nymphák! itt a chảriszok!...
Az utczán por, bűz, német szó, piszok.

Nem a való hát; annak égi *mássa*
Lesz, a mitől függ az ének varázsa:
E hűtlen hívség, mely szebbít, nagyít —
Sulykot, bizony, nem egyszer elhajít;
Ez alkonysúgár, mely az árnyakat,
E köd, mely nőteti a tárgyakat;
E fénytörődés átlátszó habon,
E *zöld*, esős lég egy május-napon;
Ez önmagánál szebb, dicsőbb természet:
Egy szóval... a költészet.

Azonban azt se véld, hogy a való
Kirúgva jobb egészen láb alól.

Hogy némi kósza föllengésben áll
A híres eszmény, vulgo: *ideál;*
Hogy csak nehány szó, egy kis *lexicon*
Kell: és tiéd a Parnassz, Helicon:
«Csermely, virág, lomb, szellő, hattyudal,
Ábránd minőt a sejtelem sugall,
Kék távol, esti csillag, félhomály»
(Tanuld meg: félig semmit se csinálj!)
A «Hóra, Flóra, Gráczia, Pszűché»
S a többi, — hogy keverd mind együvé
S *detur, signetur:* «ideal». Hahó!
Csinján, barátom: több is kell *ahó'!*

Idea: *eszme.* Nem szó, nem modor.
Azt hát fejezzen ki vers, kép, szobor:
S eszményi lesz Béranger, mint Horácz,
Vagy a görög, melyet ő magyaráz;
Nem is kell a bajuszos Berzsenyi
Vállára ó palástot metszeni:
Jobb, hogy találva *ő* van és *kora,*
Mint régi Hellász... fűzött bocskora!
Jelennek írunk... és tán a jövőnek,
(Legtöbbje pénzért a betűszedőnek,
De az sohsem hallgatja Vojtinát,
Gyártván *divathoz* a vásárfiát;)
Jelennek ír, ki a jelenben él,
— Mondom — közöttünk hisz, szeret, remél,
Küzd, vágy, remeg, örvend, szomorkodik:
Mért élne *visszább,* vagy húsz századig?
Kinek szokott ruhája lenge burnus,
Csak nyűg, teher lábán az ó cothurnus;

S kiről tudom jól: ki apja-fia,
Röstellem azt, ha élve *múmia*.

— — — — — — — — —

(1861.)

SZÉP ŐSZ.

Ki, ki bátran a szabadra!
  Oly szoros e fal között!
Tavaszunk egy fúvalatra
  Íme, íme visszajött!

Mily vidám a csermely táncza,
  Lejtve a zöld sík felé,
Mintha többé téli láncza
  Soha nem rettentené. —

A kökörcsin újra bátor,
  A letiprott fű dagad;
És fölöttünk a mennysátor
  Gyolcs felhőket szárogat.

Ifju hévvel az öreg nap
  Új szerel . . . .

(Több nincs. — 1861.)

AZ ÉLCZLAPOK RAJZOLÓIHOZ.

Miért, hogy minden frakk-farkot
Most ti a láb közé tesztek?
Azt jelenti: hunyászkodnak?
Vagy talán azt, hogy: *megvesztek*

(1861.)

EPITAPHIUM.

ITT NYUGSZIK

ARANY JÁNOS,

SZERKESZTŐ.

Született 1817 márczius 2-án.

Meghalt . . . . .

Nincs végezve itt még a czikk,
Folytatása következik:
Én-Uram, légy én-szerkesztőm,
Új folyamban újra kezdőm.

(1861.)

KITÖR AZ!

Hogy bemutatja magát! első szava négy-ötezer hold:
Holdas vagy no, tudom; homlokodon viseled.

(1862 körül.)

A HÁROM-PIPA UTCZA.

Kisfaludy *egy* pipáról
Monda elmés pipadalt:
Illő, hogy e «három pipa»
Nyujtson érte diadalt.
Éljen hát az ő utczája!
S a magyarnak «nagy pipája»
(Mint a régi példa jár),
Legyen egyszer tömve már!

(1861.)

SZÜLŐHELYEM...

Szülőhelyem, Szalonta,
Nem szült engem szalonba;
Azért vágyom naponta
Kunyhóba és vadonba.

(A hatvanas évekből.)

POÉTA ÉS POLITIKUS.

A liget akáczi lenézték a fenyvet,
Hogy megettök nyáron oly bús színben senyved:
«Mikor ti virúltok, bágyad az én szinem»
— Mond ez — «de ha tél van, *én* zöldellek, ti nem!»

(Szliács 1862.)

SZÉCHENYI A TISZÁN.*

Arra a hirre, hogy ott ércz *szobra* fog állíttatni.

I.

Széchenyi áll itten. Meghalt. Nem hal meg az érdem:
Messze jövendőnek szűli örökbe fiát.
Széchenyi áll itten; végig néz mérnöki szemmel
S műve derék folytán helybehagyólag örűl.

II.

Mely riadalma soká vala édentáji mezőnek,
Dúlva mit a kegyes ég, s emberi szorgalom ad,
Széchenyi a sárkányt letöré félisteni karral:
Most kígyózva simúl oszlopa lábaihoz.

III.

Dúlt az elem. Robogó özönét rettegve kis ember,
Hasztalanúl az eget jajja repeszti vala.
Széchenyi szól: s a tétlen erő munkára gyülekszik;
Széchenyi kezd: s ím őt hirdeti már is a vég.

(1862.)

TESTVÉRI ÜNNEP.

(Töredék.)

Volt egy anyának (így szól a rege)
Két szép leánya, édes gyermeke.
Az egyik felnőtt szűzek dísze már,
Dús szőke hajjal mint a napsugár,

* Gróf Dessewffy Emil fölszólítására készült epigrammok.

Szemében a menny távol kéke, mélye
Alatt, rejtelmes, égő szenvedélye;
Arcz és idom, szendén borúlt kebel
— Szobrász minőt márványra nem lehell; —
Míg zárt tökélyben ott áll az egész,
Mintegy magából ellebbenni kész.
Kis húga pajzán, dőre, csacska gyermek,
Ki játszva ingerel, bosszantva nyer meg;
Omló hajának éjszin fürtiben
Nagy szenvedelmek láza még pihen:
De már tüzével, öntudatlanul,
A szem sötétje játékot tanul;
Nem ég, de már gyújt; a vér-elfutottan
Piros arcz és ajak majd csókra csattan;
Nem vágyni — bírni késztő az alak:
«Várj, lepke, várj rá! hisz' elfogjalak!...»
Könnyelmű, csalfa, játszi, tetszi, testi,
Az élet-inger duzzadt színe festi.
Két vérrokon, de oly más-más elem:
A *Szinművészet,* s nénje: *Költelem.*

Kézen soká az ifjabbik leányt
Vezette nénje gondos őr gyanánt.
Elvitte Hellasz omladékihoz,
Hol oly örömmel, annyit álmodoz;
Mutatta néki az apák erényét,
Szeplőtelen dicsőség tiszta fényét;
A hőst, ki vív honáért, s a ki hal:
Zrínyit, Keményt, a két Hunyadival.
És járt vele magános útakat,
Hol bérczi csermely könnyez és szakad;

Tanítá, mit zeng a szellők sohajja,
Miért pirúl az ég rózsás karajja;
Madár a lombon mennyi bút nyögell,
Mitől hasad meg fönt a bérczkebel;
A holdas éj miért oly sápatag,
Szélcsöndben is mi rezzent ágakat; —
Tanítá néki: a bűn mily galád,
A hon szerelme szózatos dalát; —
S mind, a miért ő lelkesűl maga,
Utánrebegte öcscse ajaka.
De nőtt a gyermek, s a hiú dalon
Elfogta benső titkos únalom.
«Mit nékem — így pöröl — bérczed, köved!
Miattam a nap szállhat s feljöhet...»

(1862.)

ANYAGOND.

Johanna után.

Beszedem szép gyólcsom a fehéritőrül,
Magam én azt fontam, s nyűttem vala tőrül. —
Mikor a mosolygó kék ibolyát szedtem,
Mikor a takácshoz fonalát elvittem:
Kinek ez? nem tudtam előre.

Most már tudom: angyal, itt e szerény lakban,
Angyal jelenik meg, csecsemő alakban,
Gyolcsom neki pólya, takaró lepel lesz,
Úgy szorítom hévvel dobogó szivemhez,
Szerelemtől megteljesűlve.

Oly csendes, oly néma itt benn a jelenség;
Magam magam előtt vagyok immár szentség,
Mert bennem lakozik ama szentek szente:
Egy lény, kit az isten életre teremte;
Magam' ővele többre becsűlöm.

Jer hát, puha gyolcsom — ládd mily nagy örömre
Tartottalak eddig, — jer ide, ölemre!
Most szabni akarlak, oly örömest varrlak
Reggel idején már s az esteli fénynyel, —
Munkát egyesítve reménynyel.

(1863.)

A MAB KIRÁLYNÉ.

(Romeo és Juliából.)*

. . . No lám, a Mab királyné volt veled.
Tündéri bába ez, ki nem nagyobb
Alakba' jár, mint egy gyürű agátja
Mit egy tanácsos az ujján visel.
Picziny fogatján, alvó emberek
Orrán keresztül hajtat e királyné:
Küllője pókczomb a kis kocsinak,
Ernyője szöcskeszárny, és a kerék
Vágánya fínom pókhálószerű;
Kantár a holdfény nedves sugara,
Ostor tücsökláb, a fonatja rost;
Egy szürke mentés szúnyog a kocsis,
Félannyi nagy se', mint a kis kukacz,

* Alkalmi czélra fordított részlet.

Mit egy leány sebes ujjából ás.
Üres mogyoró a szekér, csinálta
Mókus maiszter, vagy Babszem Jani,
Tündér bognárok, h'óta e világ.
Így vágtat éjrül-éjre, szeretők
Ágyán keresztül: s álmuk szerelem;
Udvarfi térdén: s álma bókolat;
Ügyésznek ujján: s álma pör-dijak;
Szép asszony ajkán: s álma csókra csók.
De gyakran a nőket, ha megneheztel,
Bőr-pattanással gyötri Mab, hogy a
Sok édességtől szájuk elromolt.
Némelykor udvaroncz orrára hajt:
S álmában ez fő hivatalt szagol;
Másszor meg dézma-süldő farkhegyével
Csiklándja egy alvó pap orrlikát:
S legott zsíros megyérül álmodoz.
Gyakorta harczfinak hajt el nyakán:
És álma ennek csupa nyak-szelés,
Roham, spanyol tőr, cselvetés, öt ölnyi
Hosszú ivások; aztán hirtelen
Dobszó fülébe, melyre fölriad,
Körűl-imádja egyszer-kétszer a
Szentjét, s elalszik ujra. E Mab az,
Ki összebontja éjjel a lovak
Sörényét, s bogba fűzi a hajat,
Mely, ha kibontják, nagy veszélyt jelent.
Ő a boszorkány, mely megnyomja a
Hanyatt fekvőket éji álmaikban...
Ő az, Mab asszony.

— — — — — — — — —

(1864.)

NÉMET DAL.

Oh, mint zúg, mint dagad,
S ütődik habra hab,
A csöndes barna hullám
Idébb-idébb nyomulván.
Mondd meg, te esti szél:
Férjem, fiam, ha él?

S van-é a messzi pálma
Hüsében édes álma?
Vagy mindkettő pihen
Tenger halk mélyiben?...
Már mindent éj takar:
Födözzön, kedvesim,
Szendén egy égi kar!

(1864 körül.)

MEGSZEGETT SOK ESKÜVÉSED...

(Ulla si juris ... Od. II. 8.)

HORATIUS.

Megszegett sok esküvésed
Egyszer ártott volna csak;
Egy fogad lett volna barnább,
Egy kisujjod körme vak:

Elhinném; de valahány új
Csalfasággal terheled:
Tündöklőbben támad, ifjak
Köz bajára, szép fejed.

Még javadra vál, hamisan
  Hívni holt szülőd porát,
Az örök istent, s az éjnek
  Néma csillag-táborát!

Maga Vénus már kaczagja,
  A nymphák is együgyűn;
Kaczag Ámor, fenve lángzó
  Nyilát véres köszörűn.

Minden ifju néked serdül,
  Néked nő új szolgahad;
És a régi — szidja jármod:
  S fenyegetve — ott marad.

Félti anya kis legényét,
  Félti tőled fukar ősz,
S férjét új ara szegény, hogy
  Báj-körödben elidőz.

(1863.)

EMLÉKÜL.

Ismerni akarónak.

Ha levetve gyarló testet,
Úgy, mint ideállá fested,
Lengne hozzád tiszta szárnyán
Ez a szellem: elbocsátnám.

Így, ne óhajtsd látni szembe:
Ember ő is, törpe, gyenge;

S tán becsét is, ha csalódnál,
Alább tennéd . . . a valónál.

(1864.)

KEMPELEN RÍZA SIRKÖVÉRE.

Ríza jövel! zendűlt a szellemi szózat egéből,
  Vágyad örök *szép* volt: íme az isteni szép.
Ríza maradj! rebegé szomorún az övéi szerelme,
  Mennyed alant is van: tenszived alkota itt.
Már szállt, már küszöbén lebegett a végtelen üdvnek:
  Megtért volna, de haj! zárva mögötte az ég.

(1864.)

GÖRGEI ARTHUR LEÁNYÁNAK.

(Emlékkönyvbe.)

Mese, mese: mit találtam
  E világban járván?
Szép ibolyát villámzuzta
  Délczeg cserfa árnyán;
Oroszlánnak felszakitott
  Kebeléből mézet* — —
Így elegyít erőt bájjal
  Az anya-természet!

(1865 nov. 21.)

* Birák könyve XIV. 8.

BÁRÓ KEMÉNY ZSIGMONDHOZ.

Szerkesztő Ur! tisztelt báró!
Lapjában egy hazajáró
  Lélek kisért: tudja-é?
Ki sohajtoz: mind szemét, a
Mit firkál mai poéta;
  Verse rongyos, maga éh.

Nem tud rímet, nem tud nyelvet,
A legjobb is mindent elvet
  A mi mérték és szabály.
S bár sort sor után apróz, a
Verse mégis csupa próza,
  Nem honolván rajta báj.

E jó kisértet méltán bus,
Rossz biz itt trochéus, jámbus;
  De ha nem sűl el ma már!
Legalább csak volna ím e
Poétáknak olyan ríme,
  Mint: *issza már* és: *sz . . . . !*

«Csitt rablánczok csörgési csitt!
Ne visítsatok egy kicsit —»
  Ez a magas ideál;
Toldott rím, mozaik munka,
Hanem ettől minálunk a
  Legjobb is, hajh! messze áll.

Vagy ha csak, mint Csokonay
(Bár Kovács, ama pátkai
  Irta ezt is) zengenék:
«Mivel homlokomra Liza
Rózsakoszorút tászliza —»
  Úgy is volna ebben ék.

Hajh! ne várd most, te pedánt agg,
Hogy a rímben egynehán' tag
  Összecsengjen végtelen;
Mikor törvényt holmi rossz szab:
Hogy a *kelleténél hosszabb*
  S mesterkélt rím éktelen.

A bizony, mert el nem érik,
— Magas szőlő, lassan érik —
  Akad mentség, ok, vagy más;
S tovább kullog az így szóló:
«Acerbam sumere nolo —»
  Orra tőle foghagymás.

Pap-ot, *bab*-ot egybe tűr e;
Szállítsd inkább egy betűre,
  Vagy kettőre e hadat:
Kar-*om*, bont-*om*: ez elég lesz,
Ennyit úgy-e megeléglesz?
  Szivességből nagy adat.

Görbe — *törpe, körbe* — *törve,*
Mindez rímnek puszta örve,
  Hátul egy rossz *e* betű.

Nem ér semmit: csont*om* — pont*on*,
Törp*e* — ep*e:* ez már *bon ton,*
Ez már csengőbb öntetű.

Tanulnának Kölcseynktől
És más régibb bölcseynktől:
«Phidiasz a mit fara*g* —»
Hogy rímelnek! ecce! íme!...
(A manóba! *nincs* is ríme:
«Berovátkolt kődara*b* —»).

Ah ő is botlott ez úttal!
És most e hibára útal
Hitvány majmok ezere.
Azt sem veszi fontolatra,
Hogy rímelt a «Mondolatra»
Kölcsey és Szemere.

Tanulhat, ki akar, abból,
Mert van ott rím, *két* darabból
S rímelő szentenczia;
Van substantivum, hogy: *mérték,*
S rá magát az igét *mérték;*
Ez ám a kadenczia!

És van ott több régi csínus
Tordán termett leonínus,
Alkáji rend, distikhon!
Ez egyszer az ízes konyha!
Ilyet nem főztök bizony, ha
Meggebedtek is tik hon!

És van ott egy hosszu ének
Hangzatából csupa *é*-nek,
Az a kunsztstuck egyszer ám!
A sok *é* a fület marja, s
Néhai professor Varjas
Áldja zengő cziterám.

Ah, de mindez kaviár ma!
Mindenütt e próza lárma;
Nektár helyen csalmatok!
Nem ügyeltek lábra s tagra;
A mi rímel szarvas — ...
Az legyen jutalmatok!
(1865.)

GRAMMATIKA VERSBEN.

El van már temetve ama korcs *bennünket*,
Nem ficzamítja ki többé az eszünket,
Ha csak fel nem támad hetedszer is mint a
Regényhőst életre hozza egy csöp tinta.
Nosza még a többit, a mi nem fér főben,
Temessük el ím' e kolerás időben;
Mert a nyelvnek is van pestises járványa,
Ha nem volna, csinál doktora, bábája.

Mi a nyelvet rontja, az a legfőbb veszély:
Hogy még a paraszt is mind magyarúl beszél.
Grammatikát nem tud, hiába csináljuk,
Mégis egyre darál, egyre fecseg szájuk.

Úgy beszél mint apja, nem halad a korral,
Nemes oltvány helyett él ősi vaczkorral;
Azt se tudja: *ki, mi;* azt is összevéti;
Három szál fonal az *íge* pászmán néki.
Ikes vagy nem ikes, azzal nem törődik,
Gyermeke ha csint tesz, mondja *megverődik;*
Szóval annyi bűne, a mennyi mondása:
Ez a paraszt-beszéd nagy isten-csapása.

Törvény kell a nyelvnek, mert különben elvész,
Törvényét ki szabja, mint az a sok nyelvész,
Az a három, négyszáz tudós képviselő,
Kik egy-egy indítványt sűrűn hoznak elő,
Sőt nem is indítványt, mert törvénynyé kenik:
Önnön bogarába szerelmes mindenik:
Ez az *ás és*-t leli olyan iszonyatnak,
Hogy talán a szószt is nevezi *mártat*nak;
Amaz *ly* betűtől sáppadoz és ünget
Hogy ettől a hideg ki nem lél *bennünket;*
Más az *oly* és *olyan* különbségin épűl
S megöli a bűnöst könyörület nélkűl;
Harmadik máglyára itélne valakit,
Ha nem ír és nem mond *a ki* helyen *akit;*
Van, ki dühös egy-egy régi jámbor szóra;
Mit vétett; ki tudná! nem tetszik az orra;
Van ki irt száz könyvet, s kérkedik hogy soha
Egybe sem tevé ez ártatlan szót: *noha!*

— — — — — — — — — —

(1865 körül.)

ÁRTATLAN DACZ.*

(Decz. 11. 1865.)

A Tudománynak háza vagyon:
Ennek örűljek hát ma nagyon?
Kell gyalogolni a lelkem agyon
Nyári melegben, téli fagyon.

Hát hisz a malmot befejezték:
De szegény molnárt kirekeszték;
Kormányos evezzen a gálya *után* —
Így akará ezt a kapitány.

Nincs ki ne lássa, bár csupa vak,
Hogy kocsis helye kocsin a bak;
Ha leszorítják, hajtja gyalog:
Csakhogy ez aztán lassu dolog.

Ámde ki vallja ebben a kárt?
Nékem ez a kis séta nem árt:
Pezsgeti vérem', tart melegen —
Csak a szekéren baj ne legyen!

Nem palotába — veszszen a fény! —
Nem oda vágytam s gondolok én;
Vontak erővel, kór-nyavalyást,
S dísze nekem Dejaníra-palást.

* Lásd a vonatkozó jegyzetet a kötet végén.

Egyszerü kunyhó, ott *keleten!*
Rakja rajongó képzeletem;
Oda sovárog e fáradt tetem:
Küszködöm, várok, míg tehetem.

Tavaszi fecskék, dal kedvesi!
Jertek el, Isten kőmüvesi!
Rakjatok ott egy fecskefalat:
Megpihen a költő az alatt.

LEÁNYOMHOZ.

(1865 decz. 13.)

Kórágyon ott, nagy betegen,
Halálhoz is már tán közel,
Virágom édes gyermekem,
Mily messze föld különöz el!

Röpülnék, mint az ércz-fonál
Villáma, mely hirt hoz, viszen:
De akaratom lánczon áll,
Erős békón lábam, kezem.

Mit ér szünetlen, mint a rab,
Futkosni pányvám szűk körét!
Ha egy lépés sem hamarabb,
Egy lépés sem közelb feléd!

Mit ér e zúgó rossz fejet
Széttörnöm a kalit vasán:
Ha gyötrő, távol fekhelyed
Nem enyhül e meddő tusán!

Szenvedsz: mióta? mennyi kint?...
Régen! sokat! Oh Istenem!...

— — — — — — — —

Röpűlök: látlak-é megint?
Vagy a pohár csordulva vár,
S fenékig kell ürítenem!...

JULISKA SIRKÖVÉRE.

I.

Midőn a roncsolt anyagon
Diadalmas lelked megállt:
S megnézve bátran a halált,
Hittel, reménynyel gazdagon,
Indult nem földi útakon,
Egy volt közös, szent vígaszunk:
A lélek él: találkozunk!

II.

Férj, szüle, testvérnek szakad érted szíve, Juliskám!
Csak, ki legárvább lőn, egy mosolyog: csecsemőd.
Benne mi kárpótlást keresünk nő, néne, leányért;
Jaj neki: búra ha nő, hol keres édes anyát!

(1866.)

FELJAJDULÁS.

Ne lettél volna szívem gyermeke,
Csak, mint valál, Istenkéz remeke:
Könnyem szakadna e feldult romon.
És most *erőt vegyek* fájdalmamon!...

(1866.)

JULISKA EMLÉKEZETE.

Mióta romba dőlt oltáridon, Hazám,
A honfi legszentebb könyével áldozám,
Mint egy Jerémiás nyögdelve bánatom',
Oly megtörött szívvel, de nem oly szabadon:
— — — — — — — — — —

(Nagyon fáj! nem megy!)*

(1866.)

INTÉS.

A fájdalommal, gyermekek,
— Láng az, mely éget és emészt,
Kard, mely önvéred ellen készt, —
Tréfát ne űzzön versetek.

* A. J. jegyzete a kéziraton.

A CSILLAG-HULLÁSKOR.*

(1867.)

I.

Azt beszélik, rendjelt kaptam — —
Nem vetettem, mért arattam?

II.

A mi benne fényes:
  Az irodalomé;
A mi benne kényes:
  Egyedűl magamé.

III.

Járnak hozzám méltóságok,
Kötik rám a méltóságot:
«Megbocsásson méltóságtok,
Nem érzek rá méltóságot.»

IV.

Csillagot, keresztet noha rám aggattok,
Boldog ez a kebel nem lesz már alattok.

V.

Ad notam: Ég a kunyhó,
Ropog a nád . . .

Kis keresztem
Hogy szereztem?
Feleljétek ezt, ha kérdik:
Elkopott a lába térdig.

* Lásd Arany levelezései közt a b. Eötvössel és b. Wenckheimmal a rendjel ügyében váltott leveleket. (Arany János hátrahagyott iratai és levelezése IV. köt.)

VI.

RÉGI DAL, ÚJ SZÖVEG

Székács, Arany, Szilassy
S hazánk több ily pimaszi
Keresztekért akarnak
Sírt ásni a magyarnak!*

VII.

Ha békűlnek, határt hánynak,
Egy suhanczra jó sort vágnak:
Én is, a mit sorsom rám mért,
Elszenvedem — a hazámért!

A HAZA SORSA.

Küzdelem a létért,
De nem a *jól*létért;
Nem hatalomért,
Csak nyugalomért.

(1867.)

DEMOKRATA-NÓTA.

Deák Ferencz! megélünk mi
Kend nélkül;
Kivánjuk a szabadságot
Rend nélkül.

(1867.)

* Kortes nóta volt, a harminczas években, Szabolcsban, persze más nevekkel, a kik akkor nyertek kitüntetéseket. Dallama: «Kinyílott a tulipán!» Egy-két bántó czélzás Arany ellen is volt az ellenzéki lapokban, mikor a rendjelet kapta.

EMLÉKRE.

Vándor megállj! Hó! bámuld e követ,
Melylyel *magunknak* szerzénk hírnevet;
Itt tornyosúl a megkövűlt dagály:
Mind nagy szavak! bim! bum! Vándor megállj.

(1867.)

FÉL MAGYARSÁG.

Az én fiatal koromban
(Vonj le negyven évet)
Magyar volt a honfi *keble*
Csak a lába német.*

Most a melle zsák-kabátban
Úszik a köz árral:
Csak amúgy *földszint* protestál
Hosszu csizmaszárral.

(1867.)

POHÁRKÖSZÖNTŐ

A CSENGERY CSALÁDRA.

Mint nevök e versben, oly símán folyjon az éltök:
*Antal, Róza, Loránt, Olga, Leona, Eti.***

(1867.)

* Atilla és pantalon.
** Férj, nő és a négy gyermek neve, koruk szerinti sorban.

TOMPA SIRKÖVÉRE.

Természet! ki ezer képben tükrözte halálod'
S új életre hogyan kelsz, ha üdűl a tavasz,
Most öleden nyugszik, maga egy burkolt szomorú kép,
Várva nagy értelmét bús tele titkainak.
Lágyan öleld tetemét Anyaföld s ti szeretti, Virágok,
Üljetek ágya köré, mondani méla regét.

(1868.)

AZ ÖRDÖG ELVITTE A FINÁNCZOT.

The deil 's awa wi' th' exciseman.*

(BURNS.)

Jött az ördög hegedü szóval,
Elvitte a finánczot;
És minden asszony így kiált:
«Belzebub, éljen a tánczod!»
Az ördög, az ördög,
Az ördög e tánczczal
Oda van, oda van,
Oda van a fináncczal.

«Czefrét verünk, főzünk italt,
Lakomát csapunk nagy tánczot:
Szépen köszönjük, Körmös úr,
Hogy viszed a finánczot!»

* Burns maga is *exciseman* volt. *A. J. jegyzete.*

Az ördög, az ördög,
  Az ördög e tánczczal
Oda van, oda van,
  Oda van a fináncczal.

«Van csárda-táncz, kuferczes, láncz,
  Tudunk polkát és fránczot:
De legjobb táncz az ördögé,
  Hogy viszi a fináncot.»
    Az ördög, az ördög,
      Az ördög e tánczczal
    Oda van, oda van,
      Oda van a fináncczal.

(1868 körül.)

KÓBOR TAMÁS.

(Tam O' Shanter.)

BURNS.

«Boszorkánynyal, manóval teljes e könyv.»
Gawin Duglas.

Ha ritkul a vásári tér,
S szomszéd, koma, szomjan betér
Kocsmába, a hosszú napon;
S hullong a nép ki a kapun:
Míg boldogan serezve űlünk,
Elázunk és rusnyán örűlünk,
Mit bánjuk a mérföldeket,
Mocsárt, lejtőt, meredeket,
Mely köztünk s a hon közt terül,
Hol asszonyunk dér-dúrral ül,

Ráncz homlokán, mint vész egen,
S ápolja mérgét melegen!

Szegény Tomin bezzeg betelt,
Hogy éjjel *Ayr*ből utra kelt,
(A vén Ayrből, melynek nincs párja
Derék legényre, szép leányra).
Hej Tomi! lett vón' bár eszed
S Katód tanácsát béveszed!
Megmondta százszor, hogy te nagy
Szájhős, iszos, szélházi vagy
Ki Mindszenttől Farkasnapig
Nincs vásár, hogy ne légy nyakig;
Minden sütés-lisztnek felöntesz
A molnárral, míg ráköszönthetsz;
Lovad ha egy patkót lerúg,
Már a kovács veled berúg;
Templomba indulsz urnapon
S hétfő is ott ér a csapon.
Megjósolá: elébb-utóbb a
Dögöd' lelik a *Doon* folyóba'!
Vagy hogy az *allowayi* ó
Templomnál elkap a manó!

Ah, szende hölgyek! köny csorog
Szememből, ha rágondolok:
Hány szép tanács, hány bölcs dolog
S hosszu tanítás kárba vesz,
Mit férj a nőtül fel se' vesz!

De tartsunk sort: — Tamás tehát
Pompás helyen érzé magát,

Kandallónál — jó tűz alatta —
A sör magát dicsőn itatta;
Mellette Csiszlik Jancsi, a
Hű, régi korhely czimbora:
Egymást testvérkint szeretik,
Nyakaltak együtt hetekig!
Dal s zaj között az este mult,
A sör meg, az mindég javult;
A csaplárné enyelg Tamással
Sok titkos édes lábnyomással;
Csiszlik minden vadat elészed:
Röhögte a csaplár a készet; —
Künn zúghat a vész, bőghet is:
Tamás nem vét rá fittyet is.

A Gond, hogy ily boldogot lát,
Serhabba fojtá önmagát;
Mint méhe száll kincscsel rakottan,
Szállt minden percz gyönyörrel ottan;
Ur a király: hanem Tamás
Boldog, dicső, mint senki más!

De a gyönyör: *el*nyílott mák,
Érintsd, s leomlott a virág!
Vagy hó, mely a patakba hull,
Perczig fehér — aztán sehul!
Vagy tünde csillag: azalatt
Míg rámutatnál, leszaladt!
Vagy a szivárvány dísze, mely
Zápor között mosódik el. —
Időt ki köt meg?... Itt az óra:
Tamásnak is kell ülni lóra;

A rémes óra eljöve,
Az éj ivének zárköve;
S oly éjszakán lesz indulandó,
Mint még soha bűnös halandó.

Fútt, fútt a szél, majd megszakadt,
Ömlött a zápor, mint patak;
Gyors fényt el-elnyelt a vak éj,
A dörgés hangja hosszu, mély;
Ily éjszakán — gyermek is érti —
A jó lelket Gonosz kisérti.

Jó szürke Rózsiját megülve,
— Kinél jobb ló sincs ott-körülbe' —
Sáron-vizen Tamás üget,
Fitymál szelet, záport, tüzet;
Majd fogja új kék süvegét;
Majd dúdol egy vén skót regét;
Majd óva néz szét sok helyen,
Hogy «el ne kapják» hirtelen:
Mert *Alloway* tájához ért
Hol a bagoly s szellem kisért.

Immár a gázlón áthaladt,
Hol a kupecz hóba fuladt;
Föl, a nyirfák — a szirt megé,
Hol Karcsi részegen nyakát szegé;
El, a rekettye s buzaföld
Mellett, hol a vadász megölt
Kis gyermek hullájára lelt;
Ki a cserén, — a kutnak át
Hol Mungó anyja felkötéé magát.

Előtte a *Doon* árja hömpölyg,
A vész az erdőn zúgva bömbölt,
Sarktól sarkig villám lövelt,
Harsant az ég közelb-közelb:
Hát im, nyögő fák közt világ van:
Az ó templom áll szinte lángban,
Fény tör ki résen és falon;
Bent tombol a táncz s vigalom.

Hős *Árpanedv*, ki lelket adsz!
Tőled veszélyben nő a dacz.
Egy rossz hatos csudát tesz nálunk;
Egy korty: s az ördöggel kiállunk! —
Tamásnak is fejébe mászott
A ser: hét ördögtül se fázott.
De Rózsi meghökkent, megállt,
S nagyon uraltatá magát
Kézzel, sarokkal, míg elé
Mozdulni mert, a fény felé.
Juj, Tomi, most! a mit te látsz!
Merő bűbáj, s boszorka táncz;
Nem ujdon-uj cotillon az,
Minőt Páris divatba hoz,
Hanem kuferczes, kopogós,
Mártogatós, leguggolós,
Ugrós szilaj táncz, — s bőrduda:
Ezt fujják talp alá oda.
Ablak-szugolyban legfölül
Maga vén Sátán bácsi ül
Mint nagy, bozontos, czirmos eb,
Övé a muzsikás szerep;

Szorít is oly nyers hangot ő,
Hogy reng belé boltiv s tető.
Körűl, mint szekrény, sok koporsó,
Egy-egy halott mindben, s utolsó
Díszköntöse van rajta még;
Fagyos kezökben gyertya ég,
Melynél Tamás, bátor vitéz,
Ur-asztalán szörnyedve néz:
Egy gyilkost, még bitófa-díszben,
Babát, ki nem volt keresztvízen;
Kötélről most metszett zsiványt,
Szájtátva még, a hogy végsőt zihált;
Öt bárdot, a vérrozsda rajta,
Öt hosszu tőrt, rá vér tapadva;
Ott egy gyerekfojtó zsineg,
Kés, mely apát ölt meg, kinek
Torkát szelé saját fia,
Nyelére száradt ősz haja.
Ott három ügyvédnek a nyelve
Sok rongy-hazugsággal bélelve;
Rohadt papszívek feketén
Bűzlöttek minden szegletén;
S több iszonyúság, förtelem,
Hogy elsorolni vétkelem.

Döbbenve míg bámul s fülel
Tamás: kedv, tréfa nő dühvel;
A síp jobban-jobban hasitja,
A tánczos nép ugyan szoritja,
Perdül, czikáz, ölel, forog;
Vén asszony izzad, hogy csorog,

Mind falho' vágja ringye-rongyát,
S egy ingbe járják a bolondját.

Hej Tomi! vón' csak szép leány
Ez mind, kövér, úgy tiz s nehány;*
Az ingök nem vastag hetes,
De hószin gyolcs, tizenhetes:
Ezt a «többsincs» nadrágom' is,
Mely egykor volt kék bolyhu *plüsh,*
Leadnám czombomrul, le, csak
Hogy egyszer rám pillantsanak!

De ennyi görhes vén banya
Csikót is megvadítana,
Ugrálva botján szanaszerte; —
A gyomrod hogy' föl nem keverte!

De Tomi tudta, mit, hogy? ám:
«Volt ott egy furcsa fürge lány,»
Kit most avattak bé a karba,
(Utóbb ismerte *Carrick* partja:
Mert sok baromfélét leölt,
Sok jó dereglyét összetört,
Sok kárt tőn árpa-, rozsvetésben;
Élt tőle a táj rettegésben.)
Az inge finom len fonálból,
Melyet visel még lánykorából,
S bár hossza sértőleg hiányos,
De, mert különb nincs, czélirányos.

* T. i. éves.

Ah! hitte vón' a tisztes mámi,
Mikor megvette inged, Náni,
Két fonton (ez volt kincse mind),
Hogy még boszorkány tánczba vidd!?

De szárnyad itt, múzsám, ereszd le,
A dal magas, nem bírod ezt te:
Hogy' ugrott Náni, hogy' bomolt,
(Virgoncz, erős egy fruska volt,)
Hogy állt Tamás, mintegy büvölve,
Szemével a lányt majd benyelve;
Még Sátán is izeg-mozog,
Szemet mereszt, fú és szuszog;
Míg — egy szökellet, ujra más —
Eszét veszté bolond Tamás
S kiáltja: «Brávó, Kurta-ing!» ...
Rögtön setét minden megint,
S alighogy Rózsit fékbe kapja,
Zúdul ki a pokol csapatja.

Mint vadméh zúg ki bősz dühvel
Ha fészkét rabló verte fel;
Mint nyúlra, hopp! vadászcsoport,
Mely orra előtt felugort;
Mint űzi egy vásári had,
Ha «tolvaj! fogd meg!» szó riad:
Fut Rózsi most; — üvölt inába
Boszorkány és vasorru bába.

Juj Tomi! lesz vásár megint:
Pokolba sülsz meg, mint hering;

Otthon Katid hiába vár:
Bus özvegy asszony Kata már!
Czo, Rózsi, mint tőled telik!
Siess eljutni hid-felig,
Ott rázhatd, gúnyra, farkadat,
Folyó vizen boszorka had
Átkelni nem mer, nem szabad.
De míg a hidra feldübörgött,
Volt neki rázni farka, ördög!
Mert Náni, ki ott jár közel,
Szoritja Rózsit és tüzel,
Tamás ellen tör és lohol; —
Ha tudná, Rózsi mit kohol:
Egyet szökik — gazdája ment —
De szürke farka kárba ment:
Náni tövön belé ragadt;
Szegénynek, egy csutak maradt!

*

No, ez igaz történetet
Ha ki, anyától született
Olvassa, és ember fia,
Tanácslom megfontolnia
Ha kedve inni csoszszan épen,
Vagy kurta ing jár az eszében,
Hogy kéjtül a kár nincs tova:
Ím példa rá Tamás lova.

(1868—70 körül.)

HINC ILLAE.

Haynaunál, Bachnál gonoszabb e nemzeti kormány;
Ez csak üvölteni hágy: az *hivatalt is adott.*

(1868.)

AZ 1869-IKI VÁLASZTÁSOK.

Irtó háboru volt küzdelmed az értelem ellen;
Készül az irtó harcz a kaput ellen: örülj!

MÁSKÉPEN.

Mely ideálként leng vala
Ifju lelkem elébe;
Majd vértanúként meghala:
A *szent hazának* képe:
Ti vagytok-é, kik most szavaztok,
Szatócsok és részeg parasztok
S megvesztek általa!?!

AZ ALKOTMÁNYOS SARJADÉK.

«Jobb dolgunk volt a Bach korában!»
Kiáltja száz ifjú torok:
És rájok áll is e dolog:
«Hja! a boldog gyermekszobában!»

(1869.)

TOMPA SIRKÖVÉRE.*

Tompa Mihály tetemén ez elomló szikla nem emlék;
Ő maradandóbbat tőn maga műveiben.
Csak jel: egész ország fájdalma kiért sajog egyre,
Hű fia drága porát e helyen őrzi *Gömör!*

SZEGÉNY MISKA SIRKÖVÉRE.

Hát jól van így, amice Tompa:
Én skártba, te végnyugalomba;
S ha nem pönög lantunk, gitárunk,
A varju sem károg utánunk.

(1869.)

SIRVERS.

Élt, szeretett, meghalt; nincs hézag utána neméhen;
Jó emlékezetét őrzi utódja: elég!

(1869.)

FŐTITKÁRSÁG.**

Szép megtiszteltetés,
De nem birok vele:
Nem vagyok már a *kés,*
Hanem csak a nyele.

(1869.)

* A sirkőre az a hatsoros fölirat van vésve, mely fent a «Kisebb költemények» között jelent meg. Emezek: egy kisérlet s egy ironikus sóhaj.

** 1869-ben szerveztetett, nagyobb ügykörrel mint azelőtt.

«URAM BÁTYÁM.»

Férfikorom vége felé, már is
Hideg nekem a delelő nyár is;
Kora vénség hava űl felettem:
Mind a világ «ura-bátyja» lettem.

(1869.)

KÁROLY CSÁSZÁR FORRÁSAIHOZ.

(Lobkowitz Bohuslav XV. századi latin költeményének fordítása.)

Forrás, kit Helicon kara méltán zöngve magasztal,
Honnan hő folyamid, híg kén- és (oh csuda!) élő
Mész-ereid? Vajon, a mely Siciliában az Aetnát
Élteti, a tűz, vagy Pluto s a styxi közelség
Az melegíti vized? Bajaenak martja irígyel
S mely Antenor-lakta Timávra tekinget, a kútfő
S mely kék Rajna körűl támad, nemesítve halálod
Által, régi királyok legszentebbike Károly.
Nézd, mint hányja kevély buborékját a levegőbe!
Mint tarkázza kövét márványnyá, a melyen elfoly;
Iris alig ragyog oly sok szinbe'. Fakadj is örökké
Szent forrás bőven s légy üdvös az emberi nemnek;
Tőled az agg erejét, a félénk lyányka virágzó
Szépségét, s valamennyi beteg hadd nyerje meg újra
Felgyógyúlását s térjen vídúlva honába
Mind, ki törött testét kristály vizeidbe meríté.

(Karlsbad, 1869.)

NŐMHÖZ.

(Karlsbad, július 12. 1869.)

Ezernyolczszáz harminczkilencz —
Irtuk már e levelet:
Harmincz éves, Julim édes!
Lelki frigyem teveled.

Ifju voltál, ifju voltam,
Árva voltál, én szegény:
Nem volt messze olyan össze-
Illő pár a föld-tekén.

— — — — — — — — — —

BUCSÚ A FÜRDŐTŐL.

Isten veled Karlsbad szép tája! —
Örökké az ember nem állja,
Rothad neki tüdeje-mája; —
Így végződik a földi pálya.
Alás' szolgája!

(1869.)

MIRTUSZ LOMBJA KÖZÉ...

(Kallimachosz után, görögből.)

Mirtusz lombja közé fonom be szablyám,
Úgy, mint Hármodiosz s Arisztogeitón,
Mikor a bitorlót megölék
S egyjoguvá Athenæ lakosit tevék.

Nem vagy, Hármodiosz, te halva, nem vagy,
Élsz, mondják, szigetin a boldogoknak,
S veled ott gyors lábú Achilevsz,
És Diomédesz, a Tűdeidesz, veled.

Mirtusz lombja közé fonom be szablyám,
Úgy, mint Hármodiosz s Arisztogeitón,
Hogy Athenæ szent áldozatin
Zsarnoki férfi Hipparchot agyonölék.

Fön lesz híretek, él dicsőn örökre,
Kedves Hármodiosz s Arisztogeitón,
Mivel a bitorlót megölé
Kardotok, és Athenæ szabad általa.

(1870 körül.)

AKADÉMIAI PAPIRSZELETEK.

I.

JÓKAIHOZ.*

Én-kedves czimborám, jó Jókai Mór úr!
Ha te csak halogatsz, úgy járok én pórul,
Itt vagyon október, hűvösebb a czella,
Még sincs a kezemben az igért novella.
Tudod pedig, tudod, a czigány adomát,
Mégse szánod a te collegádat s komád'.
Én rám szól keserves tanulsága ládd-é:
Mikor haldokolva vaczogott a dádé,

* Hasonló sürgetésül volt írva Jókaihoz a fentebb közölt «Szerkesztői Levél.»

Intvén a napnak, mely boronga télileg:
«Bújkálj! bújkálj! sütnél még ha lenne kinek!»
— — — — — — — — — — — — — —
Te is irnál pajtás: de majd nem lesz kinek.

(1863. körül.)

II.

Az emberi öltőt nagy feledékenység
Elnyeli mint tenger;
Csak kettő marad fenn az emlékezetben;
Der *Denker* und *Henker*.

(1865.)

III.

TOLDYHOZ.

(Ülési meghívóra.)

Sár van, hó van, köd, fergeteg,
A szegény tag bús és beteg;
Nem jöhetek —
Végezzetek.

(1875 körül.)

IV.

(Egy másik ülési meghívóra.)

Beteg vagyok, süket, vak és vén;
Tanácskozni miért mennék én?

(1880 ápril.)

V.

BUDENZHEZ.

(Bálint Gáborról, a ki Hunfalvyt és a finnistákat szenvedélyes polémiával megtámadta.)

Igazi vasfejű székely a Bálint:
Nem arra megy, a merre Hunfalvy Pál int.

(1878.)

VI.

BÁLINT GÁBOR RŐPIRATÁRA,

(melyben panaszosan kikelt az akadémia s a cultusministerium ellen, hogy méltatlanul bánnak vele; de ő maga annál hevesebben megtámadta mind a kettőt.)

Szegény Bálint Gábor,
Boldogtalan góbé;
A mennyit te szenvedsz,
Mi ahhoz a Jóbé!

(1878.)

VII.

A HANGSÚLYOSOK HEXAMETERE.

(Ajánlva Szász Károlynak.)

–́ ◡ ◡ –́ ◡ ◡ –́ ◡ ◡ –́ ◡ ◡
Reménység | barátság | jóltévőnk | vezess el |
–́ ◡ ◡ –́ ◡
sirunkig | karon.

Ezért adjuk oda Vörösmarty hatosait?

VIII.

CAPUT, ALAS, PEDES...

(Schola salernitana.)

(Műfordítás. Ajánlva Szász Károlynak.)

Vágd le fejét nyakkal, szárnyát és czombjait; úgy jő
Sarkantyúja elől, és a két vállperecz oldalt;
Most oldalra teszed s mellét elvágod a háttól,
Mellhúsát (ha nagyobb) szépen lemetéled a csontról,
Megtöröd a derekát s elejét nem bántod azontúl,
Ámde farát, hosszába, megint háromra metéled;
Mind ezt jó késsel, hogy húst, bőrt össze ne nyizbálj!

AZ «ÜSTÖKÖS»-NEK.

(1871 deczember 24.)

Zengi epigrammád a *fényt*, melyet a görög ellen
  Olcsón puffogató szónok a honra derít;
Forgatom én nappal görög íróm' s forgatom éjjel:
  Vénségemre be nagy lelki *homályba* esém!

PIROSKA BETEGSÉGÉBEN.

(1871 deczember 28.)

Azt hittem: *öröm* vagy, s kezdettem örűlni,
Eltakartál egy sírt, hogy szemem ne lássa:
Korán volt reményért hozzád menekűlni:
Csak a fájdalomnak vagy te folytatása.

1872 MÁJUS 1.

Jöhetsz tőlem vidor tavasz,
Jöhetsz bús őszi felleg,
Nyár, mely pirít, tél, mely havaz:
Én meg nem énekellek.
Az én időmnek egy szaka
Van már csak: a fagyos tél,
S ama földsarki éjtszaka,
Melynek több napja nem kél.

— — — — — — — — —

AJ-BAJ!

Nem fáklya vagy, éltem:
Vagy te silány gyertya,
Mely csepü-kanóczát
Serczegve itatja,
  Majd-majd el is oltja.

Mégis ha *el-égne!*
De mennyi hiában
Elcsepeg, elcsurog
Így átabotában:
  Áldatlan munkában!

ÉNEK AZ ÖREGSÉGRŐL.

Vén vagyok már — isten látja! —
Minden ember «ura-bátyja,»
Bár még ötvenim felén;
Leng fehér zászlója főmnek,
Megadásúl az Időnek:
Tőle békét esdem én.

Kik velem egyenlők korban,
Még virulnak férfi-sorban, . . .
— — — — — — — — —

(1875 körűl.)

A KÖZTÁRSASÁGHOZ.

(O navis, referent . . . *Od. I. 14.*)

(ALLEGORIA. — HORATIUS.)

Oh, hát visszaterel új vihar, új hab a
Nyilt tengerre, Hajó? . . . Révbe siess, hamar!
Nem látod, hogy evedző
Nélkül, meztelen oldalad,

Hogy fő árboczodat Afrika gyors szele
Megsebhette?* nyög a puszta vitorla-rúd,
És nem bir ki, alattság
Híján, vázad erőszakosb

* Vagy: S megsebhette derék árboczod Afrika
Gyors szélvésze? *A. J. jegyzete.*

Tengert? — Nincsen egy ép vásznad is, és kihez
Vésztől sujtva föl-esdj, nincs olyan istened.
Bár, mint pontuszi fenyves
Erdő lánya, nemes család,

Hánytorgasd nemed és hasztalan ősneved:
Nem bízik cziczomás tatba' ijedt hajós.
Szélnek hát ha dobatni
Játékúl nem akarsz, vigyázz.

Aggódó bosszuság tárgya nekem minap,
Most hő vágyaimé, s nem kicsi gond bizony:
A Cyklad szigetek közt
Forrongó vizeket kerüld.*

(1873 körűl.)

CHINAI DALOK.

(Angolból).**

I.

A SZÉP HORGANYTŰ.

1.

Tavaszszal, mikor a fűzfa zöldelt,
Hajnal hasadtakor esett,
Hogy szép horganytűm elveszett.
El, el! igazán elveszett!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

* Vagy: Fénylő Cykladok alján
A vészes vizeket kerüld. *A. J. jegyzete.*

** Kiírtam: «Journal of the North-China Branch of the Royal Asiatic Society for 1871 & 1872» George Carter Hent értekezéséből: *Chinese Lyrics*, (mely különben semmit sem ér). *A. J. jegyzete.*

2.

Az én horganytűm elveszett:
Ki fia volt az a diák,
Ki szép horganytűm felvevé?
(Valaki fölvette bizony.)
  Fel, fel! fölvette valaki!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

3.

Akárki lelte meg tűmet,
Ha nékem visszaadja azt,
Meghálálom jóságtokat.
  Meg én! meg én! igazán meg én!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

4.

Meghálálom jóságtokat,
Bár, ha tudná apám, anyám,
Összetörné a csontomat.
  Össze! igazán össze ám!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

5.

Összetörhetnék csontomat,
Letéphetnék a húsom is:
Meg nem másíthatnák szivem.
  Nem azt! nem azt, igazán nem azt!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

6.

Meg nem másíthatnák szivem.
Mert halva bár, a sírban is,
Mindig csak azt akarnám.
  Azt én! de azt! Valóban azt!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

7.

Mind azt akarnám sírban is.
Tizenöt esztendős vagyok:
S még nem szerettem eddig.
  Nem én! nem én! nem, igazán!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

8.

Még nem szerettem mostanig.
Ha megtudnák jegyesemék,
Válópert kezdenének.
  Azt ők, de azt! valóban azt!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

9.

Válópöröm megkezdenék,
Mindjárt nem kellenék nekik
S férjhez mehetnék máshoz.
  De férjhez ám! férjhez bizony!
Oh jaj nekem! Ejhaj!

II.

A TŐR.

1.

Egyedűl volt szobájában az asszony,
Szíve erősen vert félelmében,
Szóla kedvesének, intve hangosan:
«Ne jőj be,» úgymond, «férjem *nyomon* van,»
Turr—r—r—iko—iko—i——ja!*
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—i—ja!
«A férjem» úgymond, «nyomon van.»

2.

«Mult éjjel is kikaptam már erősen;
Ma reggel épen víradatkor,
Köszörűlte fényes tőrét;
Bosszut szomjaz, fölkeres a hol talál,
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—i—ja!
Bosszut ám, és felkeres a hol talál.

3.

«Tested gyöngéd, erőd csekély:
Ilyen ifjan hogy lehetne
Elveszítni drága élted'! Futni hát? Mit ér?
Ah, nehéz már kikerűlni sorsodat.

* Ez a forgó kő hangját utánozza, a mint a férj a tőrt köszörűli. *A. J. jegyzete.*

Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—i—ja!
Bizony nehéz kikerülni sorsodat.»

4.

Mond a kedves: «Nem hallottad édesem,
Hogy Huang-tsao hajdan, élete folytán
Nyolcz millió embert megölt? Azért én
Nem félek a gyilkos tőr villogásitól.
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—i—ja!
A gyilkos tőr villogásitól.

5.

«Csak meghal, a ki száz évig elélt is.
A fa is megvénűl és lombja lehull.
Mint azok, úgy én is vissza kell hogy adjam
Éltem' az árnyékok birodalmának.
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—r—r—iko—iko—i—ja!
Turr—i—ja!
S kísértetté lennem, de a legbűvösebbé.»

III.

WANGNÉ ASSZONY.

Fátyolos ablakon kívülről
Hallatszott egy szomszéd halk kopogtatása.
A leány benn kiálta: ki az?
«A szomszédja, Wangné.»

Wangné bement az ajtón s leült egy magas székre.
Hajahaj!

Leány. «Nagyon fitymálva bánik velem, hogy nem jő gyakrabban szegény lakomba.»

Wangné bevoná a virággal hímzett függönyt,
Belehellé a szépítőszerek illatát,
Lefordítá a piros damaszk ágyterítőt,
Ránézett a leányra,
S észrevette, hogy összeesett és csupa árnyék.
Hajahaj!

Wangné (szóval). No, kisasszony, hát hogy érzi magát mostanában?

Leány (dalol). Mostanában nincs semmi életerőm,
Még a teára sincs kedvem,
És semmi étvágyam ételeimhez,
Tea és étel iránt oly undort érzek, hogy csak nehezen vehetem be. Hajahaj!

Wangné (szóval). Hivjak egy orvost, a ki megnézze?

Leány (dalol). Nem hivok én, nem kell nekem.
Ha orvosért küldenék, csak üterem tapogatná csak kifaggatna;
Félek én a faggatástól, tapogatástól. Hajahaj!

Wangné (szóval). Hivjak-é egy buddha papot?

Leány. Nem hivok én azt se, nem kell nékem az se.
Ha buddha papot hivatnék, csak csengene-bongna,
S én félek a csengés-bongástól. Hajahaj!

Wangné (szóval). Hivjak-é egy láma-papot!

Leány. Nem hivatok azt se, nem kell nékem az se.
Ha lámát hivatok, az csak dúdol-gajdol,
S én félek a dúdolás-gajdolástól. Hajahaj!

Wangné (szóval). Hivjak-é hát ördögűzőt?

Leány. Nem hivatok azt se, nem kell nékem az se.

Ha ördögűzőt hivatnék, csak büvölne, csak bájolna,
S én félek a bűtöl bájtól. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). Hát ez se kell, hát az se kell? Hogyan esett e nyavalyába?

LEÁNY. Harmadhóban, ah! a harmadhóban,
A «kies derűlt» évszakban,
Mikor a borsóvirág nyilt,
És a fűzfa zöldje hajtott,
Egy legénynyel találkoztam, tavaszi sétája közben.

WANGNÉ (szóval). Séta, vagy nem: mi dolga volt vele?

LEÁNY. Ő szeret, mert szép leány vagyok,
Én is őt, mert ifju és diák,
Szóltam hozzá szerelmesen egyetkettőt. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). Szerelmesen, vagy nem: Nem félt hogy szülei megtudják?

LEÁNY. Apám hetvennyolcz esztendős,
Az anyám siket — s rosszul lát;
Egy cseppet sem félek egyiktől is. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). Hát a bátyád s ángyad nem félsz, hogy megtudja?

LEÁNY. Bátyám ritkán van itthon,
Ángyam mindig az anyjánál lakik,
Úgy hát e kettőtül nem félek. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). Hát nővéreidtől nem félsz, hogy megtudják?

LEÁNY. A néném közt és közöttem nincs sok (kor)-különbség;
A húgom meg még kicsiny, az még semmit sem tud;
S mi ketten egy véleményen vagyunk. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). No mit kiván tehát?

LEÁNY. Oh édes Wangné, úgy tekintem mint második anyámat (térdre esik).

Térdeimen kérem, legyen igaz anyám, és hajtsa végre sikerrel ezt a dolgot. Ejhaj!

WANGNÉ (szóval). De hátha nem lehet sikerrel végrehajtani?

LEÁNY. Ha nem lehet: meghalok keservemben. Ejhaj!

EPILOGUS.

Az életet már megjártam.
Többnyire csak gyalog jártam,
  Gyalog bizon…
Legfölebb ha omnibuszon.

Láttam sok kevély fogatot,
Fényes tengelyt, czifra bakot:
  S egy a lelkem!
Soha meg se' irigyeltem.

Nem törődtem bennülővel,
Hetyke úrral, czifra nővel:
  Hogy' áll orra
Az út szélin baktatóra.

Ha egy úri ló-csiszárral
Találkoztam s bevert sárral:
  Nem pöröltem, —
Félre álltam, letöröltem.

Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
  Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.

Az életet, ím, megjártam;
Nem azt adott, a mit vártam:
Néha többet,
Kérve, kellve, kevesebbet.

Ada czímet, bár nem kértem,
S több a hirnév mint az érdem:
Nagyra vágyva,
Betelt volna keblem vágya.

Kik hiúnak és kevélynek —
Tudom, boldognak is vélnek:
S boldogságot
Irigy nélkül még ki látott?

Bárha engem titkos métely
Fölemészt: az örök kétely;
S pályám bére
Égető, mint Nessus vére.

Mily temérdek munka várt még!...
Mily kevés a mit beváltók
Félbe'-szerbe',
S hány reményem hagyott cserbe'!...

Az életet már megjártam:
Mit szivembe vágyva zártam,
Azt nem hozta,
Attól makacsul megfoszta.

Egy kis *független* nyugalmat,
Melyben a dal megfoganhat,
Kértem kérve:
S ő halasztá, évrül-évre.

Csöndes fészket zöld lomb árnyán,
Hova múzsám' el-elvárnám,
  Mely sajátom;
Benne én, és kis családom.

Munkás, vídám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget . . .
  Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak.

Most, ha adná is már, késő:
Egy nyugalom vár, a végső:
  Mert hogy' szálljon,
Bár kalitja már kinyitva,
Rab madár is, szegett szárnyon?

(1877 július 6.)

AZ ELKÉSETT.

Későn keltél, öreg! hova indulsz már ma?
Nyakadon a vénség tehetetlen járma;
Messze útad czélját soha el nem éred:
Jobb, ha maradsz s «lement napodat dicséred».

«Tudom, sikerűltén sohasem örűlök,
Szándékomnak tán már elején kidűlök:
De hiú tett is jobb áldatlan panasznál:
Űz gondot, unalmat, és a mozgás használ.»

(1877 július 7.)

VÁSÁRBAN.

Gyékényes, abroncsos alföldi szekér,
Honnan czipel a sors — s e három egér?
Hoztál-e pirosló új búza-magot?
Mezők üde lelkét: friss széna-szagot?

Odakünn már, úgy-e, megért a kalász?
Rét gyapja lenyirve; foly a takarás;
Boglyák tetejéről egy-egy suta gém
Néz szét aratóknak vidám seregén?

Rég nem látta bizony vidámnak e nyájt,
Minden nyara — új seb — a régire fájt:
De talán most e nagy mezei jószág
Áldást hoz az egyszer: szép Magyarország.

Legyen is, legyen is megáldva e föld
— Isten' maga telke — mint rég ezelőtt.
Mikor én is «markot hajtani» kezdtem,
S nem sikerűlt, bár hogy' s mint igyekeztem.

Így — vézna, ügyetlen testi dologra —
Adtam fejem a bölcs tudományokra,
Barázda helyébe' szántván sorokat,
— Nem kérkedem ezzel, mert azt se' sokat.

De, hogy a mezőt, az anya-természet
Kebelét elhagytam, sajog egy érzet,
Holtig sajog itt benn, — s tüzesebben vér
Láttodra, te búzás alföldi szekér.

(1877 julius 9.)

TAMBURÁS ÖREG ÚR.

Az öreg úrnak van egy tamburája,
S mikor az íhlet s unalom megszállja,
Veszi a rozzant, kopogó eszközt
S múlatja magát vele négy fala közt.

Nem figyel arra deli hallgatóság,
Nem olyan szerszám, divata is óság:
Az öreg úr, (fél-süket és fél-vak),
Maga számára és lopva zenél csak.

A mi dalt elnyűtt ez az emberöltő,
S mit összelopott mai zene-költő,
Öreg úrnak egyről sincs tudomása;
Neki új nem kell: a mit ő ver, más a'.

Mind régi dalok, csuda hang-menettel:
Váltva kemény, lágy, — s magyar a némettel; —
Hegyes-éles jajja úti betyárnak,
Ki hallja szavát törvényfa madárnak.

Nyers, vad riadás... mire a leglágyabb
Hangnembe a húr lebukik, lebágyad,
Ott zokog, ott csúsz kígyó testtel...
Hol végzi, ki tudná? nincs az a mester.

Majd egyszerü dal, édesdeden ömlő
— Tiszta remekké *magába'* szülemlő —
Pendűl, melyen a táncz tétova ringat,
Mint lombot a szél ha ütemre ingat.

Olykor egy-egy ének nyújt neki vígaszt;
A hitujítás kora szülte még azt:
Benne a tört szív, bűnt-vallva, leverve,
Vagy erős hittel Istenhez emelve.

Mindezt öreg úr, nem mintha kihozná
Kopogójábul — csak képzeli hozzá;
S ha nem sikerül kivitelben a dal:
A két öreg szerszám *egymásra* útal.

De azért nem tűri rajta meg a port;
Emlékezetes neki minden *accord;*
Egy hang: s feledett régi dalra émed —
Szövege czikornyás, dallama német.

Az öreg úr így, dalai közt élve,
Emlékszik időre, helyre, személyre:
Kitől, mikor és hol tanulta, dalolta
Ezt is, amazt is, gyermek kora olta.

Néha egy *új* dalt terem önkint húrja,
S felejti legott, már ő le nem írja;
Később, ha megint eszébe ütődik:
Álmodta-e, vagy hallotta? — tünődik.

Sokra bizony már alig viszi dolgát:
Ő is «minden nap feled egy-egy nótát»;
Nem is a művész babérja hevíti,
Csak gémberedő ujját melegíti.

Gyakorold is, a mit valaha tudtál,
Hasznát veheted, ha nyomorba jutnál;

Ha kiűlsz, öregem! vele útfélre
Húll tán kalapodba egy-egy fillérke.
(1877 július 12.)

A «HAZÁRÓL».

A hazáról egy merész szót
Én is ejték hajdanába',
Mikor annyit is nehéz volt:
Most közönbös lettem s gyáva.

Most!... mikor szabad sajtó van,
És üvölt a pajkos gyermek,
S vén asszony az útcz'ajtóban
Nagy-bátran fülébe ordít
A királynak, ministernek.
(1877 július 12.)

A LEPKE.

Zöld lepke, mint hulló levél,
Melyet tovább legyint a szél,
Nem száll virágot lepni meg,
Csak lenn, az út porán libeg.

Nincs feltünő bársony meze,
Csilló pora, fény-lemeze;
Virágkorát most éli bár:
Oly szinhagyott köntösbe' jár.

Volt napja, volt, négy, tán őt is
Hogy izlelt ő szerelmet is;

Most a jövőnek hint magot,
Nem fél, hogy a láb rátapod.

Szegény! ha rátoppantanék,
Pusztulna ő s egy nemzedék;
De oly bizalmas ott alant:
Mért bántsam a kis gondtalant?...

Élj, lepke! éld múló nyarad,
Ha még egy-két napod marad:
Jöhet vihar nagy-hirtelen,
S megfagysz esőn, hideg szelen.

Köszönd, hogy már tekintetem
Földhöz lapúl, nem föl vetem:
Ha bátran még fenn hordanám,
Rád is tiportam volna tán.

Mért nézzek a magasba fel?
E szép világ: egy köd-lepel;
Nem látom az ég madarát,
Csak téged itt s útam porát.

Nem a pacsirtát, a ki szánt;
A napnak áldott fénye bánt;
De az anya-föld szintelen
Fakóján megnyugszik szemem.

Sorsom pedig, s egy méla gond
Egemből már a földre vont;
De nem remény-magot vetek:
Azt nézem: hol pihenhetek?

(1877 július 13.)

HONNAN ÉS HOVÁ?

Mily rövid az élet!...
Mint hullócsillag futása,
Mely földünk körébe jutva,
Lángra gyúl, és tűz-barázdát
Írva elszalad, gyorsabban
Mint egyet pillantanál.
Utja honnan jött? hová visz?...
Míg *sötét* volt, s ujra *az* lesz,
A világ-ür végtelenjén
Hol bolyongott? és hová fog?...
Ki tudná megmondani!
Míg *tündöklött*, addig élt.

S honnan jössz te, lélek,...
Mely csak e föld gőz-körében
Vetve lángot, addig fénylel,
A míg épen áthaladsz;
Bölcsőd és sirod homály.
Akkor lobbanál-e föl csak
Az állatban, s véle múlsz el?...
Vagy jövél a végtelenből
Ismeretlen, hosszu pályán,
S visszatérsz azon megint?...
Oh, ha nem volt, és ha nincs
E parányi csillogáson
Innen és túl folytatás:
Mily rövid az élet! —

Megfelelsz te, lélek.
Volt idő, mikor tagadták
A futamló csillagot:
Semmi az, csak földi pára,
Lobban, és fut, és elég.
Most a *szellemet* tagadják:
Semmi az, csupán anyag,
Agyvelő, vér és ideg
Összhatása, mely azonnal
Véget ér, ha szétbomol
Agyvelő, vér és ideg.
Az *anyag* a halhatatlan:
Fűben-fában újra éled,
Összetársul, meg elszéled
Mindörökké, szakadatlan;
Hanem e föltámadást
A szellem nem éri meg:
Ez üres hang, nincs sehol,
Puszta réme ferde agynak,
Milyet századok ránk hagynak —
S csak zavarja a tudást.

Oh ti, a kik jobb felemnek
Már e földön mély sirt ástok:
Oly bizonyos hát tudástok,
Hogy helye sincs védelemnek?
Nem mond ellen az a szellem,
Mely kutat, hogy támaszt leljen
Megtagadni önmagát?
S nem rettegné, ha meglelte
— Mit tudása így teremte —
Azt az örök éjszakát?...

Ah, jobb volna kissé várni,
Nehogy úgy találjon járni
Az a híres tudomány,
Mint ama gyors fénynyel jára,
Mit csillagnak vélt a golyhó,
Ő azt mondá: csak gyúlt pára:
S ím, ma áll, hogy égi bolygó —
Mi lehet még ezután?

A mi annyi szívbe oltva
Élt világ kezdete olta;
Mit remélt a hindu, párz;
A mért lángolt annyi oltár,
Zengett Síonon a zsoltár:
Hogy nem addig tart az élet
Míg alant a testbe' jársz;
Hanem egykor újra éled,
S költözzék bár fűbe, fába
Vagy keresztül állaton:
Lessz idő, hogy visszatérhet
Régi nemes alakjába,
Megtisztúlva, szabadon;
Vagy a «boldogok szigetjén,»
Mint hivé a boldog hellén,
Vagy az üdvezűltek helyén,
Mint reméli a keresztyén,
Lesz dicsőebb folytatása:
Én azt meg nem tagadom. —
Mit hisz a tudós? ő lássa.

Földi pályám' a mi nézi:
Annak immár vége lesz,

Vissza senki nem idézi; —
S rövid foglalatja ez:

Mély homályban, éjfél tájban,
Kis fény is ha nagynak tetszik,
Hogy a föld körén bolyongtam:
Egy barázdát én is vontam.
Az emberek ráveték
Pillantásukat egy perczig, —
S egy tudós tán megfigyelt
És lapjára, sok száz jelhez
— A hogy csillagfutást felvesz —
Könnyed, vékony karczolással
Rólam is tőn némi jelt,
Mire reggel *ő sem* ismer;
S összevéti annyi mással
A jövendő nemzedék,
Mely se' kérdi tán, se' tudja,
Nem is igen lesz rá gondja:
Hogy itt éltem, s a tömegben
Én is lantot pengeték.

(1877 július 14.)

TENGERI-HÁNTÁS.

Ballada.

Ropog a tűz, messze süt a vidékre,
Pirosan száll füstje fel a nagy égre;
Körülállja egynehány fa,
Tova nyúlik rémes árnya;
S körülűli a tanyáknak
Szép legénye, szép leánya.

«Szaporán, hé! nagy a rakás: mozogni!
Nem is illik összebúva susogni.
Ki először *piros* csőt lel,
Lakodalma lesz az őszszel.
— Tegyetek rá! hadd lobogjon:
Te gyerek, gondolj a tűzzel.

«— Dalos Eszti szép leány volt, de árva,
Fiatal még a mezei munkára;
Sanyarú volt beleszokni:
Napon égni, pirosodni,
— Hüvös éj lesz, fogas a szél!
Derekának hajladozni.

Deli karcsú derekában a salló,
Puha lábán nem teve kárt a talló;
Mint a buza, piros, teljes
Kerek arcza, maga mellyes,
— Teli a hold, most buvik fel —
Az egész lyány ugyan helyes.

Tuba Ferkó juhot őriz a tájon;
Juha mételyt legel a rossz lapályon,
Maga oly bús... mi nem éri?
Furulyája mindég sí-rí,
— Ahá! rókát hajt a Bodré —
Dalos Esztert úgy kiséri.

Dalos Eszti — a mezőre kiment ő,
Aratókkal puha fűvön pihent ő;
De ha álom ért reájok,
Oda hagyta kis tanyájok'

— Töri a vadkan az «irtást» —
Ne tegyétek, ti leányok!

Szeder-inda gyolcs ruháját szakasztja,
Tövis, talló piros vérit fakasztja;
Hova jár, mint kósza lélek,
Ha alusznak más cselédek?...
— Soha, mennyi csillag hull ma! —
Ti leányok, ne tegyétek.

Tuba Ferkó a legelőt megúnta,
Tova hajtott, furulyáját se' fútta;
Dalos Eszter nem kiséri,
Maga halvány, dala sí-rí:
— Nagy a harmat, esik egyre —
Csak az isten tudja, mér' rí.

Szomorún jár, tébolyog a mezőben,
Nem is áll jól semmi dolog kezében;
Éje hosszu, napja bágyadt,
Szive sóhajt — csak egy vágyat:
— De *suhogjon* az a munka! —
Te, halál, vess puha ágyat.

Ködös őszre vált az idő azonban,
Törik is már a tengerit Adonyban;
Dalos Eszter csak nem jött ki:
Temetőbe költözött ki;
— *Az* a Lombár nagy harangja! —
Ne gyalázza érte senki.

Tuba Ferkó haza kerűlt sokára,
Dalos Esztit hallja szegényt, hogy' jára;
Ki-kimén a temetőbe
Rossz időbe', jó időbe':
— *Kuvikol* már, az ebanyja! —
«Itt nyugosznak, fagyos földbe.»

Maga Ferkó sem nyughatik az ágyon,
Behunyt szemmel jár-kel a *hold*világon;
Muzsikát hall nagy-fenn, messze,*
Dalos Eszti hangja közte,
— Ne aludj, hé! vele álmodsz —
Azt danolja: «gyere! jöszte!»

Nosza, Ferkó felszalad a boglyára,
Azután a falu hegyes tornyára;
Kapaszkodnék, de nem éri,
Feje szédűl: mi nem éri?...
— Tizenkettőt ver Adonyban:
Elég is volt ma regélni. —

Lohad a tűz; a legények subába —
Összebúnak a leányok csuhába;
Magasan a levegőben
Repűl egy nagy lepedő fenn:
Azon ülve muzsikálnak,
Furulyálnak, eltünőben.

(1877 július 15.)

* Mezőn háló emberek sokszor vélnek magasan a légben áthúzódó kisértetes zenét hallani; a (daemoni) zenészek valami nagy, kiterült ponyván repűlnek tova.

AZ ÜNNEPRONTÓK.

Zendűl, kondul szent harangszó,
Csengve, búgva messze hangzó:
  «Imára! imára!»
Jámbor népe a kis helynek
Halkan lépve gyűlnek, mennek
  Imára, imára.

Szép piros a pünkösd reggel,
Mintha tűzzel, Szentlélekkel
  Menny-föld tele volna;
E napot fent, s lent megűlik,
E nap oly ragyogva nyílik,
  Mint hajnali rózsa.

De mi réjja riad? de mi ördögi zaj,
Rekegő szitok és otromba kaczaj,
  Hogy reszket az egyház tornya?...
Szembe' Isten hajlokával,
Nem törődve a szent mával,
  Foly tegnapi dőre tivornya.

«Hol egy muzsikás? hegedű, vagy egyéb?
Ha különb nem akad, dudaszó is elég;
  Ki fut érte? szaladj Zsuzsi lyányom.»
«A Zsuzska maradjon! hagyj neki békét!
Eszem ezt a pirosítós képét:
  A kuferczest majd vele járom.»

Hát íme, kapóra, dudás közeleg.
Egy sanda, szikár, csúf szőrös öreg,
Tömlője degeszre fújva;
Füle táján két kis szarva gidának,
— Mintha neki volna szarva magának —
Sípján már billeg az újja.

«Ide, a Jebuzéus pofádat!
Mert megkeserűli a hátad.»
«Uraim, de papolnak ott-benn...»
«Hát baj neked az, pogány hitűnek?
Az enyém — ha töröm, ha nem — ez ünnep;
Enyém, ha szidom, *ez* az Isten!»

Ravaszúl mosolyog fél szája hegyén
S rákezdi dudáját halkal a vén,
Minden sark billeg a tánczra;
Azután vidorabb lesz, majd sebesebb;
A táncz is utána pőrébb hevesebb,
A mint kopog és szaporázza.

De vége szakadni mikor fog, ugyan?...
«Hagyd el — riad egy rá — a ki szele van!
Kihasítom kecske-dudádat.»
Hanem a muzsikás mindég fujja,
Mindég szilajabban pörög ujja —
Az egész tivornya kifáradt.

Lankadva leűlne az is, meg ez is,
Hívnák haza őket ebédjekhez is:
Nem, nem lehet; ugrani kell csak.

Szidják a dudást, — verik, öklözik őt —
Verik bizony a nagy üres levegőt; —
Gyors híre szaladt e csudának.

Fut gazda, kié ama renyhe cseléd:
«Jössz...? vagy dobom — itt ez a villa —
Vasvilla kezébe ragadt ám; [beléd?...»
Fut lyány, fiu, és anya és feleség:
«Apám, fiam, apjukom! untig elég...»
S kezeit töri szíve szakadtán.

Már józanon a fiu, az apa, férj
Mennének is — íme, közelget az éj —
Nyújtják kezöket nagy-epedve;
A tánczosok arczán vérkönyü hull:
De a láb még egyre bokázza vadul,
Viszi a táncz ördögi kedve.

Éjfélt hogy üt a torony-óra közel,
Kénkő fojtó szaga terjedez el;
S mint szél ha forogva ragad port:
Úgy tánczol el, egy bősz harczi-zenére,
(Mondják a pokol tüzes fenekére)
Az egész örjöngő csoport.

(1877 július 21.)

MÁRIA! BÜNEID MEG VANNAK BOCSÁTVA.

Oh, ne sujtsák a szelíd nőt
A *morál* kemény szemöldi,
Hogyha női hívatását
Méltatlannak is betölti.

Láttam ily nőt esni porba
Mivel férjét nem hagyhatta,
Elkisérte a nyomorba,
El a bűnbe, gyalázatba.

Védangyalkint állt fölötte
S míg tehette, védelmezte;
Mikor erre gyönge volt már,
Hozzá romlott: úgy lőn veszte.

Mint a hű eb kész urával
Elbujdosni, számüzött lesz;
Macska ott marad a háznál:
Uj gazdát nyal, egeret les.

(1877 július 22.)

MINDVÉGIG.

A lantot, a lantot
Szorítsd kebeledhez
Ha jő a halál;

Ujjod valamíg azt
Pengetheti: vígaszt
  Bús elme talál.

Bár a szerelem s bor
Ereidben nem forr:
  Ne tedd le azért;
Hát nincs örömed, hát
Nincs bánat, a mit rád
  Balsors keze mért?...

Hisz' szép ez az élet
Fogytig, ha kiméled
  Azt a mi maradt;
Csak az ősz fordultán,
Leveleid hulltán
  Ne kivánj nyarat.

Bár füstbe reményid, —
S egeden felényit
  Sincs már fel a nap:
A mi derűs, élvezd,
Boruját meg széleszd;
  Légy *te* vidorabb.

S ne hidd, hogy a lantnak
Ereje meglankadt:
  Csak hangköre más;
Ezzel ha elégszel,
Még várhat elégszer
  Dalban vidulás.

Tárgy künn, s temagadban —
És érzelem, az van,
  Míg dobban a szív;
S új eszme ha pezsdűl,
Ne vonakodj' restűl
  Mikor a lant hív.

Van hallgatód? nincsen?
Te mondd, a hogy isten
  Adta mondanod,
Bár puszta kopáron
— Mint tücsöké nyáron —
  Vész is ki dalod.

(1877 július 24.)

A RÉGI PANASZ.

«Eh! mi gondod a jövőre?
  Eh! a múlttal mi közöd?
Könynyel a múlt sirja dombját
S a reménynek száraz lombját
  Hasztalan mit öntözöd?

Századoknak bűne, átka
  Mind csak téged terhel-e?
Nem talán még sokkal érzőbb,
Nem talán még sokkal vérzőbb
  Honfi-társid kebele?...»

Oh, tudom; de bánatomban
  Meg nem enyhít társaság;

Mint születlen több gyerekre
Osztatlan száll s mindegyikre
Az *egész* nagy árvaság.

Sőt az által súlyosb részem,
Hogy míg a *tett* melege
Más' sebét enyhőbbé tészi:
Ő, szegény, csak kinját érzi —
A lant méla gyermeke.

Hogy' reméltünk! s mint csalódánk!
És *magunkban* mekkorát!...
Hisz' csak egy *pontot* kerestünk:
Megtalálva, onnan estünk;
Így bukásunk lelki vád.

Mennyi sepró a pezsgésben,
S mily kevés bor!... Volt elég,
Kit nagy honszerelme vonzott
Megragadni minden konczot,
Nehogy más elkapja még.

Mennyi szájhős! mennyi lárma!
S egyre sűlyedt a naszád;
Nem elég csak emlegetni:
Tudni is kell jól szeretni,
Tudni bölcsen, a hazát.

Vagy nekünk már így is, úgy is
Minden módon veszni kell?

Egy világ hogy ránk omoljon?
Kül-erőszak elsodorjon?...
  Vagy *itt-benn* rohadni el?

(1877 július 26.)

RANGOS KOLDÚS.

Csak hiába! elmaradt az
  A világtól, a ki vén:
Tudta nélkül nagy «fejlődés»
  Folyt le, s foly e sár-tekén.
Demokrata lett az urból,
  A koldus meg rangra vágy, —
Hát'szen *úr* ki más legyen, ha
  Többé nincs úr, se' jobbágy?

Másszor ő is csak szegény volt
  Nyomorult, szánt, megvetett;
Nem is igen «ámbiálták»
  Akkor ezt az életet:
Most közőlünk minden tízből
  Egy e szép pályán halad;
Sőt, ha így gazdálkodunk, még
  Többségben is lessz a had.

Ne gondolj az útcza-sarkra,
  Oh ne! édes olvasó:
A ki ott áll, az nem koldus,
  Az *szegény,* szánnivaló;

Könyörülj meg sántán, bénán:
  Éhező gyermeknek adj:
(«Ezer annyit» ígér a *könyv* —
  Hanem ez uzsora nagy.)

Koldus ő nagysága hozzád
  Bekopogtat egy napon,
(És ez *egy* nap sűrün fordul);
  Kezdi bókon, hírlapon:
Hogy olvasta rólad ezt, azt...
  S míg kártyáját forgatod,
(Mert beküldte: *Chevalier* N. N.)
  Hogy fogadd el? nem tudod.

Mutat ordót, bizonyítványt,
  Köz- s magános levelet;
Ha vendég jön, azt kivárja,
  Négyszemközt marad veled:
Szemlesütve és zavartan
  Ülsz, mint vádlott a padon:
«Ily nagy úron mit segít az
  Én csekély szolgálatom?...»

Erre ívet von ki zsebből,
  Szép a calligraphia,
S megmutatja, hogy hová kell
  A nevét beírnia
Ki Deákkal és Tiszával
  Óhajt lenni egy lapon;
«Mi jótékony czélra?» kérded;
  «Nemes a czél, mondhatom.

«Egy dicső ház végső sarja —
  (Tudja: Várna, meg Mohács...)
Nem lehet, ha birtok már nincs,
  Sem szijjgyártó, sem kovács.
Volt, igaz, még egy tenyérnyi:
  De a rozsda és aszály...
No, meg Homburg, s a zsidóság...
  Hanem a rang: az *muszáj.*»

Végre látod, az egészből
  Hogy mi lóg ki: a «fizess!»
Fanyalogva mondod: «Itt van,
  — Nem telik sok — pár *tizes.*»
Te örűlsz, hogy *így* kiszurtad
  (A mi nem volt) a szemét:
Ő örűl, hogy a népkonyhán
  Meglesz mára az ebéd.

(1877 július 27.)

NÖVÜNK EGYÜTT.

Soknak lettem már, hogy élek,
A szemében szúró tüske:
De van még egy kicsi lélek,
A ki rám hiú és büszke.

Ez, hogy nevem is volt «hurczán»,
Most eszmél csak, most tanúlja:
S lesi már, ha megy az utczán,
Rá mutat-e mások ujja.

Eddig együtt voltunk gyermek,
Én másod-, ő első ízben:
Épűltek fa-tornyok, termek,
Pacskolódtunk porban, vízben.

De, hogy ő nőtt, *én is* nőttem;
Alig ismerünk egymásra:
Ő kisasszony lett előttem,
Én meg neki óriássa.

No, engedjük kedvét telni,
Ha *okos* lesz, majd elhagyja; —
Legalább még nem szégyelli
Hogy én voltam... a nagyapja.

(1877 július 30.)

ÉJFÉLI PÁRBAJ.

Bende vitéz lakodalmát lakja,
Hetekig tart... ma van első napja;
Szól a zene, tárogató, rézkürt,
Pörög a táncz, mint az orsó;
Bende kiált: «*Ez* utolsó!
Száraz ajkam eper-ajkat
Szedegetni készűl.»

Bende vitézt a nyoszolyó-asszony
Elvezeti, hol olyat szakaszszon;
Néma, sötét már az egész kastély —
S ím lovag áll ágyok előtt,
Talpig aczél — ismeri őt:

Sápadt arczra kék lángot vet
A felütött rostély.

«Jöttem veled újra víni, Bende!
Én valék a diadalmas, nem te:
Kezdjük elől, csunya volt a játék;
Haha! pánczélt a nyakadba!
Most ne remélj szolga hadba';
Kezdjük elől! — e leányért
Sok viadal vár még!»

Kél a vitéz: «Nosza kardot, vértet!»
— «Hova édes?» — «Víni, arám, érted!»
S hallik, a mint össze-összevágnak,
Oda át a fegyverházban
Harczrobaj is: csengő paizs,
Tompa nyögés, erőlködés,
Dobogása lábnak.

Szép menyasszony szemét le se' zárja,
Szörnyűködik, hova lett a párja;
Remegő kéz gyújtja meg a mécsest,
Férje urát fölkeresi,
Hajnalig ott sirva lesi:
«Ez is olyan mint a *másik*...
Mint valami holt test!»

Bende vitéz lakodalmát lakja,
Vagyon immár a második napja;
Szól a zene — borba fuladt e nap,
Bende úrnak veszett kedve,
Tánczol, iszik erőltetve;

Szép menyasszony neki borzad:
«Ha ma is, mint tennap!...»

Este hamar az urok föld-részeg;
Ágyba vivék a szolga-vitézek,
Szép menyasszony vele menni reszket:
De hogy titkán ki ne adjon
— Hova legyen? hol maradjon? —
Lenyugoszik, s külön ágyban
Hányja a keresztet.

Bende riad... s mint a halál, józan:
Lovag ott áll szembe, az ajtóban.
«Hah, Robogány!...» s nem akarna menni.—
«Szeretőm elcsábítója,
Gyere, vijjunk! üt az óra;
Míg le nem győzsz, tiltva neked
Mellette pihenni.»

Ujra nehéz, szörnyű tusa hallik;
Bende halott, mire meghajnallik,
Nagy-nehezen, délfelé ha ébred,
Mikor immár gyül a vendég,
Fölkeresik a leventék:
«Hol vagy uram? mind az egész
Nép vár az ebédre.»

Bende vitéz lakodalmát lakja,
Legszomorúbb a harmadik napja;
Szól a zene, öblöget a rézkürt:
Hanem a táncz csak úgy lézeng,
Vendégnek a java szétment:

«Vérbe fogant nász sohse volt
Isten átka nélkül!»

Nos, az uj párt rokoni, — egy püspök
Előveszi, hogy mi esett köztök:
Bende konok, — a menyasszony gyászba,
Teste remeg, mint a harmat,
Csak azt vallja, hogy nem vallhat, —
Ha lefekszik, küldjenek őrt
A fegyveres házba.

Mene oda nagy erős őrizet. —
Bende kaczag: «Meglopom a mézet!»
Siet is be kakas-*elő*-szóra:
Mikor ágyas-házát nyitja,
Másodikat kukoritja,
Fönn pedig, a kastély tornyán,
Éjfélt ver az óra.

«Bende lovag! ez az utolsó nap,
Lakodalmad félbe szakad holnap;
Víni ma még!... ölj meg *igazábban:*
Mert ha nem ölsz, én megöllek,
Lelkedet ám, én mint lélek;
Az a hűtlen hadd sirassa,
Bűnét e világban!»

Bende vitéz, szemei szikrázva,
Rohan ismét a fegyveres házba.
Rettenetes, a mit lát az őrség:
Urok őrjöng... kivont karddal
Levegőbe szúr és vagdal:

Közülök is hármat leölt
Míg lebirák, győzék.

Földalatti kamarába', lánczon,
Bende üvölt, viaskodik, tánczol;
Szép menyasszony sem eladó többé:
«*Elsőt* én nem érdemeltem,
A *második* engemet nem:
Püspök atyám, vígy el Urunk
Jegyesei közzé!»

(1877 július 31.)

ÖREG PINCZÉR.

Az öreg pinczér se gyanítja,
Hogy versbe legyen kanyarítva,
De kivált hogy *pláne* magyarba:
Ha gyanítná, jönne zavarba!

Töri bár húsz éve a *nyelvet,*
S foga megritkult, haja elment:
Nem birta kivenni a vadját,
Megijedne bizony, hogy eladják.

Fizető kellner sohse' lessz ő,
Nem kenyere a kétszerkettő;
Szolgálni sem ugri-szilaj már,
Megelőzné bátran a lajhár.

Hogy sokra se vitte a pályán,
Megláthatod ócska ruháján,

Galléra törött, s elegendő
Karjára egy hétig egy kendő.

Mint nem fia e mai kornak,
Lőn Ganymédje víznek, bornak,
Kenyeret hoz, vált oda tányért;
Ingyen teszi, nem adományért.

Ha azonban vetsz neki épen
Pár fillért: megköszöni szépen —
Nem mint az a sok czifra *dandy* —
S hozzá is adja: «küss' die Händi!»

Köre hát nem valami széles;
De mi hű szolgád! mi kedélyes!
Jó szót neki: s ha bele fúl is,
Elkotyog érte... magyarúl is.

S elpörgi, legyen bár négy lap,
Könyv nélkül, hogy mi az étlap;
«Mást *írtak?*»... sohse' kell megróni:
Meglessz az a sült, macaróni.

Ha senki se' hívja, elámolyg
A folyosón, vagy fel- s alá bolyg.
— Hadd futkosson a többi «kölyök»! —
S meglöki minden tálcza, könyök.

Elnézi: be dőre világ ez!
Hogy' fut, rohan — enni se hágy ez —
Nyerekedni, vigadni... a csődbe,
Dunába, vagy a temetőbe!...

No öreg, ha lenéz más minden,
Jer elő; szolgálj *te* ki engem,
Bár nem vagy «fashionable» módis:
Gyere, meglesz borravalód is.

Jer, osonjunk félre mi ketten;
Jó *ott* nekem, a szögeletben,
Rajtam sincs semmi legényes:
Hadd üljön elől, a ki kényes.

Társaid úgy is annyiba néztek,
Hogy nekem a *főtt rost* is beefsteak;
Te legalább nem régatod a gúzst:
Adsz, ha igértél, becsületes húst.

(1877 augusztus 2.)

A TÖLGYEK ALATT.

A tölgyek alatt
  Szeretek pihenni,
Hova el nem hat
  Város zaja semmi.
Zöld lomb közein
  «Áttörve» az égbolt,
S a rét mezein
  Vegyül árny- és fényfolt.

A tölgyek alatt
  Oly otthonos itten!
Évem leapadt:
  Íme, gyermek lettem,

Mint mikor a tölgy
  Sudarát megmásztam,
Hol seregély költ —
  S vígan madarásztam.

A tölgyek alatt
  Több egykoru társsal
Madár-fiakat
  Kifeszítėnk nyárssal;
Jó tűz lobog ott,
  Zizeg a kis bogrács —
S ha bealkonyodott,
  Haza már egy ugrás.

A tölgyek alatt
  Örömest valék én,
Bár a madarat
  Hagytam utóbb békén.
Gyermeki önző
  Korom ifju ábránd
Veszi ösztönző
  Szárnyára, s tovább ránt...

De tölgyek alatt,
  Valamerre jártam,
Szűlő honomat
  — Csak is ott — találtam;
S hol tengve, tunyán
  Hajt s nem virul a tölgy:
Volt bár Kanaán,
  Nem lett honom a föld. —

A tölgyek alatt
  Még most is elűlök;
Bűv-kép csalogat,
  Abrándba merűlök;
Hajó-kerekek
  Zubogását hallom . . .
«Hajrá, gyerekek:
  A vízi malom!»

A tölgyek alatt
  Ím meglep az alkony,
Hűsebb fuvalat
  Zörög át a parkon;
Felhők szeme rebben:
  Haza sietek,
Jobb ott, melegebben,
  Ki vén, ki beteg.

A tölgyek alatt
  Vágynám lenyugodni,
Ha csontjaimat
  Meg kelletik adni;
De akárhol vár
  A pihenő hely rám:
Egyszerűen, bár
  Tölgy lenne a fejfám!

(1877 augusztus 5.)

KOSMOPOLITA KÖLTÉSZET.

Nem szégyellem, nem is bánom,
Hogy, ha írnom kelle már,
Magyaros lett irományom
S hazám földén túl se' jár;
Hogy nem «két világ» csodája —
Lettem csak népembül *egy*:
Övé (ha van) lantom bája,
Övé rajta minden jegy.

Am terjeszsze a hatalmos
Nyelvét, honját, istenit!
Zúgó ár az, mindent elmos,
Rombol és termékenyít:
De *kis* fajban, a mely ép e
Rombolásnak útban áll,
Költő *az* legyen, mi népe —
Mert kivágyni: kész halál.

Vagy kevés itt a dicsőség,
S a nemzettel sírba lejt?
Kisszerű az oly elsőség
A mit a szomszéd se' sejt?
Nincs erőnkhöz méltó verseny?
Dalra itthon tárgy elég?
Nem férünk a kontinensen,
Albion is kéne még?...

Légy, ha birsz, te «világköltő!»
  Rázd fel a rest nyugatot:
Nekem áldott az a bölcső,
  Mely magyarrá ringatott;
Onnan kezdve, ezer szállal
  Köt hazámhoz tartalék:
Puszta *elvont* ideállal
  Inkább nem is dallanék.

S hol vevéd gyász tévedésed:
  Hogy faját s a nemzeti
Bélyeget, mit az rávésett,
  A *nagy* költő megveti?
Hisz forgattam, a javából,
  Én is egy párt valaha;
Mind *tükör* volt: egy-magából
  Tűnt nekem föl nép s haza.

És ne gondold, hogy kihalnak
  Sujtott népek hirtelen
A míg össze-zeng a dalnok
  S a nemzeti érzelem.
Tán veszélyt, vagy annak látszót,
  Vélsz a honra tűnni fel:
Hát van lelked a szent zászlót
  Épen akkor hagyni el!?

Oh, ha méltóbb s új kobozzal
  A megifjodott hazát
Zönghetném még Homéroszszal!
  Ne csak mindig panaszát.

De legyek, ha veszni sorsa,
Húnyó nép közt Osszián
Inkább, hogysem *dalok korcsa*
Közönyös harmóniám!

(1877 augusztus 8.)

VÁNDOR CZIPÓ.

Kinek nyúlfarknyi a reménye
S többé se' kér se' vár sokat:
A multban él, s ez ócska lom közt
Tesz-vesz, keresgél, rakogat.
Emlékeimmel olykor én is,
— Mint rongya közt egy vén szipó* —
Elbíbelődöm: ilyen emlék
Ama fentírt vándor czipó.

A tékozló fiú regéjét
Sokan csináltuk ujra már:
Én nem vagyont, kincset pazarlék,
(Apámnak is lett volna bár!)
Hanem jövendőt, biztos állást,
Meg a mi erre útnyitó,
Légvárak-, ábránd-, s délibábért...
Tanulság: egy vándor czipó.

Hogy aztán a goromba élet
Jeges zuhanynyal önte le:
«Megyek — kiáltám — vészes út ez,
Vissza megint bölcsőm fele!»

* Anyó, szipa, szipirtyó, szipó. *A. J. jegyzete.*

Ma fizetés-nap; húsz forintra
  Jut húsz krajczár «proporczió»:
Harmincz gyalog mérföldre abból
  Kifutja... egy vándor czipó.

Mondám s tevém; — a dél-ebéd már
  A nagy országuton lele;
Se baj! kinek hátán a háza
  És kebelén a kenyere.
De majd az estve!... hátha rablók...
  Eh! nincs velem sok földi jó!
Egy zsebkendőbe minden elfért:
  A gárdrob és vándor czipó.

Egy bot talán jó volna mégis —
  Ahol egy tört «lógó»-darab!
Ettől ugyan valódi medve
  Nem fél, de képzelt megszalad.
Most éjszakára fel, a «bérczнek!»
  Előttem rónaszéki só
Megy sok szekéren: biztosabb már
  A vándor és vándor czipó.

Kérdik: ki és mi? hova mászkál?
  Hang csúfos, a nyelv idegen;
Szepeg biz' ő, s azt mondja: *dászkál,*
  Most haza indult betegen.
Bükkös tetőn éjjel kifognak,
  Pór-élcz megöklel, mint tinó:
De tűznél, mit kazalba raknak,
  Jól esik a vándor czipó.

Hűs hajnalon (még mind üressen
  Lógtak ki a járom szegek)
Bucsút köhintve, megiramlva —
  S a késő hajnalig megyek.
Ott száraz ágból, korcsma végin,
  Lombsátor a közös «ivó»:
Ott deszka-pad lapít deszkává,
  S párnám csak a vándor czipó.

Hanem a szép táj bűvöl így is,
  Oh, ifjú könnyedvérüség!
Im ott dülőnkint a hegyoldal
  Harmat-szivárvány szinben ég;
Lent, szikla-völgyben, fa kupával
  Csurgó kinál, oly csábitó!
Az útas keble megtelik... de
  Bezzeg fogy a vándor czipó!

Bércz elmaradt; tölgyes lapályon
  Visz utam, napja már negyed;
Tölgy nincs azontul, — visszanézve
  Látom csak a kéklő hegyet.
Posványiban, mint lomha sertés,
  Fertőzik az ecsedi tó;
Rekkent a hév nap, útas izzad,
  Bár könnyü a vándor czipó.

Egy híd mögül hajdú behajszol,
  Gazdája kérdi: «Utlevél?»
Az nincs bizony, — de iskolából
  Van bizonyítvány, még kevély.

Az isten áldja! elbocsátott,
  Lévén maga, mint neve, *Jó;*
Így szabadult a «fogdmeg-eddmeg»
  Körmébül vándor és czipó.

Égő homokban, itt a «város», —
  Amott a nagy kollégyiom
Hátall ki, mint szamár a nyájból:
  Maradj te, zárt paradicsom!
Hogy szem ne lásson, félre csaptam
  Egy útczán (neve is «Csapó»);
Pénz nincs, kerűlöm a «kenyér-sort»:
  Pedig hol a vándor czipó!?...

Az elfogyott, erőm is elfogy;
  Már utban egy egész hetem; —
Itt pap lakik, tán könyörűl is:
  Bezörgetek — nem tűrhetem!
Elborzadék... ha rám rivallna:
  «Pusztulj, csavargó, naplopó!»
S lekaptam újjom' a kilincsről:
  «Adj lelket még, vándor czipó!»

Elérem végre a szülő hont;
  Fedd és gunyol rokon, barát,
Csak *egy* nem: az anyai szívnek
  Érzem üdítő sugarát.
Ezt nem felejtém soha, ámbár
  Lettem suhanczból nagyapó;
Ezért méltattalak dalomra
  Téged, szerény vándor czipó.

(1877 augusztus 11.)

MEDDŐ ÓRÁN.

Belenézek a nagy éjszakába,
Alszik a föld, maga árnyékába';
Itt vagy amott csillagok röppennek:
Gondolatim is úgy jönnek-mennek.

Gondolatom szappan-buboréki
Csillogók, mint odafenn az égi:
De töredék mindkettőnek utja —
Mind szétpattan, mielőtt megfutja.

(1877 augusztus 9.)

SEMMI TERMÉSZET!

No, kertész úr, ma szép esőnk volt:
Éled fű és virág,
Büszkébben tolja égnek a fa
Megifjult sudarát;
A levegő tisztán borul ránk
Mint egy opál-paizs;
Egy-két nap ittasan hever majd
Az útak pora is.

«Hja! lássa kérem, — az esőnek
Örvendjen a paraszt,
Nem öntöz, — vár buzát az égből
És kap helyette gazt;

Én bízom a kannába, csőbe,
  Attól zöldül gyepem;
Eső! . . . mit ért az én szakomhoz? . . .
  Azt nem szivelhetem.

Ha vártam, elmarad; ha sok volt,
  Hét számra meg nem áll,
S nem mondhatom: no, zárd el a csőt,
  Te Jano, te Mihál!
Tőből kimossa gyenge pástom,
  Az út iszap, mocsár,
Virágim dúlva, — felkötözni
  Egy héti munka vár.

Ha meg viharral, jéggel indult,
  (Mi nála rossz szokás)
S fát tördel és ágyat lepaskol:
  Van itt káromkodás.
Ezért mondom: hogy az eső oly
  «Túlhaladt pont» ma már
Mint főzni a nyilt konyha, — melyen
  Vesződjék a szamár!»

Lám hova jutna a müvészet
  Csak egy pár századig:
De közbe ront a vad természet
  S belé kontárkodik.

(1877 augusztus 17.)

HÍD AVATÁS.

Szólt a fiú: «Kettő, vagy semmi!»
És kártya perdül, kártya mén;
Bedobta ... késő visszavenni:
Ez az utolsó tétemény:
«Egy fiatal élet-remény.»

A kártya «nem fest», — a fiúnak
Vérgyöngy izzad ki homlokán.
Tét elveszett! ... ő vándor útnak
— Most már *remény nélkül,* magán —
Indúl a késő éjszakán.

Előtte a folyam, az *új híd,*
Még rajta zászlók lengenek:
Ma szentelé föl a komoly hit,
S vídám zenével körmenet:
Nyeré «szűz-szent Margit» nevet.

Halad középig, hova záros
Kapcsát ereszték mesteri;
Éjfélt is a négy parti város
Tornyában sorra elveri; —
Lenn, csillagok száz-ezeri.

S a mint az óra, csengve, bongva,
Ki véknyan üt, ki vastagon, —
S ő néz a *visszás* csillagokba:
Kél egy-egy árnyék a habon:
Ősz, gyermek, ifju, hajadon.

Elébb csak a fej nő ki, állig,
S körülforog kiváncsian;
Majd az egész termet kiválik
S ujjonganak mindannyian:
«*Uj híd!* avatni mind! vigan.»

«Jerünk!... ki kezdje? a galamb-pár!»
Fehérben ifju és leány
Ölelkezik s a hídon van már:
«Egymásé a halál után!»
S buknak, — mint egykor igazán.

Taps várja. — «Most a millióson
Van a sor: bátran, öregem!» —
«Ha megszökött minden adósom:
Igy szökni tisztesebb nekem!»
S elsímul a viz tükre lenn.

Hivatlanul is, jönnek aztán
A harmadik, a negyedik:
«Én a quaternót elszalasztám!»
«Én a becsűletet, — pedig
Viseltem négy évtizedig.»

S kört körre hány a barna hullám
A mint letűnnek itt, vagy ott.
Jön egy fiú: «én most tanulám
Az *elsőt:* pénzem elfogyott:
Nem adtak: ugrom hát nagyot!»

Egy tisztes agg fehér szakállal
Lassan a hídra vánszorog:

«Hordozta *ez,* míg birta vállal
  A létet: még is nyomorog!» —
  Fogadd be, nyilt örvény-torok!

Unalmas arcz, félig kifestve —
  Egy úri nő lomhán ki-kel:
«Ah, kínos élet: reggel, estve,
  Öltözni és vetkezni kell!»
  Ezt is hullámok nyelik el.

Nagy zajjal egy dult férfi váza
  Csörtet fel és vigyorgva mond:
«*Enyém* a hadvezéri pálcza,
  Mely megveré Napoleont!»
  A többi sugdos: «a bolond!...»

Szurtos fiú ennek nyakába
  Hátúl röhögve ott terem
S ketten repűlnek a Dunába:
  «Lábszíjjra várt a mesterem:
  No, várjon, míg megkérlelem!»

«Én dús vagyok» kiált egy másik
  «S élvezni többé nem tudom! —»
«Én nű valék a kézfogásig
  S elvette Alfréd a hugom'!»
  Eltűnnek mind, a járt uton.

«Párbaban ezt én *így* fogadtam:
  Men hát elül, sötét *golyó!* —»
«Én a szemérmet félrehagytam,
  És íme *az* lőn bosszuló:
  Most vőlegényem a folyó. —»

Így, s már nem egyenkint, — seregben
  Czikázva, némán ugranak,
Mint röpke hal a tengerekben;
  Vagy mint csoportos madarak
  Föl-fölreppenve, szállanak.

Órjás szemekben hull e zápor,
  Lenn tánczol órjás buborék;
Félkörben az öngyilkos tábor
  Zúg fel s le, mint malomkerék;
  A Duna győzi s adja még.

Néz a fiú . . . . nem látja többé,
  Elméje bódult, szeme vak;
De, a mint sürűbbé, sürűbbé
  Nő a veszélyes forgatag:
  Megérzi sodrát, hogy ragad.

S nincs ellenállás e viharnak, —
  Széttörni e varázs gyürüt
Nincsen hatalma földi karnak. —
  Mire az óra *egyet* üt:
  Üres a híd, — csend mindenütt.

(1877 augusztus 22.)

KORTÁRSAM HALÁLÁN.

Kidőlt immár sok ép, erős,
  Ki velem indult és haladt;
Kevés itt fenn az ismerős:
  Oh mennyivel több föld alatt!

Reményem — elzárt völgy-fenék,
  Nincs onnan út, kivezető;
Emlékezet üdítne még —
  De az meg egy nagy temető.

Ott fekszenek távol, közel;
  Egy-egy külön sir jeleli
Futó harczban hol estek el —
  Mint a Horáczok elleni.*

S én a pályán vagyok ma még,
  Leggyöngébb a futók között;
Fenntart egy szálnyi tartalék,
  Bár testem és lelkem törött.

Még elkerült ásó, kapa —
  S tán engem a sors arra tart,
Hogy visszanézve, mind csupa
  Sirhalmot lássak, ravatalt.

Most a tiédet hantolák:
  Ím, tőlem is rá e göröngy!
Oh! hitte volna egy világ
  Hogy *te* elébb bucsút köszönj?

Egy nap derült volt rád s reám:
  Nem várhatál még keveset?...
De sírunk sem lész messze tán,
  Ha bölcsőnk oly közel esett.

(1877 augusztus 25.)

* A Curiatiusok.

HÍRLAP-ÁRULÓ.

Mindenki annyit ér, a hogy
  Betölti hívatását:
Nézd ezt a vén ujsághordót:
  Becsűlöm a szokását.
Hajnalba' már lót-fut szegény,
  Öllel van a csomagja,
S mit nem csinál — kit nem kinál,
  Míg számonkint eladja!

Nem kérgesült bürokrata
  Ő, a ki — mintha ebnek,
Úgy dob feléd egy szót, irást,
  S fittyet hány a tömegnek.
Ő nyájas, emberségtudó,
  Megadja tituládat:
«Méltóságos» — «nagyságos» úr —
  A mennyiről beláthat.

S hogy tudja kötni a gonosz!
  Látszik, nem mái gyermek:
«Tessék, uram! győz az orosz —»
  Kiált oda egy szerbnek;
«Tessék, uram! nyolcz az ezüst,
  Napoleon meg tíz ma;»
«Győztünk, uram! *mi,* a török...»
  Ha térdig ér a csizma.

«Kisasszony! a *Fővárosi*...
  Van benne hír, novella —»
«Ifj'úr, ni, hogy áll Gorcsakoff
  Tótágast, mint egy vella!...»
Ha nincs vevő, *olvas* maga
  Egy harapást s tovább megy,
Hogy, majd ha *lesz,* ajánlattal
  Megint győzhesse a begy.

Elkérkedik negyvennyolczczal,
  S nem hiszi, hogy hihetlen,
Hogy ő akkor *több* hirlapot
  Árult el a «szigetben.»*
«Igaz, még csak suhancz valék,
  De a torkom hatalmos:
«Fris *Márczius*-ból» száz forint
  Egy estve, itt, uram! No's?...»

De van mégis, kit ő lenéz,
  Gyülől, nem méltat szóra,
Haragszik rá, mint borbély az
  Ön-beretválkozóra:
Ez «piszkos» ember, a kire
  Ránézni is utálat:
Nem egyenkint vesz hirlapot,
  Hanem — évszámra járat.

(1877 augusztus 25.)

* Margitszigetben.

DUNA VIZÉN....

Duna vizén lefelé úsz a ladik,
A ladik,
Róla muzsikaszó, guzliczaszó, csimpolyaszó
Hallatik;
Juhaj! viszik a piros almát, baraczkot,
Juhaj! Kevibe Szent-Endréről menyasszonyt.

Piros almát eladják a budapesti
Piaczon,
Abbul czifrálkodik Kevibe' a piros arczú
Menyasszony:
Juhaj! de derék ruha ez a fejkötő:
Megfér ez alatt akármennyi szerető!

Kevi csárda reggel óta tele van,
Teli van:
Ott járja a kolót egy éles késsel, véres késsel
A Jovan:
Juhaj! piros volt, de csak férges alma volt,
Asszony, csinos volt, de azért csak r—a volt.

Duna vizén lefelé úsz a ladik,
A ladik,
Róla hejjehujja, szitok-átok, dávoria
Hallatik:
«Juhaj! közel már Alexinácz, Knyazevácz:
Engem Kevi-Rácz, többet ugyan sohse' látsz!»

(1877 augusztus 28.)

VÉGPONT.

Punctum finale.

Sebtében eddig irtam ;
Két hóra nem kevés :
Most, ím, erőt vesz rajtam
A régi csüggedés.

Hisz' szép a nagy önérzet,
Kivált ha igaz is,
S merészen győzi röptét
A szárnyas *Pegaz* is.

Az én ágaskodásom
Nem ér egy fa kovát :
Csak a czigány vagyok, ki
«Biztatja a *lovát.*»

(1877 szeptember 11.)

MÉG EGY.

Mit is akarsz ?... nézz az időre :
Ősz van, s *neked* bús télre jár,
Szemedben köd lett a sugár,
Dér, hó leszállott a tetőre.

Nyílhatnak a fán csalvirágok :
Nem lesz érett gyümölcse már ; —
Hallgat minden dalos madár :
Csak — a beszédes liba gágog.

(1877 szeptember 12.)

ÉNEK

A PESTI LIGETRŐL.

Kimentem a ligetbe újra
  Hosszacska távollét után,
Hogy lássam: füve, berke, útja
  Minő hatással lesz reám.
Annak találtam most is, a mi,
  (Régóta búvom s eleget),
Úgy összeillünk párosan mi:
  Kopott ember, kopott liget.

Már útja is (kettő viszen ki)
  Zilált kedélyhez jól talál:
Az *árnyasabbat* sok nép döngi,
  És bűzös mint a döghalál;
A *másik* szép, de hő sugáru,
  Oldalt paloták és — romok,
Kevély, nagy boltokban zsibáru,
  S dűl Rákosról be a homok.

Ki a korral szeret haladni
  Vasútra váltja fel magát,
S örűl, ha van hely *felakadni*
  S úgy lógni ott, mint egy kabát.
De én rozzant szekérre űlök
  Tized magammal (a baki
Trónt nem igénylem) — és repűlök,
  Hogy a velőmet rázza ki.

Ott, a kapun *kívül,* leszállunk,
Illet szerénység mindenütt,
Szerencse, ha — míg bétalálunk —
Egy fényes hintó el nem üt.
Benn, összevissza minden sarkon
Kintorna, koldus, bűn, nyomor;
S hogy örömünk teljék a parkon:
Jó legyen a fül, szív, gyomor!

És mégis, a liget nekem szép,
Valahogy a lelkemhe' szól,
Ha elbolyongok félre, messzébb
A köznép tolongásitól;
(Nem az egy-ingre vetkezettet
Értvén csupán e név alatt:
Köz nép az is, mely toilettet
Fitogtatván, körben halad.)

Szabadság — és hogy biztos szárazt
Érzek, hat így rám; hogy e kis
Ligetből (bár maga kifáraszt)
Mehetnék a Tiszáig is!...
Keletre, mint a berki szellő,
Mely a lombok közt rést talál...
Keletre, mint az égi felhő
Mely ott egy kedves sírra száll.

Szabadság — a melynek nevében
Tűröm, ha víg pünkösti nép
A «rendet» elnyomtatja szépen,
Le is *fekszik,* ha fűre *lép;*

Hogy itt nincs tábla, tilalomfa,
  Vagy ördög hajt rá, ha van is;
Hajrá fiúk!... ifjú koromba'
  Úgy tettem volna magam is.

Laptával ott kemény «bolhákat»
  Oszt és kap egy sereg diák;
Itt «cziczajátékot» találgat
  És bámul e német világ;
Azt gondolom: a liba-pázsit,
  Már nézem is: hol a ludak?
S a tó körül a kép vonásit
  Bevégzi néhány hattyu-nyak.

Egy szóval, én e ligetecskét
  Így is, a hogy van, szeretem;
Örömmel töltöm itt az estét,
  Egész *majorság* ez nekem,
(Más nincs is a kerek világon.)
  Itt látom az év szakaszát,
Mikor hajt rügy, levél az ágon,
  Mikor pendítik a kaszát.

Az ég itt nem pár négyszeg ölnyi:
  Holnapra könnyű az időt
Nagy-biztosan megjövendölni,
  (Emlékszem, egyszer már betölt).
Van nádas itt, van buczka, posvány, —
  S talán azért is szeretem,
Hogy a mint csínosul, kimosdván:
  Húsz éve már, hogy követem.

Mert nem varázsütésre épült
  Mint túl ama pompás sziget;
Ott lestem, a mint lassan szépült,
  A változást mindeniket;
S egy megnyesett, vagy megporondolt
  Ösvény, beültetett ugar,
Nekem az mind új-új öröm volt —
  De ez nem történt oly hamar.

Most sem marad el, a mi késik,
  «Szirtet kivölgyel sűrü csepp,»
Már eljutánk az öntözésig,
  De sárgaságban vész a gyep;
Jut majd talán ez úti *sárból*
  A fűnek is egy korty ital,
Hogy felzsendülhet a kopárból —
  Megéri, a ki fiatal.

Engem bozótja, gazza nem bánt,
  Mert a gyom is természetes;
Nem is szidok tanácsot, kormányt,
  Ha útam kissé szemetes;
Tudom, hogy *itt az ősz,* ha lábam
  Alatt megzördűl az avar,
S nyomot vesztek a sokaságban
  (Csak a szó lenne több — magyar!)

Természetet s magányt keresvén
  Fel nem söpört falevelen,
El-elvisz egy kalandor ösvény
  A «rengetegbe» (képzelem);

Hol fű, fa zöldebb, — annak selyme
 Nem törle annyi csizmaport,
Ennek se hántá buta elme
 Kérgét le, vagy részeg csoport.

És gondolatim a «vadonban»
 Ha jőnek, eljátszom velek,
Ábránd s szivarfüst közt, — azonban
 Orámra-mimre ügyelek;
Szemeim a zöld szigetbe néznek,
 Hol a vidám ifjú-öreg
Történetét a magyar *észnek*
 Megirta — most már szendereg.

Nyugodjék!... méltóbb napi munkát
 Nem végzett nála senki sem;
Sírjára, — mit most vadonunk ád
 E kis gyopárszálat teszem.
S tétlen tovább bolyongok ismét,
 Egyéb dolgom sincs, igaz a,
Mint várni nyugton a napestét
 S elmenni csöndesen — haza.

El is megyek, tán nemsokára,
 Hír-név, dicsőség nem maraszt;
Tudom, mit ér fagyos sugára,
 Itt is megtanulhattam azt:
Nyerd bár világi életedben
 Ég s föld minden koszoruit:
Neved csak az, mit e ligetben
 Egy sirkő rád olvas: *Fuit.*

(1877 szeptember 17.)

PLEVNA.

A Haemus ormán s a Dunánál,
Ím, óriások harcza foly:
S az én múzsám — kisebb magánál —
A porba' játszik, ott dalol.

Hát hol van a magasztos ének,
Mely a győzőt megilleti:
Hogy két világra zöngenének
Neve méltó dicséreti?

Hol a lant, melynek húrja váltson,
S ne a nagy tetteknél alább?
S a harcz zaján is túl kiáltson:
«Csak diadalra! . . . csak tovább!»

Ki zsarnok volt s Európa réme,
Most *ezt* nagy rémtől menti meg,
S a népszabadság szent nevébe'
Övé a zászló, mely lebeg.

Mert így jutnak idő lejártán,
Magok a szerencsétlenek
Szabadsághoz, kik most a sárkány
Szemétől megszédültenek.

Elvész, bizony, varázsa, bűve,
Mikép hatalma megtörött,
S ez a győzelmi zászló műve,
Mely leng a vérmező fölött.

Azért e zászlónak dicsőség!
  S *magyar* ajakról kétszeres!...
Ha volna költő — volna Ő még,
  Kit vágyunk holtan is keres!

De én lantom bágyadt idegjét
  Addig feszítni nem merem,
Habár olykor elhagyja szegjét
  S unalmat űzni, dalt terem.

S nem szólok népem — a magyarhoz,
  Tán meg sem ismerné szavam;
A *szebb* napnak, mit e vihar hoz,
  Örűlök csendesen, magam.

Szabad, egy még érző tetemnek,
  Sírig szeretni a honát:
S e diadal-nap életemnek
  Megaranyozza alkonyát.

(1877 szeptember 21.)

EX TENEBRIS.

Keserűből jön az édes,
  Édesből a keserű;
Rekkenő nap nyugta kétes,
  Szebb, borúra várt derű.

Ma ködös szem, mord kedélylyel,
  Holnap tisztább mindenik:
Meghozhatja tán egy éjjel,
  Hogy majd «uj fény jelenik.»

Vagy, ha ez nem, a vakságnak
Kiürítem poharát,
S az «örök világosságnak»
Várom fénylő sugarát.

(1877 szeptember 24.)

VÖRÖS RÉBÉK.

«Vörös Rébék általment a
Keskeny pallón s elrepült* —»
Tollászkodni, már mint varju,
Egy jegenyefára ült.
A kinek azt mondja: kár!
Nagy baj éri és nagy kár:
Hess, madár!

Ő volt az, ki addig főzte
Pörge Dani bocskorát,
Míg elvette a Sinkóék
Czifra lányát, a Terát.
De most bezzeg bánja már,
Váltig hajtja: kár volt, kár!
Hess, madár!

Pörge Dani most őbenne
Ha elbotlik se' köszön,
S ha *ott* kapja, kibuktatja
Orrával a küszöbön.
Pedig titkon oda jár,
Szép asszonynak mondja: kár!
Hess, madár!

* E két sor népmondai töredék.

Czifra asszony színes szóra
Tetteti, hogy mit se' hajt:
«Kend meg köztünk ne csináljon
Háborodást, házi bajt,
Nem vagyok én csapodár.»
Rebi néni mondja: kár!
Hess, madár!

Másszor is jön, hoz fehér pénzt,
Piros kendőt s egyebet:
«Nesze, lyányom! e mézes bor
Erősítse a szived:
Szépnek úgy nem tenni kár!»
— «Hadd jöjjön hát a kasznár.»
Hess, madár!

Háborúság, házi patvar
Attól kezdve van elég;
De nem hallik a szomszédba:
Pörge Dani tűri még.
A bölcső is ott van már:
Künn egy varju mondja: kár!
Hess, madár!

«Asszony, ördög! vidd apádnak
Haza ezt a gyermeket —
Ne! a varjut (hol a puskám?)
Utra meglövöm neked.»
Varju azt se' mondja: kár!
El sem is rebbenti már:
«Hess, madár!»

Híre terjed a helységben:
«Tudjátok, mi az eset?
Pörge Dani egy *varjut* lőtt
S *Rebi néni* leesett!»
Rebi lelke nem vón' kár:
De, mint varju, visszajár.
Hess, madár!

Gyilkost a törvény nyomozza:
Szegény Dani mit tegyen?
Útnak indul, bujdosásnak,
Keskeny pallón átmegyen.
Szembe jött rá a kasznár.
Varju elkiáltja: kár!
Hess, madár!

Keskeny a palló kettőnek:
Nem térhet ki a Dani;
Egy billentés: lent a vízben
Nagyot csobban valami.
Sok eső volt: mély az ár.
Varju látja, mondja: kár!
Hess, madár!

Bujdosónak kín az élte,
Reszket, ha levél zörög:
Felvont sárkányt vesz kezébe,
Hajtja éh: «megállj, görög!»
Varju mind' kiséri: «kár!...
Fennakadsz te, szép betyár!»
«Hess, madár!»

«Most ebédre, hollók, varjak
Seregestül, a ki van!
De szemét ne bántsa senki:
Azzal elbánok magam.»
Fekete volt, mint bogár:
Asszony ott sir: «mégis kár!
Hess, madár!» —

Vörös Rébék általment a
Keskeny pallón: most repül;
Egy varjuból a másikba
Száll a lelke, vég nekül;
S kinek ő azt mondja: kár!
Nagy baj éri és nagy kár!
Hess, madár!

(1877 szeptember 26.)

INTÉS.

Jó költőktül azt tanultam,
S adom intésül neked:
Sohse fáradj, sok czifrával
Elborítni éneked!

Szólj *erővel*, és nevezd meg
Ön nevén a gyermeket;
Szólj *gyöngéden*, hol az illik —
S ne keríts nagy feneket.

Olykor egy-két szó is jobban
Helyre üti a szeget,
Mint az olyan, ki beléhord

Földet, poklot és eget,
S ordít, a míg elreked.

(1877 szeptember 29.)

TETEMRE HIVÁS.

A radványi sötét erdőben
Halva találták Bárczi Benőt.
Hosszu hegyes tőr ifju szivében,
«Íme, bizonyság isten előtt:
Gyilkos erőszak ölte meg őt!»

Kastélyába vitette föl atyja,
Ott letevék a hűs palotán;
Ki se' teríttet, meg se' mosatja:
Vérben, a hogy volt, nap nap után
Hever egyszerü ravatalán.

Állata őrzeni négy alabárdost:
«Lélek ez ajtón se' be, se' ki! . . .»
«Hátha az anyja, szép huga már most
Jönne siratni?» — «Vissza! neki;
Jaj, ki parancsom, élve, szegi!»

Fojtva teremről rejti teremre
Halk zokogását asszonyi bú. —
Maga, pecséttel «hívja tetemre»,
Kit szemre vesz, ölyvként, sanda gyanú.
Legyen a seb vérzése tanú.

A palotát fedi fekete posztó,
Déli verőn sem süt oda nap;
Áll a tetemnél tiszti *pörosztó,*
Gyertya, feszűlet, kánoni pap;
Sárga viaszfényt nyughelye kap.

«Jöjjenek ellenségi, ha voltak!»
Jő, kit az apja rendre nevez;
Hiába! nem indúl sebe a holtnak
Állva fejénél az, vagy emez:
«Gyilkosa hát nem ez . . . újra nem ez».

«Hát ki? . . .» riad fel Bárczi sötéten,
«Bosszulatlan nem foly ez ősi vér;
Ide a gyilkost! . . . bárha pecsétem
Váddal az önnön szívemig ér:
Mindenki gyanús nekem, a ki él!»

«Jöjjenek úgy hát ifju baráti!»
Sorra belépdel sok dalia:
Fáj nekik a hőst véribe' látni,
S nem harcz mezején elomlania.
Erre se' vérzik Bárczi fia.

«Jöjjön az udvar! apraja, nagyja . . .
Jöjjön elő Bárcz, a falu, mind!»
Megkönyezetlen senki se' hagyja,
Kedves urára szánva tekint.
Nem fakad a seb könnyre megint.

«Jöjjön az anyja, hajadon húga!»
Künn a leány, már messze, sikolt;

Anyja reárogy, öleli búgva:
  Mindre nem érez semmit a holt,
  Marad a tört vér — fekete folt.

«Jöjjön utolszor szép szeretője,
  Titkos arája, Kund Abigél!»
Jő; — szeme villan s tapad a tőrre;
  Arcza szobor lett, lába gyökér,
  Sebből pirosan buzog a vér.

Könnye se' perdűl, jajja se' hallik,
  Csak oda kap, hol fészkel az agy:
Iszonyu az, mi oda nyilallik! . . .
  Döbbenet által a szív ere fagy:
  «Lányom, ez ifju gyilkosa vagy!»

Kétszeri mondást — mint lebüvölten —
  Hallgat el, aztán így rebegi:
«Bárczi Benőt én meg nem öltem,
  Tanum az Ég, s minden seregi!
  Hanem e tőrt *én* adtam neki.

«Bírta szivem' már hű szerelemre,
  Tudhatta, közöttünk nem vala gát:
Unszola mégis *szóval* «igenre»,
  Mert ha *nem:* ő kivégzi magát.
  Enyelgve adám a tőrt: nosza hát!»

S vadul a sebből a tőrt kiragadja,
  Szeme szokatlan lángot lövell,
Kaczag és sír, s fenvillogtatja

S vércse visongással rohan el.
Vetni kezet rá senki se' mer.

Odakinn lefut a nyilt utcza során,
Tánczolni, dalolni se' szégyell;
Dala víg: «Egyszer volt egy leány
Ki csak úgy játszott a legénynyel,
Mint macska szokott az egérrel!»

(1877 október 27.)

ALMANACH 1878-RA.

Itt van tehát: megjött az *Új-év*,
Mint biztató előlegem;
Háromszáz hatvanöt nap-éjre
Halvány reményszint* hoz nekem;
Bár majd, ha eljön a *valódi*,
Nem lesz, mint most, ruhája *zöld*:
Inkább hiszem, hogy a küszöbnél
Fejér, halotti leplet ölt.

Légy üdvöz, Év, e zöld burokban!
Elfogadom a jóslatot,
És köszönöm, hogy a jövőre
Kilátásom' tovább nyitod:
Hisz' egy időtül fogva nálam
Látás, kilátás oly rövid!...
Ha meg nem érném: gondolatban
Hadd élvezem át örömid.

* Az akadémiai Almanach borítéka rendesen halványzöld.
A. J. jegyzete.

Mindjárt az első nap rohammal
  Köszönt boldog boldogtalan;
Oly ünnep ez (no! nem panaszlom),
  Midőn szív s tárcza nyitva van;
S egy «szellemdús» játék (a melynek
  Nem kellett nagy *heuréka*)
A pénz-pazarláshoz, időd' is
  Ellopja: a «*b. u. é. k.*»

Aztán jön a farsang, — az árviz
  Mátyás körűl, mely «tör jeget;»
Szegény kiöntött ürge-népség
  Verdesi jajjal az eget;
Mi tánczolunk a szenvedőkért,
  Bőven fogunk pazarlani:
S ha nem csordul — százezreinkből
  Csöppen nekik *is* valami.

Aztán jön, a mely «gólyafőt mos,»
  A híres márcziusi hó,
Ha «Gergely megrázza szakállát» —
  No meg böjt, executio.
E hó egy napját űltem én is
  Már két közép embernyomig;
«Simplicius» napján születtem:
  «Simplex» maradtam holtomig.

Ápril minden nedvet kiszáraszt,
  Májusba' jőnek a fagyok! —
S ha sáska, féreg, rozsda nem járt,
  S a június szépen ragyog

S a július «meg nem szorítja:»
  Még a vetés bőven terem;
Örvend az úr, — hát még az asszony!
  Lessz csipke több is, meg selyem.

Míg a paraszt izzad, mi gazdák
  Fürdőre járunk, hűsleni,
A repcze-, gyapju- s más előleg
  A csorbát szépen kifeni;
Nem, mint apáink sűltek, — itthon
  Töltvén egész *mélő* nyarat,
S nézték a vén béres hogyan vet
  S a tót napszámos hogy' arat.

Szeptember — ah! szüret már nem lesz;
  Vagy: *lesz* szüret, ha *bor* nem is:
Történeti jogát megőrzi
  Híven az iszom-eszem is;
Különbség az, hogy míg apáink
  Egy czanga birkán «laktanak:»
Nekünk czukor kell, sütve, főzve,
  Pezsgő bor, osztrigák, halak.

Igy, *ber*, megint *ber* fogytig-untig
  S «brrr!» míg az esztendő lefut;
Miközben egy nap a halottak
  Fényűzésére is kijut,
Midőn gyertyával, zöld levéllel
  S virággal megvendégelik,
S kitesz halottjáért az élő,
  Mutatva dúsan, hogy «telik!»

Majd a karácsony hozza végűl
  Az apró szívek örömét;
De a «bubus» már nagy szakértő,
  Bírálva hordja meg szemét,
S ha nem *drágát* hozott az angyal:
  Ajak lepittyed és befagy;
Biz', édes Jézuskám, te is már
  A luxus terjesztője vagy!

(1877 november 4.)

HAJA, HAJA...

Haja, haja, hagyma-haja,
Sír a leány; mi a baja?
Kicsi a lyány mint egy bögre:
Nagy szerelem teszi tönkre.

«Veszett is vón' hagyma földbe':
Nem könnyezne szemem tőle!
Veszett vón' az úrfi Pesten:
Nem verne így az úristen!»

(1877 november 7.)

DAL FOGYTÁN.

Függ már szögén a hárfa; —
Kapcsos könyvem bezárva
  Mint egy koporsó.
Ujjam nehéz a húron,
A verset únva írom:
  Ez tán utolsó.

Mi haszna is, mi haszna
Kél egyhangú panaszra
  Belőlem a dal?
Még majd szememre lobban
«Közöld, ha ily bajod van,
  Az orvosoddal!...»

(1877 november 19.)

A KÉP-MUTOGATÓ.

Énekes história.

Debreczeni sokadalom!
Nézz e képre, halld meg dalom:
Szomorú történet esett,
— Kin sok jámbor sziv megesett —
  E szomorú időben;
Arrul szerzék ez új verset
  Ebben az esztendőben.

Első képem azt mutatja:
Gróf kisasszonyt feddi atyja,
Mér fejére súlyos átkot,
Hogyha az íródeákot
  Még tovább is szíveli,
Kihez a sáros czipőjét
  Sem méltó megtörleni.

Im, haragra lobban arcza!
Ősi dölyfe, mély kudarcza!
A leány, mint szőke harmat,
Reszket, elfoly; — ajka hallgat,

Vagy, ha mond is, ennyit mond:
Válni nem tud, de meghalhat,
Ősz fején úgy nem lesz gond.

Második kép: hogy az atyja
A deákot felhivatja.
Íme, ott áll; büszke, délczeg,
Viseletén semmi félszeg;
De szegény — csak köz nemes:
Gróf kisasszony szép kezére
Már ezért sem érdemes.

Szigorún ezt tudtul adja
Gróf kisasszony édesatyja, —
S hogy sem esztendő, se' hónap,
Kitelt éve, mehet holnap,
Messze ám! nagy a világ.
Mélyet bókol, de csak ott áll
Bátran az íródeák.

«Gróf úr! enyim a leánya,
Szíve, lelke, minden vágya;
Minket senki el nem választ:
Kezét kérem, és a választ,
Ha «igen» is, ha «nem» is;
Rangja, fénye, java nem kell:
Elveszem egy ingben is.»

Fagy, ütésre, föl nem enged:
Hogy kidobják: szolgát csenget.
Új kép váltja most a régit:
(Nézni kell a vessződ végit)

A leányt mutatja, hogy
Ezt sikoltva: «egy ingben is!»
Apja lábához lerogy.

A deákkal hajduk bánnak;
Szőke fürtit a leánynak
Apja tekeré kezére,
Mintha nem vón' édes vére,
S dobja a legény után. —
Hír sincs rólok, hang sincs rólok
A kastélyban ezután.

Szalma-viskó, s falu vége
Ifju párnak menedéke;
Ottan rejtve volna, s boldog,
Ha tudna, vagy birna *dolgot;*
Hanem a természet kér,
S már sohajjal végzi a dal:
«Kis kunyhóban is megfér.»*

Avagy e kéz fínom bőre
Áll-e a mosó teknőre?
Kit araszszal *így* fogunk át:
E derék, bir durva munkát?...
Férje könnyebben veszi:
Savanyú tej neki nem kell,
A fölét ha leeszi.

* «Hiszen két szerelmes
Kis kunyhóban is megfér.»
Így végződik Schiller dala (*An der Quelle...*) Szemere Pál fordításában, mely a század első felében országszerte zengett érzelgő ifjak és leányok ajkán. *A. J. jegyzete.*

Őszi este, kandallónál,
Az öreg gróf ott szunyókál;
Bőg a kémény, künn esik, fú.
Hogy belép egy szolga fiú,
S könnyes szemmel oda súg:
«Kapu-rácsnál rongyos nő áll,
Azt mondja, kisasszonyunk.»

«Ha! tépesd le az ebekkel!
Nincs leányom — nem volt — nem kell!»
— Legszomorúbb ez a rajzon,
Ezt ne nézze terhes asszony,
Mert úgy jár, mint a mit lát,
Mint a szegény gróf kisasszony
Mikor űzték a kutyák.

Múlik a tél, esztendő is,
Múlat a gróf, feled ő is;
Nappal verseny és vadászat,
Este keres vídám házat,
Hol van élénk társaság;
S időt ölni felkerűl ott
Mindenféle furcsaság.

Asztal-írás ötvenhatban
Vala itt-ott még divatban;
Kisded asztal egyik lába
Író-eszközt rejt magába:
A körűl sereglenek,
Azzal írnak másvilági
Láthatatlan szellemek.

Szép ajak mond: «Gróf úr nem mer
Szóba állni a szellemmel.»
Gróf mosolygva asztalhoz nyúl,
Csak érinti: asztal indúl,
  Szalad ujja közt az ón,
S a papírra ez van írva
  Ismert kézzel: «Én Verón.»

Arczát éri hűs fuvallat,
Hátranéz s egy «ah!» szót hallat:
Áll mögötte volt leánya,
Már nem élő, csak az árnya,
  Sápadt, rongyos, — ím, minő!
Karján, alva-é vagy halva?
  Egy idétlen csecsemő.

«Nem emelek súlyos vádat,
Csak elhoztam unokádat;
Teste nyugszik az enyémmel,
Vad erdőben temeték el, —
  Nézd, ha élne, szép fiú;
Lelke szunnyad, nem költ még fel:
  Nem volt arra ért korú.»

Mint kit rémes álma zaklat,
Gróf nehány szót félbe szaggat;
Kik ezt látják ott körösleg,
Vélik olyan különösnek,
  Szóbeszédnek tere tág;
A gróf elment; — nem is látja
  Többé semmi társaság.

Megy, s bezárja benső zárját,
Hivja gyakran holt leányát;
Kulcslyukon kik hallgatóznak,
Csak felét hallják a szónak:
  A mit a gróf *maga* mond;
Szájról-szájra suttogás kél:
  «Csitt!... való: a gróf bolond.»

Nem, nem az még: szól, tesz, rendel
Most is mindent értelemmel;
De, ha asztalával írat,
Hogy sebére leljen írat,
  És ha lánya megjelen:
Kérdi, kéri, térden állva:
  Engesztelni mit tegyen?

«Nem mondom, hogy «megbocsátok,»
Mert nem tőlem függ ez átok;
Míg szivemben élet égett
Sem táplált az gyűlölséget,
  Megtöré csak fájdalom;
Kérjed Istent: *bűnbocsátni*
  Nála *több* az irgalom.»

«Monddsza hát, hol nyugszik tested?
Gróf atyád már rég kerestet;
Felrakattam új kápolnád,
Aranyozzák büszke tornyát:
  Ott nyugodjál, gazdagon.»
«Oh — hová kopóid űztek —
  Jobb nekem már a vadon!»

Még egy kép jön, az utolsó:
Márvány kőbül nagy koporsó;
(Benn egész sort rejt e kripta.)
Czímerét most megfordítva
  Vésték rá a kőlapon:
Ez a sírbolt nem lesz nyitva —
  Csak az ítélet-napon!

(1877 november 25.)

HAGYATÉK.

«Hát csak írni, mindég írni
  A manó se' tudja, mit?
Nosza, már a közönség is
  Lásson egyszer valamit!»

Nem akarok több izgalmat:
  Mert — betegnek — izgalom,
Ha olvassák itt is, ott is,
  S birálgatják új dalom.

Hadd maradjon, mint tizenkét
  Év során belém fagyott!
És ne haljak meg, mint koldus,
  A ki semmit sem *hagyott.*

(1877 deczember 1.)

AISTHESIS. (MEGÉRZÉS.)

Bort vett magának a tudós;
Van hozzá tudománya,
Van eszköze: felbontja és
Ízenként latra hányja:

Mi benne a szesztartalom,
Mi a czukor, a mézga?
Festőanyag', csersav', viz', lég
Mi fínom zagyvaléka?

S mindez hogyan másul, vegyül? —
Eredmény az: midőn begyül
Hozzá nehány czimbora:
Ihatatlan a bora!

Bor-szedni jár a vén kupecz;
Van néki «borpróbája:»
Nem oly tudákos eszköz az,
Csak nyelve, ínye, szája.

S megismeri a zamatost,
Véknyat, «testest», kövéret;
Ez vén, «magát megette már,»
Ez fiatal, ez érett.

Hordószagút-mit nem visz el; —
S ha önkint nem ereszti fel
Hogy sok legyen, szapora:
Nagyon kapós a bora.

A nyelvnek is törvényeit:
Széppé, jóvá mi tészi:
Nyelvész urak jobban «tudják,»
A költő jobban «érzi».

(1877 deczember 29.)

FORMAI NYŰG.

Pongyola járású lovadat fékezd meg erősen:
S lépni tanul büszkén, tánczhoz emelve nyakát.

(1877 deczember 31.)

A SZÁJASOK.

Sokan szeretnék a hazát:
De gyűlölik minden *fiát,*
Ha népszerű alkalmakon
Oly nagyot, mint ők, nem kiált.

(1878 február 15.)

EZ AZ ÉLET...

Ez az élet egy tivornya:
Inni kell, ha rád jön sorja,
Az örömbül, búbánatból,
Karczos borbul, kéj-zamatból.

Inni hosszut és körömre,
Kedvet búra, bút örömre;
Sok megiszsza vad-őszintén:
Egy-kettő vigyázva, mint én.

Kivel egykor én mulattam,
Többnyire már pad alatt van:
Én, ki a mámort kerűltem,
Helyt maradék, hol leűltem.

De, ha végig nézek romján:
Oly sivár volt e tivornyám!
Mért nem ittam úgy, hogy jó-rég
Én is a pad alatt volnék?...

(1878 márczius 23.)

ENDRE KIRÁLYFI.*

BALLADA.

(Énekli egy hegedűs a magyar táborban, 1347-ben.)

«Mit kötögetsz? mit fonsz selyem-arany szállal
Én szép feleségem, Johanna királyné?»
«Neked, uram, látod, hímezék palástot
Koronázó napra: zsinórt verek arra.»
Mosolyog az asszony, de csak szeme, szája.
«Endre fiam, félek: gonosz itt a lélek.»
Gyanús szeretet az, soha se' visz jóra:
Nápolyba, vitézek! boszúra, boszúra!

«Fiam édes, Endrém! nincs e dolog rendén:
Jer vissza hazádba, szép Magyarországba.»
«Nem, anyám: meghalnék, szívem kiszakadna;
Szeret is Johanna mint a maga lelkét:

* Befoglalva *Toldi szerelme* VIII. énekébe

Hímezte palástom selyem-arany szállal,
Rá mentekötőt is gyenge tíz ujjával.»
Hímes szeretet az, soha se' visz jóra:
Nápolyba, magyarok! boszúra, boszúra!

Búcsút veve anyja, Erzsébet királyné:
«Ime, az ujjodra köves arany gyűrű,
Felvonom azt mindjár': s méreg, aczél nem jár:
Ősz remete adta, pápa megáldotta.» —
— «Lakol is hát nékem, asszony-feleségem,
Mind, ki az udvarnál gonosz ellenségem!»
Bolond bátorság az, soha se' visz jóra:
Nápolyba, vitézek! boszúra, boszúra!

Kulcsos Averszához, daliás nagy garral,
Az egész udvarral, megy Endre vadászni.
Fogadá ott sokszor éjjeli szállásra,
Lakoma-, hálásra, egy régi kolostor.
«Édes uram, most is ott legyen a *háló*».
Veti azt Endrének a sok lesben álló.
Rettenetes éj ez, sohse' virrad jóra:
Nápolyba, magyarok! boszúra, boszúra!

Meghitt kamarása szólítja ki Endrét
Éjjeli órában, felesége mellől;
Nosza csak rátámad kívül a zsivány had,
Megfojtani kézzel, máskép sohse' vész el.
Lehányja magáról gyilkosait karja,
S hogy nyitni akarja, nem nyílik az alvó.
Árúló szeretet sohase' visz jóra:
Nápolyba, vitézek! boszúra, boszúra!

Másnap egész udvar régi kolostorbul
Vígan haza fordul palotás Nápolyba:
Szép Endre királyfit holtan, temetetlen
Leli majd a kertben, a ki elébb rányit:
  Szorítva nyakára egy drága zsinór van
Zöld selyem fonálból, fényes arany szálból.
Gyilkos szeretet volt, búra vive, búra:
Nápolyba, magyarok! vérbeli boszúra!

(1877 előtt.)

NEM KELL DÉR...

Nem kell dér az őszi lombnak,
Mégis egyre sárgul:
Dér nekűl is, fagy nekűl is,
Lesohajt az ágrul.

Nem kell bú az aggott főnek,
Mégis egyre őszűl:
Bú nekűl is, gond nekűl is
Nyúgalomra készűl.

Hátha dér-fagy, bú-gond érte,
Ősze is már késő:
Hogy' pereljen sorsa ellen
A szegény lomb és fő!...

(1878 október 10.)

HARMINCZ ÉV MULVA.*

Álmaimat gyakran látogatod most is,
Rég sir fedez, oh de nem nyughatol ott is,
Ha ugyan jámbor kéz teneked sirt ásott
S nem temetetlen bolyg földi alak-másod.

Volna hitünk, mint a római, a hellén,
Már égne az oltár tova-tüntöd helyjén,
Magad, istenűlve, örök istenek tárt
Csarnokiban szivnád az üdítő nektárt.

De így is, az évek haladó terhével,
Mely minket elaggít, te gyarapulsz névvel,
A mit adál, abból semmi sincs elveszve:
Firól-fira szállsz te, mint egy közös *eszme.*

Hanem én, ki veled testben együtt éltem,
Elborúlok néha s iszonyodva kérdem:
Vad kozák a láncsát hű szívedbe tolá?
Vagy fejszével ütött agyon buta oláh?

(1879 január 23.)

A SORS HÚMORA.

Mint folyondár, melynek
Támasza kidőle,
Roskad le az özvegy
— Oly hirtelen özvegy! —
A fekete földre.

* Lásd: *Emlékezés Petőfire* czimű költeményeket.

Csak, a ki legárvább,
A legkisebb árva
Mutogat örömmel
A szép új ruhára:
  Fekete ruhára.

(1879 július.)

CIVILISATIO.

Ezelőtt a háborúban
Nem követtek semmi elvet,
Az erősebb a gyengétől
A mit elvehetett, elvett.

Most nem úgy van. A világot
Értekezlet igazgatja:
S az erősebb ha mi csint tesz,
Összeűl és — helybehagyja.

(1877 körűl.)

AZ ORTHOLOGUSOKRA.

I.

Kisütik, hogy a magyar nyelv
Nincs, nem is lesz, nem is volt;
A mi új van benne, mind rossz,
A mi régi, az meg tót.

(1878 körűl.)

II.

A MAGYAR NYELV.

Motto : Üsd, nem anyád !
Közmondás.

Bonczold csak nyelvész ! hát baj, hogy az áldozat elvész ?
Tartozik ez tereád ?. . . *Egy* bizonyos : *nem anyád !*

(1877 után.)

III.

A NAGY MUNKA.

Szót, ragot és képzőt idegentől mennyit oroztál
Attól fogva, hogy e négy folyam árja itat,
Miklosich és Dankovszky nyomán s irigyelve babérjok',
Egy sereg ifju tudós rád bizonyitja mohón.
S minthogy utánok a szláv böngészni valót nem igen hágy,
Most jön a német, oláh, új-görög és talián,
Perzsa, tatár, török és a mit száz évig az átkos
Ujító szellem vak dühe furt-faragott.
E nagy munka ha kész, (sietős !) a többivel aztán
Visszamehetsz Magyarom, Scythia téreire.

(1881 vagy 1882.)

AZ IDŐK.

Az időkben semmi nagyság,
Az ember mind csak pénzes zsák,
Szólni hozzá hasztalan :
Szive nincs, csak szijja van.

(1877 körül.)

MÉG EGYSZER «A TÖLGYEK ALATT.»

A tölgyek alatt
  Sokat űltem másszor,
De meg is bántam
  E hibámat százszor:
Jutott nekem érte
  Keserű falat;
Dehogy űlök többé
  A tölgyek alatt!

A tölgyek alatt
  Verset gabalyíték;
Ment, — homlokomat
  Sem verte veríték;
Vesszőt futa, — hétszer
  Föl meg le szaladt
Érte szegény kis vers:
  «A tölgyek alatt.»

«A tölgyek alatt
  Én űlni ne merjek
Miután lettem
  (Magam írom) *gyermek*» —
Nagy ménkü levélben
  Jött parancsolat —
«Avagy irjak prózát
  A tölgyek alatt»

«A tölgyek alatt
Beteg, ősz poéta
Leűlhet ugyan,
Ha nehéz a séta:
Hanem a ki hatvan
Telet ért s nyarat,
Az versbe ne fogjon
A tölgyek alatt.

«A tölgyek alatt
Öreg hernyók másznak,
Melyek *ifjan* mint
Lepkék karikáztak;
Ez a világ *rende,*
(Visszára halad):
A ki hernyó, *mászszon*
A tölgyek alatt!

«De tölgyek alól
Pindusra ne mászszon,
S ott mint fiatal
Ne is hadonázzon;
Mi vagyunk, babért ki
Ott mostan arat:
Ő fogja be száját
A tölgyek alatt!»

Mert tölgyek alatt
Üte lantján csorbát,
S lánglisztje közé
Elegyíte korpát:

Most, ha mi lisztlángot
  Őrölt e garad,
Mind korpa ez egytől:
  «A tölgyek alatt.»

«A tölgyek alatt
  Babérjain űlve
Még *élhet* ugyan,
  Nem irígylem tűle:
Hanem irjon már *más,*
  Ki fiatalabb
S nem rímel a *b*-re
  Így: «tölgyek alatt.»

«A tölgyek alatt» —
  Küldöm kritizálva:
Minden sora bűn,
  Minden szava szálka,
Nincs benne sem érzés
  Sem egy gondolat,
Csupa üres léggömb
  «A tölgyek alatt.»

«Ki tölgyek alatt,
  Noha csúzos karral,
Üstökbe nem áll
  Egy nyári viharral,
S ha érzi szelét, már
  Gyáván beszalad:
Hogy' is írna az jót
  A tölgyek alatt!»

«A tölgyek alatt
Felhők szeme rebben» —
Van-e szép, vagy kép,
Vagy értelem ebben?
«Felhők *szeme*» ilyen
Csoda-bogarat
Képzelni... ha czédrus,
Nem tölgyek alatt!...

«Ám, tölgyek alatt
Hiu vén poéta
Megszokta nagyon
Olvasni nevét a
Rossz verssel, a melytől
Már fű-fa szalad...
Ugy ontja örökké
A tölgyek alatt.»

«A tölgyek alatt —
Beteg-é, vagy alszik? —
Nem oroszlány — de
Szuszogása hallszik:
Nosza, *rugjuk* főbe,
Bármily fenevad,
Hogy holtra gebedjen
A tölgyek alatt!»

(1878 május 8.)

«TOLDI SZERELMÉHEZ.»

Késõn születtél, buksi költemény,
Tíz vagy húsz évi meddőség után,
Bátyáid már idősek és nagyok,
Aggott szülédre szégyent hozsz reám.

Mit mond felőled a nép, a világ,
Mely rólad a várással rég letett,
És a reményre, hogy születni fogsz,
Keresztet arra, hármat is, vetett!?

Testvérid, a kikkel osztozni jösz,
Irigylik tőled osztály-részedet,
Sőt tán meg is tagadnak, hogy anyád
Az ördög tudja, hol, hol nem szedett.

Ha mint Heraklesz, meg nem bírsz tehát
Minden kigyót s kritikát fojtani:
Aludj' bölcsődben, egy pisszet se mondj!
Mért is jövél családod rontani?

(1879 augusztus 31.)

SEJTELEM.

Ifjúkori munkát öregen ne végezz,
Ha akarod hogy jól menjen sora véghez,
Mert a keverék-mű a fejedre támad,
Inkább töredéknek maradjon utánad.

(1880.)

AZ «ÖREG» HÁZRÓL.

Illa vetus, dominis etiam casa parva duobus
Vertitur in templum.

Híre pora sincsen már az öreg háznak,
Honnan elindultam földi útazásnak,
Nem is úgy épűlt, hogy századokig álljon,
Csak rövid tanyául, mint a fecskefészek.
Míg ideje eljön a....

(1877 után.)

A NÉMA HÁBORÚ.

Fáradt szemekre álmokat hoz
Esős idő és ború:
Azt álmodtam én, hogy *hangját*
Elveszté a háború.

Sorba, rendbe voltak állva
Az ellenfél és fele,
Meg van adva ütközetre
A vezérlők kézjele.

De parancsszó ajkon elfúl
Tiszt nem hallja önmagát,
Trombitásnak *láthatod* csak
Duzzadt képit és nyakát.

— — — — — —

Itt a kézirat megszakad. Az utolsó versszak, mint befejezésnek szánt, a lap alján külön van írva.

Irtóznék el e rettentő
  Vérontástól a világ
S minden korból, új tavaszból
  Ne hullna el a virág.

(1877 után.)

EGYEDŰL...

Még ez egyszer, még utószor
  Hadd zendűljön meg dalom;
Mért sebeim' rejtegetni?
  Szégyen-é a fájdalom?

Tán könyebbűl a nyilt érzés
  Ha sohajban rést talál:
Oh, ez örök benső vérzés;
  Oh, e folytonos halál!
Egyedűl a társaságban,
  Ezerek közt egyedűl.....

(1877 után.)

A JÓ ÖREG ÚRRÓL.

Ismertem én — ismerte minden,
  Nem oly rég azt a jó urat,
Ki öreg volt már férfi renden,
  S vénült korig ifjú maradt:
«Öreg» névvel hódolt eszének
  Az a bizalmas tisztelet,
Mely a szivet nem érzi vénnek,
  S midőn tisztel, inkább szeret.

Egy oly remek könyv mássa volt ő,
  Minőt — évezredben alig —
Nagy bölcs teremt, vagy égi költő;
  Melytől új eszme foganik
Firól-fira az ember-észben;
  Élvezi nem, kor, vegyesen:
Az együgyű is érti részben,
  De a tanult sem teljesen.

Itt a kézirat megszakad, de alantabb van még egy, úgy látszik, befejezésnek szánt, félstrófa:

— — — — — — —

És a hazafiság — ne lenne
  Méltóbb erény mindannyinál:
Azt mondanám: nagyobb volt benne
  Az ember a hazafinál.

(1877 után.)

ANAKREONBÓL.

Θελῶ λεγεῖν Ατρεῖδας.

Atrídeszt akarám és Kadmoszt zengeni: ámde
  Kobzom húrjai rá mind csak Erószt felelék.
A minap új ideget válték, sőt lantot egészen:
  S Hérakleszt magam, a lant meg Erószt danolá.
Béke tehát veletek mostantól, isteni hősök!
  Mert e lant egyedűl a szerelemre való.

(1877 után.)

ROMULIDAE CANNAS...

I. Ulászló hagyományos sirverse.

Cannæt római vér, az enyim Várnát örökíté:
  Ember, okúlj innen: vétek az esküszegés.
Engem is a papság ha nem indít béke-törésre,
  Most Magyarország nem hordana ozman igát.

(1877 után.)

ÍGY IS JÓ.

Szép a független nyúgalom:
Megérleli egy-egy dalom;
Nem, mintha nem volnék beteg,
De nyugtat az, hogy — *lehetek.*

(1877 szeptember.)

VAKSÁGBAN.

— — — — — — — — —

Köszönöm, oh Isten, köszönöm azt neked,
Hogy hatvan évemig *láthatám* remeked,
Ezt a szép világot...

(1877.)

EMLÉKRE.

(A saját szenvedéseire vonatkozik.)

Fölszólítottak verset írni a v—i honvédemlékre. Ecce :

Itt *nyugosznak* a honvédek :
Könnyű nekik, mert nem *élnek !*

(1878—79.)

ÉV-NAPRA.

I.

Ma hatvankét esztendeje annak,
Mikor engem megtettek Johannak,
Esztendeim hát bővibe' vannak,
Nem sok időt igérek magamnak.

(1879 márczius 8.)

II.

Nyolczvan év
Ritka szép ;
Hetven év
Jó, ha ép ;
Hatvannégy esztendő :
Untig elegendő.

(1881 márczius 2.)

III.

SEJTELEM.

Életem hatvanhatodik évébe'
Köt engemet a jó Isten kévébe,
Betakarít régi rakott csűrébe,
Vet helyemre más gabonát cserébe.

(1882 márczius 2.)

HORATIUSBÓL.

Az, kit ügyes-bajosok falúról városba czibáltak,
«Nincs a föld hátán boldog, csak a városi!» úgy mond.
. . . *De én nem mondom ezt.*

(1880.)

HOC ERAT IN VOTIS.*

Ez volt vágyam netovábbja,
Hogy ne légyek senki bábja.
Kötelesség vampyr vádja
  Ne háljon mindig velem;
Gondolám, majd egy kis birtok
Vételére pénzt szorítok,
Ott el-űltetek, s el-irtok;
  Új erőért, mívelem.
A csatából, bár nyomorral,
Fél-kézláb, de ép gyomorral
  Hazatérni — győzelem.

* E czím Horatius egyik satirájának (Lib. II. Sat. 6.) kezdősora.

S bárha nem lesz rajta kastély,
  Kenyerében sem kakastéj;
Sőt kopasz nyár, zord havas tél
  Több mint tavasz és zefir:
Semmi légvár! semmi ábránd,
Mi a jelenből tovább ránt,
S űzve tarka szép szivárványt
  Mindig a jövőbe sír!
Boldog az, kit a ma-hozta
Örömétől meg nem foszta
  Sem a holnap, sem a hír.

Nézni — oh, mint egykor régen —
A mi szép van földön égen;
Boldog első gyermekségem
  Otthonos vidékeit; —
— — — — — — —
— — — — — — —

(1878 körül.)

SZÁSZ KÁROLYNAK,

«Szép élet» (Kalobios) czímű költeménye megjelenésekor.

Kalobios Károly! munkálj, örülj, szeress;
Oly nyugalmat, mint én, ne találj, s ne keress.

(1879.)

TÖRÖK PÁLNAK.

Pál, *fordúlásod* forduljon mindig örömre!
  Pál, *megtérésed* hagyja sokára az Ég.

(1880.)

A «TAVASZ-ÜNNEPÉLY»* ALBUMÁBA.

Anyai gond, anyai báj
  Virraszt a bölcső felett,
Redős homlok, mosolygó száj,
  Az aggódó szeretet;
Kire ily nap nem derűl:
Szánd az árvát, könyörűlj.

(1880.)

KÜLÖNBSÉG.

Az ifju évek bajt hoznak s visznek,
Ha rontanak, viszont jóvá tesznek:
Az öreg évek — évei rossznak —
Nem visznek többé, mindig csak hoznak.

(1880 február.)

A JÓSÁGOS ÖZVEGYNEK.**

Ne hagyjon el engem a múzsa kegyelme,
Ne fogyjon el addig ez a vékony elme,
Míg rólad is egy dalt könyvembe nem írok,
(Szűk hála, de minden a mit adni birok).

Búbánatos özvegy! — rég özvegye Annak,
Kit Klio följegyzett már halhatatlannak,

* Gyermek-menedékhely javára rendezett ünnepély 1880-ban.
** Bezerédj István özvegye.

Mert «Örök Igazság» volt szava járása,
Az neve, az tette, az példa-adása.

Ki — míg az önérdek, az ősi jog örvén,
Nem hallgat e szóra, s még haboz a törvény —
Tettel bizonyítá, mit hirdete szája:
Hogy szabad a jobbágy, földje és munkája.

Rád *ezt* a pazarlást hagyta dicsőségül,
Ősi birtokát a régi panasz nélkül,
S a kopárt édenné ápolva, mivelve
Megmutatá: mit tesz szorgalom és elme.

És ez az érdem még kamatozott nálad,
Birta örökségét gyenge női vállad,
Áldozni, mikép őt, nemesen, közjóra,
Téged is oly készen lele minden óra.

*Egy*nek nem adatván — anyja levél *sok*nak,
Kik hűlt poraidban is áldani fognak;
Senki vigasz nélkül nem forga körűlted,
A hol egy köny csillant, te azt letörűlted.

Ez vala örömed, — s tűzhelyednél látni,
Kik voltak a férjed elvtársi, baráti;
Hol — mint nemes arcza hiú árnyék-képen —
Szelleme is folyvást ott lenge középen.

Ott, mikor fordulón volt a *Haza* sorsa,
(*Bölcse* ajakáról nekem is hullt morzsa,)
Hogy' kössük a multtal a jövendőt öszve:
Fehér asztalodnál pendült meg az eszme.

De fogy ez asztal már, oszlanak vendégi, —
Csak úrnője maradt a kegyes, a régi;
Bánatos arczára fénysugarat vetnek
Alkonyi felhői szép emlékezetnek.

(1880 január 27.)

DALSZÖVEGŰL.

Huzd rá czigány, a kedves nótámat,
Had' oszoljon tőlem a búbánat,
Ez az élet úgy is csak egy óra:
Nem jut abból sok idő a búra.

Hadd pezsegjen a poharunk nedve,
Attól jön meg magyar ember kedve . . .
. . . .

(1880 szeptember.)

CSALFA SUGÁR.

Kis bokor, ne hajts még,
Tél ez, nem tavasz;
Kis lány, ne sohajts még;
Nem tudod, mi az.

Bokor új hajtását
Letarolja fagy;
Lány kora nyilását
Bú követi, nagy.

Szánnám a bokorkát
Lomb- s virágtalan;
S a lányt, a botorkát,
Hogy már oda van!

(1880 márczius.)

EGY ARA SIRKÖVÉRE.

El nem aludt lámpám; csak, mint nem-földi menyasszony
Hoztam el: éjfélkor várni az égi *Jegyest.**
Könnyetek értem hát, szüleim, már omlani szűnjék:
Balzsamot, ím, mennyből hint *Ilonátok* alá.

(1880 június.)

TOLDY SIRJÁRA.

Toldy Ferencz tetemét nagy erővel nyomja ez a sir,
S kétszerezett sulylyal féltve takarja porát,
Mennyei szikra nehogy csapván a lelkes öreghez,
Új munkára legott keljen a hantok alól.

(1880 július 2.)

ŐSZ FELÉ.

Oh, mint szeretném újra élni
Az ifjuság arany korát,
Még egyszer újra átremélni
Hosszú reményeim sorát, —

* Máté evang. XXV. r.

Hévvel haladni a tetőnek,
Borítaná bár köd, homály —
Míg fénybe' most, a lejövőnek
Ragyogva, de mögötte áll!

(A hatvanas évek kezdetéről.)

TANULSÁG.

Rossz szememről egy nagy könyvben
Míg megkérdem a tudást:
Jó tanácsot nem lelek, de
Kapok új szemgyuladást.
Most tanács is, tanulság is
Ebből könnyen vonható:
Tűrj pihenve; a természet
A legjobb útmutató.

(1881.)

MELYIK TALÁL.

Hogy melyik arczképet választom rajzai közzől?
Fényképíró úr! a botos és kalapost.
Mint maradó vendég, űl s áll a többi nyugodtan,
Menni csak egy készűl: útja van: ez leszek én!

(1880 márczius.)

EN PHILOSOPHE.

Azt hivém, hogy életem,
Philosoph módjára,
Csöndes daczczal végzem majd,
Ha jutok fogytára.

Azt hivém: *tört* * dal lesz az,
Mely derülten játszik,
Míg rájegyzi jámbor kéz:
«A többi hiányzik.»

Most látom, hogy a mi volt,
Eltűnt édes mámor;
«Vanitatum vanitas»
Maga is a *humor.*

Nem marad Kómosz velem,
Sem a szende múzsák,
Csak a húmor-nélküli
Puszta nyomorúság.

(1880 deczember.)

* Töredék. *A. J. jegyzete.*

A REGGEL.*

(Természetrajz.)**

Földünk mind hegyesebb szög alatt fordítja keletnek
 A pontot, hol az én pusztai kis lakom áll.
Szőke világát már az egen terjeszti előre
 A Nap s jelzi, mikép fordulok arra felé.
Majd pirosabb színt vált, megtörvén fénye a földi
 Fennlebegő párák ködszerü cseppjeiben;
És, mint nagy gömböt, veti a horizonra csalárdúl
 A levegő-réteg vérpirosan hüvelyét.***
Ez még nem Nap — ihol szemmel nézhetni beléje;
 Ám, ha derékszög alatt dől zenithemre a fény:
Égő gáztakarója körét meglátom a Napnak,
 Mely a mi Földünknél (szám ide!) -szorta nagyobb;
Hogy kicsinek látszik, nagy távolléte okozza,
 Oly keskeny szög alatt éri sugára szemem.
Már körül a gyárak kéményeiből viszi nagy fel
 Könnyü korom-terhét a neki fűlt levegő.
Vas sinen a gőzgép nagy terhet vonva közelget,
 Mert a súrlódás nem köti meg kerekét.

* Megjelent a Gyulai *Budapesti Szemlé*-jében, XXVIII. kötet, *Hajnal Péter* álnév alatt.

** Gáncsolják a költőket, hogy a természetet még mindig a régi tudatlan módon írják le, nem úgy, mint a tudomány haladása kivánná. Ehol egy kisérlet. *A. J. jegyzete.*

*** Hiba, mert a napnak nincs hüvelye. — *Szerk.*
Szintén A. J. saját jegyzete.

Mily szép most minden, kezdik kilehelni a fák is
  Élenyöket, — s széngázt színi be lombjaikon.
A levegő-réteg, mely Földünket beborítja,
  Kékszínű tömegén játszva eget mutogat.
Ah de mi ez? Hőség megritkította köröttem
  A levegőt s felszáll, váltja rohanva hideg.
Képződnek szaporán s gyülekeznek vízi parányok
  S összeverődve legitt földre csapódnak alá.
Testem is a hőanyt likacsin már veszteni kezdi,
  Adieu természet! Vissza lakomba megyek.

(1881.)

VIZKERESZTKOR.

Ha napfényes vízkereszt
Megcsordítja az ereszt,
Akkor évben jól ereszt
A kalász és a gerezd.
Öregektől tudom ezt,
Higyjük el, probatum est.
Kelt: hoc anno Buda-Peszt.

(1882.)

MI VAGYOK ÉN?

Mi vagyok én? Senki Pál.
Egy fájó gép, mely pipál.

(1882.)

AZ AGG SZINÉSZ.

Még egy pár jelenet! s a függöny aláfoly,
A lámpa kialszik, taps és fütty elhallgat;
Még egy pár jelenet! — s vége. Azután — oly
Néptelen, rideg, bús lesz a deszkaalkat:
A nézők csoportja hazaszéled innét,
Egykedvűn felejti mosolyát vagy könnyét,
És a hosszu dráma, melyben szinre lépék,
A nagy játékrendből ki lesz hagyva, végkép.

(Hihetőleg az utolsó évekből.)

JEGYZETEK.

1. *Csanád.* (I. kötet 196. lap). E költemény tervvázlata, a költő feljegyzése szerint ez volt:

Győzelemmel tér meg István, a szent király, a besenyők elleni hadjáratából, Fehérvárba. Reán, a besenyő fejedelem, harcztéren esett el. Roppant zsákmányt hoz a magyar sereg: aranyat, drágaköveket stb. A zsákmány felosztatik: sisakkal mérik a drágaságot. A király kapja egy harmadát — s a maga részét a fehérvári szentegyháznak adja: arany oltárt, kereszteket, kelyheket — aranynyal áttört papi köntösöket csináltat. Harmadrészén a sereg osztozik; harmada pedig a király két ifjú rokona: Csanád — Doboka fia — és Gyula, mint vezérek közt lenne felosztandó. De a zsákmány közt van még egy drága kincs, Reánnak leánya, az aranyhajú Léla. Csanád most előáll, drágaságbeli osztályrészét Gyulának engedi, úgymond, ő csak Lélát akarja. Gyula hasonlókép nyilatkozik. Csanád elsőségét vitatja: ő ragadta ki Lélát a lángok közül, — ő hozta el, ő védte az úton: Gyula fegyverrel, párbajjal követeli a leányt. Már épen viadalhoz készülnek; de István elveszi a leányt, Gizela királyné szolgálói közé adja: a hősöket pedig azzal csöndesíti le, hogy azé lesz, ki az óriás termetű Ótomot legyőzi. Ótom, a Galád bolgár fejedelem ivadéka, Bodonból betört az országba, azt a Marosig elfoglalta, ottan egy várat rakott, azt maga nevére keresztelte. Csanád elindul hadával, megelőzi Gyulát, megszáll a Maros innetső partján, Ótomot párbajra hívja. Az elfogadja a kihívást, a Maros közepén egy porondon megtörténik a viadal, Ótom elesik. Csanád akkor — miután Ótom káromló pogány nyelvét kivágta és tarsolyába rejtette, őt ott hagyta a madarak és halak étkéül, maga pedig seregével átkél a Maroson, Ótom várát lerontja és diadalünne-

pet ül népével együtt. Vigadnak, Ótom asszonyaival, kiket rabbá ejtettek, Csanád is jó napot csinál magának, s a fáradalom után elalszik. — Gyula későn jött, megtudva a történteket, nyelvét marja dühében, hogy a győzelem dicsőségét elrabolta tőle Csanád, s hogy a Léla birtokától el kell esnie. E közben megtalálja az elesett Ótomot, fejét levágja, s Istvánhoz viszi, jeléül, hogy győzött. Már István át akarja adni Lélát, de eszébe jut, hogy Csanád hol késhetik oly soká — azért függőben hagyja a dolgot. Csanád, miután Ótom tartományát egészen visszafoglalta, megtér. Gyula követeli a leányt, bemutatván a fejet, midőn Csanádnak eszébe jut, hogy nyelvét kivágta volt, s ez által földeríti igazságát. Gyula megszégyenül Csanád pedig jutalmul kapja a leányt, Ótom várát és tartományát; az előbbit felépítteti háromszor erősebbre és *Csanád*-nak nevezi el.

II. *Ártatlan dacz.* (II. 137.) «Fekete hálátlanság volna, el nem ismernem s nyiltan nem hirdetnem a M. T. Akadémiától, érdemen fölül, nyert jótéteményeket s többféle kitüntetést; másrészről buta kajánság, nem örvendenem tudományos előmenetelünk oly ünnepén, minő a nemzet áldozatkészségéből díszesen fölépült házának megnyitása volt. A föntebbi humorkás elmejáték csupán amaz egyéni fájdalmas benyomás szüleménye, hogy a határozottan *titkári lakásnak* épült lakrészt, az *én* megválasztásom után idegennek adták bérbe, nekem pusztán lakbér és bérlak közt engedtetvén szégyenítő választás. Azonban ez állapot nem tartott sokáig; 1867-ben báró Eötvös, akkori elnök, maga szólított föl e tiszti lakás elfoglalására, melynek nagyobb részét, csekély évi bérért, használtam 1870-ig, midőn az igazgató-tanács kegyessége a bért is megszüntette; lemondásom után pedig (18-9), az Akadémia a lakást holtig ingyen átengedte.»

Arany János jegyzete.

ARANY JÁNOS ELŐSZAVA

AZ «ELEGYES DARABOK» CZÍMŰ VERSGYŰJTEMÉNYÉHEZ.*

Szokatlan, hogy valamely iró, ki még él s talán munkára sem képtelen, ennyi töredékkel lépjen közönség elé, mennyit e kötetben vesz az olvasó. Az ilyenek, ha nem *de funere domini rapta*, méltán nyomhatnák szerzőjökre a könnyelműség vádját. Azért, mi ritkább szokásim közé tartozik, nem hagyhatom őket nehány sor előszó nélkül.

Az idő, melyben e töredékek nagyobb része kelt, nem vala alkalmas hosszabb költői dolgozatokra. Nem, másutt se, a nyugoti gazdagabb irodalmakban, hol az össze nem pontosulhatott költői erőt szintén apróságokban elforgácsolva látjuk; annál kevésbbé nálunk, az 1849 utáni leveretés időszakában, mely kivált a szerző lelkületére ólomsúlylyal

* E gyüjtemény jeligéje a következő volt:

Mellette és körűle vannak
Romai sok törött sohajnak:
Szárnyaszegett dalok....
Romok közt andalog.

A gyüjteményben a következő versek foglaltattak:

Bolond Istók (I. Ének), Rózsa és Ibolya (Népmese), Losonczi István, A betyár, A laczikonyha, Furkó Tamás, A falu bolondja, Vojtina levelei öcscséhez, A magyar tánez (Részlet), Tájkép, Hunyadi csillaga, Mátyás dalünnepe, Csabához előhang, Irjak? ne irjak?, Tassoból, Ariostoból, A poloska, Horatiusból (Megszegett sok esküvésed), Népdalok (Sirva jön a magyar nóta), Az új magyar költő, Görögből (Kallimachosz), Német dal (Oh mint zúg), Szerkesztői levél, Cynismus, A Mab királyné, Testvéri ünnep, Vojtina Ars poétikája.

borult. Ki egyes dolgozatim évszámára pillant, látni fogja, hogy 1848-ig, három év alatt (pedig szellemnyügző hivataltól éjente lopott órákban) négy nagyobb dolgozatot fejeztem be, több-kevesebb sükerrel. E korból nincsenek töredékeim; és ha a szomorú catastropha közbe nem jő, később is alig hagytam volna valamit befejezetlen. De jött az általános izgalom, jött a csüggedés kora. Mint a patak, melynek útjába sziklatömbök hengerültek, egyszerre irányát veszti: egy része tóvá tesped, más része több ágra szakadva keresi a kifolyót, de különböző szerencsével; némely ágacska vékony hegyi csurgó alakjában menekül, más vadvíz gyanánt bukkan elő, más, egy darabig futva, posványnyá lapul, vagy iszap és fövénytalajban vész el: úgy voltam én. Hajtott a munkaösztön, de nem találtam irányomat. Az a derült nagyobb munka, melyben 1848 előtt hős-idylli képeket kezdtem rajzolni (Toldi), elvesztette rám varázsát; más, kedélyemhez s az általános hangulathoz illőbb tárgyat kelle keresnem. Így fogtam a *Bolond Istók* első énekébe, mely mű, fesztelen alakjában, mind subjectiv élményeim s érzelmeim, mind a közhangulat humorának kifejezésére alkalmasnak látszott. De a munka nagynak volt kezdve, a modor is nálunk szokatlan: kétely fogott elő, vajjon minden rápazarlott erőm és időm után is fogja-e élvezni a magyar közönség. Annyival igazoltabbnak hivém ez aggodalmat, mert a belőle egy vidéki lapban név nélkül megjelent mutatvány (csaknem az egész első ének) mondhatni semmi figyelmet se gerjesztett, s ha egy nagyon competens műbirónak évek mulva tett nyilatkozatát kiveszem (ki az *ismeretlen* szerzőt váltig magasztalta előttem), bizony a varjú sem károgott utána. Istókkal egyidejűleg, vagy már elébb, némely kisebb munkákat is körvonaloztam. Ilyen lett volna *Furkó Tamás*, mely a forradalmi bramarbások hőstettein akart nevetni — sirnom kellett, s abbahagytam. Ilyen a *Falu bolondja*, mely azt akarta feltüntetni, beszély alakban, mivé lesz a nép közt egy oly költői természet, mely a mostoha körülményekből soha ki nem fejlődhetve, nyom-

talanul vész el. Később ez alapeszmét, nagyobb mérvben, a Bolond Istókba vittem volna át. A *Betyár* czímű népromániczkört tárgya miatt nem véltem kiadhatónak valaha. *Vojtina levelei* egy a hivatlan dúdolókat elriasztó satiracyclus akart lenni. Megszántam szegényeket, hisz *magyarul* döngicséltek! Még egyszer, évek mulva, zaklatott az ösztön, e modorban valamit írni; de már nem ostorozva, inkább tanítólag: s kezdém *Vojtina Ars poetikáját.* De kritikai lapszerkesztésem alatt elég alkalmam volt meggyőződni, hogy præceptorságom nem kell senkinek — jó, hát nem kell. — Az a nehány *stanza,* mely Mátyás bevonulását ecseteli, bizonyos efféle látványosság által gerjesztve, egy a nagy király udvarában játszó sajátságos béke-eposz kezdete lett volna. Csaba tervezései nyomták háttérbe; itt leginkább a stanzák alakja végett áll.

Azonban egy (1853 óta tapasztalt) physicai változásom mind inkább elcsüggeszte, hogy nagyobb művet valaha befejezhessek. A kisebb költemények ez idő tájt meglehetősen felszaporodtak: de minden kisérlet, a nagyobbakat egész kitartással révpartra vonszolni, csak fájdalmas elégedetlenségben végződött. Így lettem én, hajlamom, irányom, munka ösztönöm daczára, subjectiv költő, egyes lyrai sóhajokba tördelve szét fájó lelkemet. Midőn e convulsiók után nyugalmam vissza kezde térni: a balladákhoz fordulék. Ezek elsőjét («Rákócziné», mely azonban most sem «opportunus») még 1848-ban írtam, csupán népdalunk nyomán indulva, előbb mint csak egyet is láttam volna az éjszaki balladákból. A forma tetszett nekem is, másnak is; s elcsüggedve hosszabb lélekzetű munkák befejezhetése felől, egy balladakört terveztem: *A Hunyadiak.* Három-négy ballada lett az eredmény. Nem sorjában akartam megírni, hanem majd egy, majd más kiválóbb mozzanatot ragadni meg, azután úgy kötni össze egy egészszé. De meg kelle győződnöm, hogy százával a ballada nehezen jő; s ha ihlet jőne is, egység bajosan lesz.

Ha még fölemlítem, hogy *Losonczi* 1848-ban egyenesen a népre hatni akaró iránynyal volt írva, s így inkább krónikás

modorban tartva; s hogy *Tassót* és *Ariostót* nem vala szándékom egészen lefordítni, csak kisérletet tevék, minő hang s forma lenne alkalmas mindenikhez: be is zárhatom ez apologiát, Goethe módosított szavaival:

Wie ich Zeit und *Muth* verthan:
Zeigt das Büchlein lustig an.

Pest, 1867. márcz. 1.

TARTALOM.

A «KISEBB KÖLTEMÉNYEK» CZÍMEI ÉS KEZDŐSORAI.

(A római szám a kötetet, az arab szám a lapot jelöli.)

